YMPÄRISTÖKATSELMUS

Jyväskylän seurakunta

Tässä ympäristökatselmuksessa esitetään Jyväskylän seurakunnan ympäristö-asioiden tila vuosien 2010–2014 ajalta.

Anna-Kaisa Tupala, 2015

Sisällysluettelo

HENKILÖLUETTELO 5

1 ESIPUHE 8

2 YMPÄRISTÖKATSELMUKSEN RAKENNE 8

3 YMPÄRISTÖDIPLOMIN HAKUPROSESSI JA JÄRJESTELMÄN LAADINTA 8

3.1 KIRKKONEUVOSTO KÄYNNISTÄÄ YMPÄRISTÖDIPLOMIN HAKUPROSESSIN JA ASETTAA VALMISTELEVAN TYÖRYHMÄN. 8
3.2 SEURAKUNNAN TOIMINNOISTA TEHDÄÄN SISÄINEN YMPÄRISTÖKATSELMUS. 9
3.3 KATSELMUKSESSA ILMENNEIDEN ONGELMIEN RATKAISEMISEKSI ASETETAAN TAVOITTEET YMPÄRISTÖOHJELMASSA. 9
3.4 YMPÄRISTÖOHJELMAN TOTEUTUMAN SEURANTA. 9
3.5 JOHDON SITOUTUMINEN 9
3.6 KIRKKONEUVOSTO VALITSEE SEURAKUNNAN YMPÄRISTÖVASTAAVAN JA TYÖRYHMÄN. 11
3.7 SEURAKUNNAN TYÖNTEKIJÖILLE JÄRJESTETÄÄN YMPÄRISTÖKOULUTUSTA. 11
3.8 PISTEIDEN LASKEMINEN JA TARKISTUSTAULUKON TÄYTTÄMINEN. 11
3.9 TUOMIOKAPITULIN NIMEÄMÄ AUDITOIJA TARKASTAA SEURAKUNNAN YMPÄRISTÖJÄRJESTELMÄN. 12
3.10 DIPLOMIN UUSIMINEN. 12
3.11. TEHTÄVÄALUEILLE NIMETÄÄN YMPÄRISTÖVASTAAVAT. 12
3.12. TYÖNTEKIJÖILLE ANNETAAN LISÄKOULUTUSTA YMPÄRISTÖASIOISSA. 12
3.13 YMPÄRISTÖJÄRJESTELMÄSTÄ JA SEURAKUNNAN YMPÄRISTÖTOIMINNASTA TIEDOTETAAN JULKISUUDESSA. 12
3.14 OMA VÄLIAUDITOINTI 12
3.15 MUUT TOIMENPITEET 12

4 TOIMINTA JA TALOUS 13

4.1 YMPÄRISTÖTAVOITTEET OVAT TOIMINTA- JA TALOUSSUUNNITELMASSA JA NIIDEN TOTEUTUMISEN RAPORTOINTI ON JÄRJESTETTY. 13
4.2 HANKINNOISTA TEHDÄÄN YMPÄRISTÖSELVITYS JA HANKINTAOHJEISSA, TARJOUSPYYNNÖISSÄ HUOMIOIDAAN TUOTTEIDEN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET. 15
Kilpailutus 15
IT-hankinnat 16
4.3 SIJOITUKSISSA NOUDATETAAN KIRKON VASTUULLINEN SIJOITTAMISEN PERIAATTEITA. 17
4.4 OTETTU KÄYTTÖÖN ”HIILILASKURI” 17
4.5 SIJOITUKSIA VASTUULLISISSA SIJOITUSRAHASTOISSA. 17
4.6. BUDJETTIVAROJA OHJATAAN KANSAINVÄLISEEN DIAKONIAAN JA LÄHETYSTYÖHÖN KESKIMÄÄRÄISTÄ ENEMMÄN. 17
4.7 SEURAKUNNASSA KÄYTETÄÄN PALJON YMPÄRISTÖMERKITTYJÄ TUOTTEITA. 18
4.8 YMPÄRISTÖVAIKUTUKSIA SEURATAAN YMPÄRISTÖINDIKAATTORIEN AVULLA. 18
4.9 HIILIDIOKSIDIPÄÄSTÖJEN VÄHENTÄMINEN JA KOMPENSOINTI. 19
4.10 MUUT TOIMENPITEET 19

5 YMPÄRISTÖKASVATUS 19

5.1 SEURAKUNNALLA ON YMPÄRISTÖKASVATUSSUUNNITELMA. 19
5.2 YMPÄRISTÖVASTUU ON ESILLÄ LUOMAKUNNAN SUNNUNTAINA JA JUMALANPALVELUKSISSA. 19
5.3 YMPÄRISTÖKASVATUSTA TOTEUTETAAN VÄHINTÄÄN KOLMESSA HENGELLISEN TYÖN TYÖMUODOSSA. 20
LISÄTOIMISTA SAATAVAT PISTEET 21
5.4. SEURAKUNTA JÄRJESTÄÄ YMPÄRISTÖAIHEISIA ERITYISJUMALANPALVELUKSIA. 21
5.5 SEURAKUNTA JÄRJESTÄÄ YMPÄRISTÖTAPAHTUMIA. 21
5.6. HILJAISUUDEN PAIKAKSI RAUHOITETTU LUONTOKOHDE 21
5.7. SEURAKUNTA TEKEE YHTEISTYÖTÄ ERI TAHOJEN KANSSA YMPÄRISTÖASIOISSA. 22
5.8. YMPÄRISTÖKASVATUKSESSA ON OTETTU KÄYTTÖÖN VÄLILLISEN VAIKUTTAMISEN MENETELMÄT. 22
5.9. JULISTEET JA OPPAAT YMPÄRISTÖKASVATUKSESSA 22
VÄLIAUDITOINNEISSA LISÄKSI MAINITUT TOIMET 2010–2014 22

6 JÄTEHUOLTO 23

6.1 SEURAKUNNAN TOIMINNOITA TEHDÄÄN JÄTEHUOLTOSELVITYS. 23

6.2 Jätehuoltosuunnitelmassa esitetään tavoitteet ja keinot jätteen määrän vähentämiseksi ja hyötyjätteen keräyksen tehostamiseksi. ... 23
6.3 Hyötyjätteiden keräys on järjestetty kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti. ... 23
6.4 Vaarallisten jätteiden käsittely on järjestetty kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti ja tehtävään on nimetty vastuuhenkilö. ... 24
6.5 Biojätteen erilliskeräys toteutetaan kunnan määräysten mukaan. Viheralueilla syntyvä puutarhajäte kompostoidaan ... 24
6.6 Kaatopaikkajätteen määrää seurataan. ... 24
6.7 Hautakynttilä- ja kukkalaitejätteen määrän vähentämiseen on ryhdytty. ... 26
Lisätoimista saatavat pisteet ... 27
6.8 Hyötyjätteiden keräys on järjestetty kattavammin kuin jätehuoltomääräyksissä edellytetään. ... 27
6.9. Kertakäyttötuotteita on vaihdettu kestäviin. ... 27
6.10 Kaatopaikkajätteen määrä on vähentynyt. ... 28
6.11 Bio- ja käymäläjätteet kompostoidaan omatoimisesti. ... 28
Muut toimenpiteet ... *28*
6.12 Hautausmailla on järjestetty omaisille hyötyjätteiden lajittelupisteet. ... 28
6.13 Muut toimenpiteet jätehuollon tehostamiseksi ... 29

7 SIIVOUS ... 29

7.1 Seurakunnan siivoustoiminnoista tehdään ympäristöselvitys. ... 29
7.2 Hankinnoissa on yhtenä kriteerinä tuotteiden ympäristöystävällisyys. ... 30
Lisätoimista saatavat pisteet ... 30
7.3 Henkilökunnan koulutuksessa on otettu ympäristöasiat huomioon. ... 30
7.4 Haitallisia aineita on vaihdettu turvallisempiin. ... 30
7.5 Siivouksessa käytetään ympäristöä säästäviä tuotteita ... 30
7.4 Muut toimenpiteet ja käsipyyhkeiden vaihto ... 30

8 ENERGIA JA RAKENTAMINEN ... 32

8.1 Rakentamisen ja maankäytön suunnittelussa noudatetaan rakennuslain, metsälain, luonnonsuojelulain ja muiden lakien ympäristösäädöksi. ... 32
8.2 Seurakunta huolehtii kulttuuriperintöomaisuuden hoidosta. ... 32
8.3 Uudis- ja korjausrakentamisessa huomioidaan ympäristökriteerit ... 32
Sisäilmaongelmat ... *33*
8.4 Energian ja veden kulutuksen säännöllinen seuranta on järjestetty ... 33
Krematorio ... *34*
8.5 Seurakunnan kiinteistöissä on tehty energiakatselmus tai vastaava kuntokartoitus. ... 36
8.6 Kiinteistönhoitoon on nimetty energiavastuuhenkilö. ... 36
8.7 Säästävästä energiankäytöstä annetaan ohjeet ja koulutusta henkilöstölle. ... 36
Lisätoimista saatavat pisteet ... 36
8.8 Seurakunta toteuttaa ekologisia rakennushankkeita ja investointeja ... 36
8.9 Sähkön, lämmön ja veden ominaiskulutus vähenee vuositasolla ... 36
8.10 Seurakunta käyttää uusiutuvaa energiaa. ... 37
8.11 Seurakunta käyttää ympäristömerkittyä energiaa. ... 38
8.12 Seurakunta osallistuu energiansäästöviikkoon. ... 38
8.13 Tilojen käyttöastetta on tehostettu. ... 38
8.14 Muut energiansäästötoimenpiteet. ... 39

9 RUOKA JA KEITTIÖT ... 39

9.1 Ruokahuollosta tehdään ympäristöselvitys. ... 39
9.2 Ympäristömerkittyjä tuotteita valitaan aina kun mahdollista. ... 39
9.3 Seurakunnan kahvi- ja teehankinnoista osa on Reilun kaupan tuotteita. ... 40
9.4 Seurakunnan joukkoruokailussa noudatetaan ravitsemussuositusten tavoitteita. ... 40
Lisätoimista saatavat pisteet ... 40
9.5 Peruselintarvikkeista merkittävä osa on lähituotteita. ... 40
9.6 Elintarvikkeista osa on luomutuotteita ... 40

9.7. Tarjolla on kasvisruokavaihtoehto. 40
9.8 Reilun kaupan tuotteita käytetään runsaasti. 41
9.9 Keittiöhenkilökunnalla on ympäristöpassi. 41

10 TOIMISTOT 41

10.1 Toimistoissa tehdään ympäristöselvitys 41
10.2 Energiatehokkuutta on parannettu muuttamalla käyttötapoja. 41
10.3 Hankintoja tehtäessä ja valmistajia kilpailutettaessa tuotteiden yhtenä valintakriteerinä ovat ympäristöominaisuudet. 42
Lisätoimista saatavat pisteet 42
10.4 Käytössä on uusiopaperia ja muita uusiotuotteita. 42
10.5 Paperin kulutuksen vähentäminen on tietoinen tavoite. 43
10.6 Seurakunnan toimistolle on hankittu Green Office –tunnus. 43
10.7 Muut toimenpiteet 43
VÄLIAUDITOINNEISSA LISÄKSI MAINITUT TOIMET 2010–2014 43

11 HAUTAUSMAAT JA VIHERALUEET 44

11.1 Hautausmaiden ja viheralueiden ympäristövaikutuksista tehdään selvitys. 44
Veden kulutus 44
Lannoitteet 45
11.2 Hoito-ohjeissa on otettu huomioon ympäristöasiat. 45
11.3 Kesäkukkien vaihtoehtona on tarjolla perennahoito 45
Lisätoimista saatavat pisteet 45
11.4 Hautausmaiden kulttuurihistorialliset arvot on inventoitu. 45
11.5 Osa hautausmaasta tai puistoalueesta on luonnonmukaisesti hoidettua aluetta. 45
11.6 Istutuksissa suositaan perennoja kesäkukkien sijaan. 45
11.7 Haitallisista torjunta-aineista on luovuttu. 45
11.8 Kasteluveden vähentämiseksi on ryhdytty toimiin. 46
11.9 Hautausmaalla käytetään vähäpäästöisiä koneita. 46
11.10 Tehty lajistokartoituksia ja kunnostuksia kulttuurihistoriallisesti arvokkaissa kohteissa. 46
11.11 Muut toimenpiteet 46
VÄLIAUDITOINNEISSA LISÄKSI MAINITUT TOIMET 2010–2014 46

12 LEIRI- JA KURSSIKESKUKSET 47

12.1 Leiri- ja kurssikeskusten ja kesäkotien toiminnoista tehdään ympäristöselvitys. 47
12.2 Ympäristöselvityksen pohjalta laaditaan leirikeskuksen tai kesäkodin ympäristöohjelma. 47
12.3 Jätevedet käsitellään niin, että niistä ei aiheudu valumia vesistöihin eikä pohjaveteen. 48
12.4 Arvokkaat luontokohteet on suojelu tai luontoarvojen säilyminen on turvattu hoito-ohjeissa. 48
Lisätoimista saatavat pisteet 48
12.5 Alueella on hyvin hoidettuja pesäpönttöjä ja luontopolkuja. 48
12.6 Seurakunta on vapaaehtoisesti suojellut arvokkaita rantoja tai muita luontokohteita. 48
12.7. Leirikeskukselle on laadittu ympäristöohjeet 48

13 METSÄT 48

13.1 Seurakunnan metsiä hoidetaan metsälain mukaisesti ja lain luettelemat erityisen tärkeät elinympäristöt on kartoitettu ja säästetty. 48
13.2 Luonnonsuojelulakien ja –ohjelmien mukaiset kohteet on kartoitettu ja suojeltu tai suojelu pantu vireille. 49
13.3 Seurakunnan metsät on sertifioitu PEFC tai FCS järjestelmän mukaan. 49
Lisätoimista saatavat pisteet 50
13.4 Seurakunnan toteutetaan osallistuvaa metsäsuunnittelua. 50
13.5 Metsänhoidosta vastaavat ovat saaneet lisäkoulutusta metsänhoidon ympäristöasioissa. 50
13.6 Seurakunta on vapaaehtoisesti rauhoittanut alueitaan luonnonmuistomerkiksi tai luonnonsuojelualueeksi. 50
13.7 Metsissä on tehty METSO-kartoitus ja kohteita on liitetty METSO-ohjelmaan. 50
13.8 Seurakunnan metsiä on ilmoitettu WWF:n Perintömetsiksi 50

13.9 METSIÄ, SOITA, KETOJA TAI VASTAAVIA ON RYHDYTTY ENNALLISTAMAAN LUONNONTILAAN. 51
13.10 SEURAKUNTA ON VAPAAEHTOISESTI SIIRTÄNYT METSIEN KESÄHAKKUUT LINTUJEN PESIMÄAJAN ULKOPUOLELLE 51
13.11 METSISSÄ ON TEHTY UHANALAISTEN LAJIEN TÄYDENNYSINVENTOINTEJA. 51
13.12 OTETTU KÄYTTÖÖN ERIRAKENTEINEN METSÄNHOITO. 51
MUUT TOIMENPITEET: 51
13.13 MUUT TOIMET 51
VÄLIAUDITOINNEISSA LISÄKSI MAINITUT TOIMET 2010–2014 52

14 LIIKENNE 52

14.1 SEURAKUNNAN LIIKENNE- JA KULJETUSKÄYTÄNTÖJEN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSISTA TEHDÄÄN SELVITYS. 52
14.2 SEURAKUNNAN OMIEN AJONEUVOJEN ENERGIANKULUTUKSEN SEURANTA JA HUOLLOT ON JÄRJESTETTY. 53
Seurakunnan omistuksessa olevat autot 53
Koneet ja ajoneuvot hautausmailla 53
14.3 AUTOJA JA MUITA KULKUVÄLINEITÄ HANKITTAESSA YMPÄRISTÖOMINAISUUDET OVAT YKSI VALINTAKRITEERI. 54
14.4 AJONEUVOISSA JA TYÖKONEISSA KÄYTETÄÄN PUHTAIMPIA MARKKINOILLA OLEVIA POLTTOAINEITA JA ÖLJYJÄ. 54
LISÄTOIMISTA SAATAVAT PISTEET 54
14.5 SEURAKUNNAN TYÖNTEKIJÖILLE ON ANNETTU TALOUDELLISEN AJOTAVAN KOULUTUSTA 54
14.6 KIMPPAKYYDIT JA YHTEISKULJETUKSET TOIMIVAT HYVIN 54
14.7 SEURAKUNTA ON EDISTÄNYT KÄVELYN, PYÖRÄILYN JA JULKISEN LIIKENTEEN KÄYTTÖÄ TYÖMATKA- AJA MUUSSA LIIKENTEESSÄ. 54
14.8 TOIMINTOJEN LOGISTIIKKAA ON KEHITETTY VÄHEMMÄN LIIKENNETTÄ VAATIVAKSI. 54
14.9 AUTON VAIHTAMINEN VÄHÄPÄÄSTÖISEEN MALLIIN. 55
14.10 MUUT TOIMENPITEET 55

LIITE 1 55

YMPÄRISTÖKATSELMUKSEN PISTETAULUKKO 2015 55

HENKILÖLUETTELO

1. Arto Viitala, Kirkkoherra
2. Anu Lajunen, Hallintojohtaja
3. Markku Laitinen, Talouspäällikkö
4. Veikko Toivakka, Kiinteistöpäällikkö
5. Antti Pekuri, Hautaustoimen päällikkö
6. Jouni Lahtinen, Tietohallintopäällikkö
7. Jukka Helin, Yhteisen seurakuntapalvelun johtaja (YSP)
8. Marjo Rönnkvist, Viestintäpäällikkö
9. Pekka Kirjavainen, Leirikeskusisäntä
10. Tiina Heikkinen, Pääemäntä, Emäntäpalvelut
11. Tuulikki Väliniemi, Ympäristötyöryhmän puheenjohtaja
12. Anna-Kaisa Tupala, Ympäristökoordinaattori (määräaikainen)
13. Ympäristövastaava Olavi Kivi
14. Ympäristövastaava Sirpa Syrjä
15. Ympäristövastaava 3
16. Ympäristövastaava 4
17. Johanna Liukkonen, Rippikoulutyön seurakuntapastori
18. Reijo Kähkönen, Isännöitsijä
19. Ilkka Simonen, Tekninen isännöitsijä
20. Pasi Bom, Nuorisotyönohjaaja, partiotoiminta ja Lehtisaari
21. Olavi Kivi, Ylipuutarhuri
22. Antti Paananen, metsäsuunnittelija Päijänteen metsänhoitoyhdistys
23. Jukka Utriainen, erityisammattimies, vaarallisen jätteen keräyskontin vastuuhenkilö

RYHMÄT

Ympäristötyöryhmä 2015–2020 (koko seurakunnallinen)

Jäsen	Edustaa
Tuulikki Väliniemi	kirkkoneuvosto, puheenjohtaja
Pekka Kirjavainen	tukipalvelut, sihteeri
Pasi Bom	YSP
Kaarina Heiskanen	viestintä
Eivor Pitkänen	aluekappalaiset
Antti Pekuri	tukipalvelut
Jari Tuukkanen	kirkkoneuvosto

Koko seurakunnan ympäristövastaavat (kutsuttuina YTR – kokouksiin)

1. Olavi Kivi — ylipuutarhuri
2. Sirpa Syrjä — työalasihteeri
3. Reijo Kähkönen — isännöitsijä
4.

Kirkkovaltuusto 2015–2018

Kirkkoneuvosto 2015–2016

Alueelliset ympäristötyöryhmät toimikaudella 2015-2018

Huhtasuon alueseurakunta

Hermanni Riikonen	luottamushenkilö
Kyllikki Vuorinen	luottamushenkilö
Anne Kettunen	työntekijöiden edustaja

Keltinmäen alueseurakunta

Tuija-Elina Lindström, pj.	luottamushenkilö
Pekka Järvenpää	luottamushenkilö
Riikka Klar	työntekijöiden edustaja
Miikka Salminen	työntekijöiden edustaja

Keskustan alueseurakunta

Seppo Wuolio, kokoonkutsuja	työntekijöiden edustaja
Arto Mikkola	luottamushenkilö
Jaro Karkinen	seurakuntalainen
Pirjo-Riitta Aarnimetsä-Laitinen	työntekijöiden edustaja
Johanna Kontinen	työntekijöiden edustaja

Korpilahden alueseurakunta

Hannu Markkanen, pj.	luottamushenkilö
Jussi Nokelainen	luottamushenkilö
Tuula Liukko	työntekijöiden edustaja

Kuokkalan alueseurakunta

Maija Örnmark	luottamushenkilö
Tuula Terhosalo	työntekijöiden edustaja
Tanja Siitari	työntekijöiden edustaja
Marjo Nieminen	työntekijöiden edustaja

Palokan alueseurakunta

Maarit Itämetsä	työntekijöiden edustaja
Paula Niemitalo	työntekijöiden edustaja
Petri Poikonen	seurakuntalainen
Eila Kotanen	seurakuntalainen
Tiina Hokkanen-Oja	luottamushenkilö
Pirkko Valkonen	seurakuntalainen

Säynätsalon alueseurakunta

Marita Pajala, pj	työntekijöiden edustaja
Pekka Sundell	luottamushenkilö

Tikkakosken alueseurakunta

Vuokko Vilpunaho	työntekijöiden edustaja
Merja Suhonen	työntekijöiden edustaja
Risto Vallipuro	työntekijöiden edustaja

Vaajakosken alueseurakunta

Marja-Leena Liimatainen	työntekijöiden edustaja
Assi Nieminen	työntekijöiden edustaja
Mirva Liukkonen	työntekijöiden edustaja
Juhani Malinen	luottamushenkilö
Riitta-Liisa Göös	luottamushenkilö

TERMIT

YSP = Yhteinen seurakuntapalvelu

Intra = seurakunnan sisäiset verkkosivut

1 ESIPUHE

Ympäristökatselmus on raportti, jossa selvitetään ne asiat, jotka on otettu esille Kirkon ympäristödiplomin käsikirjassa. Lisäksi kartoitetaan kaikki muutkin toiminnot, joilla on merkittäviä ympäristövaikutuksia. Asiat esitetään käsikirjan numerointi säilyttäen. Ympäristökatselmuksen laajuus riippuu paljon seurakunnan koosta ja selvitettävien asioiden määrästä. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja, Kirkkohallitus 2012)

Tässä ympäristökatselmuksessa tarkastellaan edellisen ympäristöohjelmakauden jaksoa 2010–2014. Raportti on sisäinen ja siinä eritellään osa-alue kerrallaan asetetut tavoitteet ja niiden toteutuminen. Raportissa listataan myös ne toimet, joiden toteuttaminen on ollut haastavaa tai jäänyt jostain syystä jopa kokonaan toteuttamatta. Tämän katselmuksen pohjalta kirjoitetaan uusi ympäristöohjelma seuraavalle ohjelmakaudelle 2015–2020.

2 YMPÄRISTÖKATSELMUKSEN RAKENNE

Ympäristöohjelmassa teologiset perustelut olivat seuraavat:

> *Seurakunnan ympäristötyön perustelut nousevat kirkon uskosta, jonka mukaisesti ihmisen tehtävä on vastuullisesti viljellä ja varjella maata. Kiitollisuus ja kunnioitus kolmiyhteisen Jumalan luomistyötä kohtaan saa meidät vaalimaan elinympäristöämme. Jeesuksen julistus haastaa meidät jatkuvaan kilvoitteluun ja kohtuullisen elämäntavan tavoitteluun, se johtaa meidät korottamaan äänemme heikoimpien ja köyhimpien sekä koko luomakunnan puolesta.*

Ympäristöohjelman 2010–2014 tavoitteet oli esitetty taulukoituna viime ympäristöohjelmassa. Tässä sisäisessä katselmuksessa taulukot löytyvät dokumentin lopusta. Liite 1 (sivut 54 - 71). Tavoitteiden saavuttamista on tarkasteltu kerronnallisesti ja numeerista aineistoa mahdollisuuksien mukaan hyödyntäen. Myös käsikirjan kappalejako on säilytetty selkeyden vuoksi.

Velvoittavan ympäristölakien luettelo on tehty diplomikauden alussa 2010. Luetteloa ei ole päivitetty, mutta joistain lakimuutoksista (esim. Jätelaki 646/2011) on tiivistelmät tallennettu Ympäristötyön kansioon (S-asema).

3 YMPÄRISTÖDIPLOMIN HAKUPROSESSI JA JÄRJESTELMÄN LAADINTA

3.1 Kirkkoneuvosto käynnistää ympäristödiplomin hakuprosessin ja asettaa valmistelevan työryhmän.

Työryhmä asetettiin syksyllä 2014 ja Kirkkoneuvosto teki 22.10.2014 päätöksen uuden hakuprosessin käynnistämisestä. Edellisen toimintakauden (2010–2014) ympäristötyöryhmä luonnosteli alustavan toimenpideohjelman ja sisäiseen ympäristökatselmukseen liittyvää valmistelutyötä.

Sisäisen ympäristökatselmuksen ja uuden ympäristöohjelman tekijäksi palkattiin FM Anna-Kaisa Tupala. Tupala laati sisäinen katselmuksen 2015 helmi-huhtikuun aikana selvitysten ja haastattelujen perusteella. Tupala kiersi myös kaikki yhdeksän alueseurakuntaa ja haastatteli siellä ympäristöasioista vastaavia työntekijöitä, toimistohenkilökuntaa, hengellisen työn tekijöitä ja esimiehiä. Uuden ohjelman Tupala laati haastattelukierroksella selvitettyjen alueellisten tavoitteiden ja katselmuksen tulosten perusteella.

Vanhassa (2005) käsikirjassa seurantaa ei ole vaadittu tehtäväksi. Väliauditoinnit Jyväskylässä on tehty niiden tietojen perusteella, jotka tukipalveluista, hallinnosta ja muilta työaloilta on onnistuttu keräämään vuosien 2011–2014 aikana. Seurannat kulkevat nimellä väliauditointi, ja ne on koottu jokaiselta toimintavuodelta (kokoamista koordinoinut Olavi Kivi). Varsinaista analysointia ei ole tietojen perusteella kuitenkaan tehty ja tulevassa diplomissa seurannan oikeaoppiseen toteuttamiseen tuleekin kiinnittää erityistä huomiota. Tällä hetkellä seurannan onnistumista rajoittaa eniten raportointivastuiden puuttuminen ja ympäristötyön asema työyhteisössä: kenelläkään ei toimenkuvaan virallisesti kuulu ympäristöasioiden eteenpäin vieminen, jolloin myös vuosittaisia seurantatietoja ei katsota tarpeelliseksi koostaa eri työaloilla.

Kokoseurakunnallisia ympäristötyöryhmiä toimi viime diplomikaudella kaksi: siirtymävaiheen työryhmä ja sitä seurannut työryhmä. Viimeisessä ympäristötyöryhmässä puheenjohtajana toimi Antti Pekuri ja ryhmässä oli 11 jäsentä. Ympäristövastaavia oli kolme: Olavi Kivi, Sirpa Syrjä-Turpeinen ja Reijo Kähkönen. Lisäksi jokaisessa yhdeksässä alueseurakunnassa oli ympäristötyöryhmänsä. Alueelliset ryhmät ovat toimineet hyvin vaihtelevasti.

Uusi kokoseurakunnallinen ympäristötyöryhmä nimettiin huhtikuussa 2015. Puheenjohtajaksi valittiin Tuulikki Väliniemi. Työryhmään valittiin Pasi Bom (nuorisotyönohjaaja), Kaarina Heiskanen (tiedottaja), Pekka Kirjavainen (leirikeskusten isäntä), Eivor Pitkänen (aluekappalainen), Antti Pekuri (hautaustoimenpäällikkö) ja Jari Tuukkanen (kirkkoneuvoston edustaja). Ryhmän lisäksi tullaan valitsemaan 4 ympäristövastaavaa, jotka koordinoivat mm. vuosittaista ympäristötavoitteiden seurantaa.

Ympäristövastaavat toimivat koordinoivina henkilöinä ja toimintaa painotetaan enemmän alueseurakuntiin ja eri työmuotoihin. Alueellisilla ympäristötyöryhmillä on myös raportointivastuu vuosittaisista ympäristötoimistaan.

Ympäristötyöryhmän kokouksia pidettiin n. 3 kertaa keväisin ja syksyisin. Palavereissa pohdittiin seurakunnan yhteisiä ja yleisiä ympäristöasioita.

3.2 Seurakunnan toiminnoista tehdään sisäinen ympäristökatselmus

Sisäisen ympäristökatselmuksen ja uuden ympäristöohjelman tekijäksi palkattiin FM Anna-Kaisa Tupala. Tupala laati sisäinen katselmuksen 2015 helmi-huhtikuun aikana selvitysten ja haastattelujen perusteella. Tupala kiersi kaikki yhdeksän alueseurakuntaa ja haastatteli siellä ympäristöasioista vastaavia työntekijöitä, toimistohenkilökuntaa, hengellisen työn tekijöitä ja esimiehiä.

3.3 Katselmuksessa ilmenneiden ongelmien ratkaisemiseksi asetetaan tavoitteet ympäristöohjelmassa.

Ympäristöohjelma on tässä asiakirjassa esitetyt Jyväskylän seurakunnan ympäristötyön tavoitteet kaudella 2015–2020. Ympäristökoordinaattori Anna-Kaisa Tupala laati ohjelman haastattelukierroksella selvitettyjen alueellisten tavoitteiden ja katselmuksen tulosten pohjalta.

3.4 Ympäristöohjelman toteutuman seuranta.

Ympäristödiplomin seurantaa on tehty vuosittain. Ympäristöohjelman toteutumisesta raportoidaan kerran vuodessa ympäristötyöryhmän toimintakertomuksessa. Tässä asiakirjassa määritetään mitä tavoitteita seurataan ja miten. Seurantaan tulee lisäksi on sisällytetty tiedot energian kulutuksesta ja hiilijalanjäljen kehityksestä hiililaskurin avulla.

Ympäristövastaavat koordinoivat seurannan kokoamista vuosittain.

3.5 Johdon sitoutuminen

Seurakunnan johto sitoutuu ympäristötyöhön ja kannustaa siinä alaisiaan. Johdolla tarkoitetaan toimiyksiköiden johtajia, kirkkovaltuustoa ja kirkkoneuvostoa. Toimiyksiköiden johtajat ovat kirkkoherra Arto Viitala, hallintojohtaja Anu Lajunen, talouspäällikkö Markku Laitinen, kiinteistötoimen päällikkö Veikko Toivakka, hautaustoimen päällikkö Antti Pekuri, YSP:n johtaja Jukka Helin sekä IT-palveluiden johtaja Jouni Lahtinen.

Johto on sitoutunut ympäristötyöhön yleisellä tasolla. Johdon sitoutuminen ympäristödiplomiin on haastava mitata. Tätä kartoitettiin työaloilla tehdyssä kyselyssä sekä johdon haastattelun avulla. Johdoksi määritellään kirkkoneuvosto ja seurakunnan ylin johto: kirkkoherra, hallintojohtaja, talouspäällikkö, kiinteistötoimen päällikkö, hautaustoimen päällikkö ja IT-palveluiden päällikkö. Viidessä haastattelussa 20:stä oltiin tyytyväisiä johdon sitoutumiseen, seitsemässä haastattelussa koettiin, että sitoutuminen on huonoa tai vähäistä. Kahdeksassa haastattelussa johdon sitoutumista ei kommentoitu.

Osa haastateltavista koki, että johto on sitoutunut hyvin. Ympäristötyö on toiminnan yksi selkeä osa, se kulkee mukana toimintasuunnitelmissa ja vuosittain tarkastellaan toimintakertomusten yhteydessä. Lisäksi toiminnallisten johtajien palaverista on saatu kannustusta ympäristöasioiden huomioimiseen. Koettiin, että koko seurakunnallisesti on sitouduttu ympäristötyöhön, selkeimmin se erään haastateltavan mukaan näkyi 2010 kiinteistötyön puolella. Myös jätehuolto ja -lajittelu ovat parantuneet selvästi diplomikauden aikana haastateltavan mukaan.

Useissa haastatteluissa ilmeni, että johdon koetaan ”ainakin paperilla” sitoutuneen ympäristötyöhön. Ympäristöasioita kohtaan ollaan myönteisiä, niistä puhutaan mielellään ja diplomi on lisäksi haluttu uusia. Myös ylin johto näki yleisen sitoutumisen olevan hyvää.

Diplomi nähdään myös tärkeänä imagokysymyksenä. Oli kuitenkin hyvin työala/ alueseurakuntakohtaista, miten paikallinen esimies oli sitoutunut ympäristötyöhön: pidettiinkö aiheita esillä työkokouksissa tai annettiinko työntekijöille mahdollisuus ideoida ja toteuttaa erillisiä ympäristötapahtumia?

> *”Henkilökohtaisesti näen ympäristötyön tärkeänä, mutta kautta miettiessäni huomaan ajattelevani, että johto on enemmän kiinnostunut diplomista kuin itse työstä.”*

Johdon sitoutumiseen oltiin myös tyytymättömiä. Kokoseurakunnallisesti on ehkä koettu kannustusta, mutta työpaikkatasolla ei. Eräässä alueseurakunnassa koettiin, että paljon on saneltu ylhäältä alaspäin ja omat vaikutusmahdollisuudet jäävät aika pieniksi. Toisaalla taas nähtiin, että asiat hoituvat vain järjestyksessä alhaalta ylöspäin: ”esimiespuolella on alettu kuunnella paremmin työntekijöiden toiveita, kun on itse ollut sinnikäs. Kannustusta ei ole kuitenkaan saatu.”. Esimiehen asenne ja suhtautuminen alaisten ideointeihin koettiin joissain tapauksissa välinpitämättömäksi.

Haastatteluissa kuultiin myös, että mitä ylemmäs hallinnossa mennään, sitä enemmän teot muuttuvat yleisiksi lauseiksi, joissa suositellaan pitämään ympäristöasiaa yllä. Usein törmättiin myös talouteen: ympäristöasioihin kannustetaan, mutta se ei saisi maksaa mitään. Esimerkiksi sitoutuminen reilun kaupan tuotteiden käyttöön aiheuttaa ristiriitoja: ”*talouspäällikkö kommentoi herkästi, jos ei ole valittu halvimpia tuotteita.”*. Diplomikäsikirjassa painotettu resurssien säästö ei välttämättä näy juuri tässä hetkessä, tämä aiheuttaa näkemyseroja.

> *”Ennemminkin ajateltu, että kun nyt on tämä diplomi niin nyt se säästää kaikkea”*

Tietynlainen luottamuspula on havaittavissa työntekijöiden ja työnantajan välillä. Työntekijät kokevat vaikuttamisen mahdollisuudet hyvin pieniksi, myöskään vaikuttamisen kanavia ei ole osoitettu. Tiedottaminen takkuaa ja yhteisöllisyyden tunne on hyvin ohut. Kiitosta tai palkintoa hyvästä työstä ei uskalleta antaa, ja työnantaja toivoo kaiken lähtevän aina alaisista itsestään liikkeelle. Ympäristötyö on sidoksissa paljon suurempiin asioihin, kuin jätteiden lajitteluun ja työmatkapyöräilyyn. Ympäristötyö liittyy työyhteisön kokonaisvaltaiseen toimintakulttuuriin, yhteishenkeen, johtamiskäytäntöihin ja asenteisiin. Nämä asiat muuttuvat hitaasti, mutta muutos on kuitenkin mahdollista toteuttaa, jos siihen on halua.

Kirkkoherra ja hallintojohtaja totesivat haastattelussa että ympäristöasiat ovat ”enemmän valinta-, kuin ajankäyttöresurssin kysymyksiä”. Johto katsoi, että ympäristötyö ja muu työ ”eivät ole erillisiä toimia vaan linkittyvät yhteen: ajattelemalla etukäteen voi toimia ohjeiden mukaisesti.” Johdon mukaan yleisellä tasolla on

menty eteenpäin viime diplomikaudella ja arjessa ympäristötyö on näkynyt selkeimmin henkilöstön koulutuspäivissä ja kiinteistöpuolella omistuksen vähentämisellä. Seurannan tehostamisesta puhuttaessa kirkkoherra ja hallintojohtaja pohtivat, voisiko vuosiseurannan tuoda toiminnallisen johtoryhmän tarkastettavaksi kerran vuodessa. Nykyisin seurantaa on tehnyt ympäristötyöryhmä tahollaan ja lisäksi TTS:n (toiminta- ja taloussuunnitelman) ympäristöosion perusteella.

Johto ei ollut tietoinen, minkälaista tukea alueseurakunnat kaipaavat ympäristötyönsä tueksi. Kirkkoherra ja hallintojohtaja totesivat myös, että säästötavoitteet tehdään budjettikohtaisesti, eikä säästämiseen painostamista tulisi tapahtua kesken kauden. Haastateltavat kertoivat myös johdon suhtautuvan suotuisasti siihen, että työntekijät osallistuvat työaikana ympäristötyöryhmän toimintaan ja kokouksiin. Moni käytännön asia koettiin hankalaksi järjestää, tämä tuli ilmi, kun haastattelussa pohdittiin mm. työntekijöille suunnattua kannustusta ja uusia toimintatapoja (esim. srk:n tarjoama työpolkupyörä työpaikalla). ”*Jos hyvät ideat jäävät käytännössä esimiehen vastuulle, niin niitä ei voida toteuttaa*”. Tämä kertoo osaltaan paljon seurakunnan johtamiskäytännöistä ja tavasta työskennellä työyhteisössä: ollaanko uusia toimintamalleja valmiita ottamaan käyttöön ja vanhoja muuttamaan, tarkastelemaan jokaisen työnkuvaa sopivalla kriittisyydellä ja räätälöimään työtehtävät henkilöille ja työalaan sopivaksi.

Yhteenvetona voidaan todeta, että johtamiskäytäntöjä tulee muuttaa ympäristötyön onnistumiseksi. Kaikkien haastattelujen perusteella esimiestyöskentelyltä kaivattiin työntekijöiden arvostusta ja heidän kuuntelemistaan. Työnantajan tulee miettiä, miten alaisia voisi tukea heidän työssään paremmin, millaista kannustamista tai kannustimia voitaisiin käyttää hyvän työn palkitsemiseksi ja miten yleistä ilmapiiriä saataisiin kohennettua. Pienistä asioista on hyvä aloittaa, mikä estäisi järjestämästä vuoden mittaista liikkumiskilpailua, jossa eniten pyöräillyt ja kävellyt voittaisi lahjakortin urheiluliikkeeseen? Työnantajan tulisi tarjota paremmin erilaisia mahdollisuuksia tehdä työtä: kestävää liikkumista voisi tukea paikallisliikenteen matkakortilla ja etätyömahdollisuuksia tulee kehittää. Esimiehillä on mahdollisuus huomioida harkinnanvarainen palkanosan, eli HAVA kriteeristön mukaan työntekijän ympäristötietoisuus, aktiivisuus ja asenne.

3.6 Kirkkoneuvosto valitsee seurakunnan ympäristövastaavan ja työryhmän.

Ympäristövastaavat nimettiin keväällä 2015. Ympäristötyöryhmä nimettiin huhtikuussa 2015, ryhmässä ovat: Pasi Bom (nuorisotyönohjaaja), Kaarina Heiskanen (tiedottaja), Pekka Kirjavainen (leirikeskusten isäntä), Eivor Pitkänen (aluekappalainen), Antti Pekuri (hautaustoimenpäällikkö) ja Jari Tuukkanen (kirkkoneuvoston edustaja).

Lisäksi kaikkiin alueseurakuntiin valittiin alueelliset ympäristötyöryhmät. Ympäristövastaavat (4 hlöä) toimivat tulevalla kaudella koordinoivina henkilöinä ja toimintaa painotetaan enemmän aluekohtaisesti. Aluetyöryhmillä on myös raportointivastuu vuosittaisista ympäristötoimistaan.

3.7 Seurakunnan työntekijöille järjestetään ympäristökoulutusta.

Henkilöstöä on koulutettu menneellä ohjelmakaudella säännöllisesti. Ympäristövastaaville on tarjottu vastuualueisiinsa liittyviä erikoiskoulutuksia ja koko henkilöstölle ympäristökoulutus kaksi kertaa vuodessa teemapäivien muodossa. Diplomikauden 2010–2014 koulutukset on listattu liitteessä 2, (S:\Ympäristötyö\Anna-Kaisa Tupala 2015\Koulutuskalenteri 2011-2014).

3.8 Pisteiden laskeminen ja tarkistustaulukon täyttäminen.

Ympäristödiplomin saamiseksi vaaditaan kaikkien minimikriteerien täyttämistä ja lisäksi seurakunnan on kerättävä vähintään 100 pistettä ympäristötoimistaan. Pisteet seurakunta voi valita omien olosuhteidensa pohjalta ja pääsääntönä on muutamia kriteerejä:

1) Mitä isompi ympäristökysymys, sitä enemmän pisteitä
2) Mitä enemmän työtä, sitä enemmän pisteitä
3) Mitä useampia ihmisiä asia koskee, sitä useampia pisteitä

3.9 Tuomiokapitulin nimeämä auditoija tarkastaa seurakunnan ympäristöjärjestelmän.

Ympäristökatselmuksen ja -ohjelman ollessa valmis, Jyväskylän seurakunnan kirkkoneuvosto tekee päätöksen hakea uutta ympäristödiplomia. Ulkoinen auditointi on suunniteltu toteutettavaksi syyskesällä 2015.

3.10 Diplomin uusiminen

Diplomin myöntämisestä päättää Kirkkohallitus.

3.11. Tehtäväalueille nimetään ympäristövastaavat.

Jyväskylän seurakuntaan valitaan 3–4 ympäristövastaavaa, vastuualuejako tulee olemaan:

Ymp.vastaava 1: Hautausmaat ja viheralueet, Metsät

Ymp.vastaava 2: Ympäristökasvatus, Ruoka ja keittiöt

Ymp.vastaava 3: Jätehuolto, Siivous, Energia ja rakentaminen, Leiri- ja kurssikeskukset

Ymp.vastaava 4: Toiminta ja talous, Toimistot, Liikenne

3.12. Työntekijöille annetaan lisäkoulutusta ympäristöasioissa.

Ympäristövastaavat ovat saaneet lisäkoulutusta Kirkon ympäristödiplomista ja energiaselvityksen teosta.

Seurakunnan työntekijöille on järjestetty useita koulutuksia, ks. liite 3, S:\Ympäristötyö\Anna-Kaisa Tupala 2015\Syventävä ympäristökoulutus 2010-2014). Ympäristöjärjestelmästä on myös viestitty ahkeraan. Seurakunnan omassa lehdessä on ollut ympäristöaiheisia julkaisuja n. kerran kuukaudessa, lisäksi on muutamia julkaisuja valtakunnallisessa Kotimaa-lehdessä ja omia tiedotteita. Julkaisuarkisto on listattu liitteessä 4, (S:\Ympäristötyö\Anna-Kaisa Tupala 2015\Julkaistut lehtiartikkelit 2010-2014).

3.13 Ympäristöjärjestelmästä ja seurakunnan ympäristötoiminnasta tiedotetaan julkisuudessa.

Seurakunnan Viestintä hoitaa keskitetysti kaiken tiedotuksen myös ympäristöasioissa. Seurakunnan Henki ja Elämä -lehdessä ympäristöasiat ovat tasaisesti pitkin vuotta esillä ja teematapahtumista ja -päivistä tiedotetaan niin nettisivuilla kuin lehdessäkin. Ympäristötyöryhmä valmistelee omat julkaisunsa.

3.14 Oma väliauditointi

Omat väliauditoinnit on tehty vuosittain osittain. Olavi Kivi on koordinoinut ympäristötyöryhmän valtuuttamana väliraporttien koostamista oman päätyönsä ohessa. Tehdyt väliauditoinnit ovat enemmänkin vuosiseurantoja, joista on puuttuivat yhteenvedot.

Väliauditoinnit löytyvät sähköisessä muodossa sekä tulostettuna versiona. Seurakunnassa on tehty myös ympäristötyön viestintä- ja koulutussuunnitelmat sekä asennekysely henkilöstölle diplomin ensihakuvaiheessa vuonna 2009 sekä myöhemmin vuosina 2012 ja 2013. Asennekyselyt löytyvät väliauditointien liitteistä. Asennekyselyiden tulokset kertoivat, että suurin osa vastanneista (33 % työntekijöistä) on ympäristömyönteisiä ja kantavat huolta ympäristön tilasta.

3.15 Muut toimenpiteet

Ympäristövastaavien toimet ovat olleet voimassa koko viisivuotiskauden ajan. Ympäristövastaavat valittiin kaudelle 2009–2010 ja täydennettiin 2011. Koko seurakunnan ympäristövastaavien (3 kpl) lisäksi kuhunkin alueseurakuntaan on nimetty aluevastaavat (9kpl) sekä keskeisille työaloille (8kpl) on valittu ympäristövastaava. Alueiden ja työalojen ympäristövastaavat toimivat ympäristötyöryhmien (17 kpl) vetäjinä. Nimeämiset

on tehty vuoden 2009 aikana ja niitä on täydennetty vuoden 2010 aikana. Yhteensä ryhmissä toimi 38 henkilöä (2010).

Vuoden 2011 aikana alueiden ympäristötyöryhmiä on täydennetty isoimmilla alueilla niin, että työryhmissä on kasvatuksen- ja kiinteistöhuollon työntekijä. Ympäristövastaavina ovat toimineet Olavi Kivi, Ilkka Simonen ja Sirpa Syrjä-Turpeinen. Sirpa Syrjä-Turpeinen siirtyi marraskuussa 2011 kirkkohallituksen tehtäviin, jolloin hänen tilalleen valitaan uusi henkilö. Lisäksi todettiin, että työalue on niin laaja, että ympäristötyöryhmä esittää, että valitaan neljäs ympäristövastaava.

Ympäristövastaavina toimivat 2012 Ilkka Simonen ja Olavi Kivi. Ympäristökasvatuksen ympäristövastaavaa ei ollut nimettynä. Vuodelle 2013–2014 nimettiin ympäristövastaaviksi Olavi Kivi ja Reijo Kähkönen. Vuodelle 2014 nimettiin lisäksi ympäristövastaavaksi Sirpa Syrjä-Turpeinen
ja hänen sijaiseksi Ulla-Maija Grönholm.

4 TOIMINTA JA TALOUS

4.1 Ympäristötavoitteet ovat toiminta- ja taloussuunnitelmassa ja niiden toteutumisen raportointi on järjestetty.

Jyväskylän seurakunta on toimintasuunnitelmissaan ja talousarvioissaan huomioinut ympäristötyön diplomin voimassaoloaikana. Ympäristötyöryhmällä on oma vuotuinen budjetti. Budjetti on kehittynyt seuraavasti:

Taulukko 1. Ympäristötyön vuosibudjetit menneellä diplomikaudella 2011–2014.

Vuosi	Talousarvio	Tilinpäätös
2011	16 145	10 356
2012	14 998	3 650
2013	15 207	960
2014	14 277	3 007

Vuonna 2011 talousarviossa oli määritelty ympäristötyön yleiset tavoitteet koko seurakunnalle, mutta hallinnon eri osa-alueilla vain harvalla oli yksikkökohtaisia ympäristötavoitteita. Esimerkiksi yhdelläkään alueseurakunnalla, yhteisellä seurakuntapalvelulla (YSP) tai seurakuntien yhteistyö -osa-alueella ei vielä 2011 ollut listattu ympäristötavoitteita vuotuisessa tavoitteenasettelussaan (talousarvio 2011). Yleishallinnon puolella vain kahdella viidestä oli ympäristötavoitteet kirjattu (taulukko 2). Ympäristötavoitteita on alettu kunnolla pohtia työaloittain vasta vuonna 2014.

Taulukko 2. Taulukossa on esitetty Toiminta- ja taloussuunnitelmissa kirjatut ympäristötyön tavoitteet hallinnonaloittain; toteutuneet/ kaikki. Taulukko: MUUT = tukipalvelut (henkilöstöhallinto, IT, hautaustoimi, kiinteistötoimi, talouspalvelut)

Hallinnonala	2011	2012	2013	2014
YLEISHALLINTO	2/5	0/5	5/5	5/5
ALUESEURAKUNNAT:	4/9	8/9	8/9	9/9
SEURAKUNTIEN YHTEISTYÖ	0/3	1/3	3/3	3/3
YSP	0/1	1/1	1/1	1/1
MUUT (Hautaustoimi, Kiinteistötoimi, Hautainhoitopalvelut)	3/3	2/3	2/3	3/3

Toisaalta, vaikka varsinaisia tavoitteita ei aiempina vuosina oltu tarkoin kirjattu, monessa yleishallinnon yksikössä ajettiin siirtymistä erilaisiin sähköisiin järjestelmiin, mikä vähentää esim. paperinkulutusta ja on näin

ympäristötavoitteiden mukaista kehitystä. Lisäksi kiinteistötoimella oli monia ympäristöindikaattorien tavoitteita, vaikka niitä ei ollut kirjattu erityisinä ympäristötoimenpiteinä.

2011 alueseurakunnat saivat itse määrittää ympäristötavoitteensa, ilman kirkkoneuvoston asettamia yleisiä tavoitteita. Ympäristöohjelman mahdollisuuksista kerrottiin alueiden työalakokouksissa ja toiminnallisten johtajien kokouksessa. Väliauditoinnin (2011) liitteenä ovat ympäristöosiot yhteen koottuna.

Vuoden 2012 tasekirjan mukaan ”seurakunta on ottanut vakavasti ympäristöhaasteen”. Henkilökohtainen ympäristötavoite on kirjattu HAVA-palkkaukseen liittyviin työntekijän kriteereihin kohtaan ”Toimintaympäristön hallinta, säännösten, sopimusten ja ohjeiden noudattaminen”.

Väliauditointien mukaan ympäristönäkökohtia on huomioitu toiminnan suunnittelussa vaihtelevasti: ympäristötietoisuuden lisääminen ja toiminnan ympäristöystävällisyydestä huolehtiminen saattaa olla koko toiminnan kattavaa ja kaikilla työaloilla huomioitavaa, siihen voidaan aktiivisesti etsiä uusia toimintamuotoja ja sovelletaan ympäristösuunnitelmassa asetettuja tavoitteita. Näitä ovat esimerkiksi oikeaoppinen lajittelu ja siihen ohjeistaminen (hallinto sekä esim. lapsi- ja nuorisotyö), ympäristöystävällisten pesuaineiden hankinta, materiaalikierrätys, reilun kaupan sertifikaatti ja energiatehokkuuden lisääminen rakennuksissa. Myös ulkomaille suuntautuvia seurakuntaretkiä karsittiin ympäristöajattelun merkeissä. Toisaalta jossain alueseurakunnassa ympäristöasioiden esilläpito voi olla vain pappilan siivoustalkoiden järjestäminen keväällä ja syksyllä. Vuoden 2012 Toiminta- ja taloussuunnitelmassa 20 toimintayksiköstä kymmenessä ympäristöasioita ei ollut kirjattu suunnitelmiin.

Vuonna 2013 kirkkoneuvosto ei määritellyt erityisiä yhteisiä painopistealueita, vaan alueneuvostot ja johtokunnat saivat valita strategisista suuntaviivoista mieleisensä. Strategia ulottuu vuoteen 2020 ja löytyy seurakunnan internet-sivuilta. Ympäristötyötä ei ole strategiassa erikseen mainittu, mutta se voidaan katsoa kuuluvan arvoista keskustelun suuntaviivaan (jyvaskylanseurakunta.fi). Seurakunnassa huomioidaan vastuullisuudesta nousevat näkökulmat. Ympäristötavoitteet tulivat kuitenkin pysyväksi osaksi toiminta- ja taloussuunnitelman lomakepohjaa. Tätä kautta jokainen hallinnonala ja alueseurakunta joutuivat miettimään omat ympäristötavoitteensa vuodelle 2013.

Eri hallinnonalat ja alueseurakunnat ovat panostaneet kestoastioiden käyttöön tarjoiluissa, vähentäneet paperin kulutusta sähköisten järjestelmien käyttöä lisäämällä energian säästöön on kiinnitetty toimistoissa huomiota. Yksi merkittävä muutos kiinteistötoimen puolelta oli paperisten käsipyyhkeiden poistaminen seurakuntakeskuksista sekä liiketunnistinvalojen asentaminen esim. wc-tiloihin. Myös kimppakyytien käyttämistä on suositeltu, veden kulutusta on tarkkailtu kriittisesti, huomiota on kiinnitetty ruokahävikin määrään ja tilankäyttäjien asennemuutosta on tuettu energiaa säästävämpään suuntaan.

2014 jokaisella alueseurakunnilla ja hallinnon aloilla on yksikkökohtaiset ympäristötavoitteet. Ne vaihtelevat hyvin yleisestä varsin yksityiskohtaiseen. Lisäksi ympäristötyöryhmä on asettanut koko seurakunnan tasolla omat ympäristötyön tavoitteet (Talousarvio 2014) ja valvoo niitä. Alueseurakuntien vuosittaisissa ympäristöraporteissa toistuu ympäristöstä välittämisen teema. Alueseurakunnissa on pohdittu ja toteutettu paljon kierrätykseen, jätteiden oikeaan lajitteluun, ympäristöystävällisten tuotteiden ostamiseen ja ympäristöaiheisten tapahtumien toteuttamiseen liittyviä toimia. Henkilökunnalle tehty asennekysely vuonna 2012 kartoitti niin toimivia asioita kuin epäkohtiakin. Kyselyssä ilmenneitä ongelmakohtia on pyritty määrätietoisesti parantamaan.

Talous on suuri osa-alue seurakunnan toiminnassa. Tästä keskusteltiin useissa haastatteluissa ja pohdittiin mm. mitä merkitsee riippuvuus taloudellisista realiteeteista. ”*Hinta vain määrittää seurakunnan toiminnassakin hyvin paljon. Kuka olisi valmis laskemaan elintasoaan?”*

4.2 Hankinnoista tehdään ympäristöselvitys ja hankintaohjeissa, tarjouspyynnöissä huomioidaan tuotteiden ympäristövaikutukset.

Jyväskylän seurakunnassa hankinnoista vastaa usea eri taho. Hallintopalvelut vastaa pidempikestoisista palveluhankinnoista. Toimistojen kalustehankinnat ovat kiinteistöpalveluiden teknisen isännöitsijän vastuulla, rakennushankkeet ja remontit sekä muut kiinteistöihin liittyvät kilpailutukset hoitaa kiinteistöpäällikkö. Eri työalat ja alueseurakunnat tekevät lisäksi yksittäisiä hankintoja, esimerkiksi linja-autokuljetuksia ja työkaluhankintoja. Työalakohtaiset hankinnat ovat alueellisen esimiehen valvonnan alla. Toimistojen ja leirikeskuskeittiöiden hankinnoista on kerrottu niiden omissa luvuissa (9 ja 10).

Kilpailutus

Jyväskylän seurakunnassa on kilpailuttanut kaikki yli 5000 € hankinnat. Pienempiinkin hankintoihin tulee kohdistaa kustannusvertailua. Hallintopalvelut on kilpailuttanut kaikki koko seurakunnan kattavat hankinnat, kuten esimerkiksi elintarvikkeiden lähihankinnat ja kopiopalvelut. Lisäksi yksittäiset hankinnat, kuten rakennushankkeet, yksittäiset matkat ja leirikuljetukset ovat kertaluontoisia seurakunnan omia kilpailutuksia. Hallintopalvelut on hyödyntänyt suurimmissa hankinnoissaan KL-kuntahankinnat Oy:n kilpailutusta. Sen kautta on osallistuttu mm. ruokatukkupalveluiden, toimistopaperien ja -tarvikkeiden, lämmitysöljyn säiliötoimitusten sekä majoitus- ja kokouspalveluiden kilpailutuksiin. KL:n kilpailutuksista saadaan hyvät tiedot eri palveluista, jolloin voidaan miettiä liitytäänkö niihin vai ei. Kun haetaan pidempikestoista hankintakanavaa (1–4 vuotta + 2 optiovuotta), silloin punnitaan tarkemmin kilpailutuskriteerejä ja tarjouksia. Talouspäällikön mukaan KL:n kilpailutuksen kautta löytyneet sopimuskumppanit ovat olleet seurakunnan kannalta hyviä, aina pyritään valitsemaan paras tarjous.

Ympäristönäkökohdat otetaan osana hankintaa huomioon kilpailutuksissa. Esim. kopiointipalveluiden kriteerinä oli määrätyn suoritemäärän kokonaishinta, mutta tarjoukseen liitettiin myös esim. sähköiset tilausmahdollisuudet sekä valmiin aineiston toimitusmahdollisuus neljän tunnin sisällä. Seurakunnassa halutaan ohjata työntekijöitä käyttämään sopimuskumppania esim. monitoimilaitevalintojen kautta. Elintarvikkeiden lähihankinnoissa on painotettu myös eettisiä näkökulmia, painotusjärjestys on: hinta, saatavissa olevat reilun kaupan tuotteiden määrä, luomutuotteiden määrä, kuukausittaiset alennukset (%), sekä tarjoavan myymäläpisteen toimintayksiön etäisyys srk:n toimipaikasta.

Hankintalaki antaa mahdollisuuden sisällyttää tarjouspyyntöihin ostohinnan lisäksi laatukriteerejä. Ympäristönäkökohdat kuuluvat näihin laatukriteereihin. Kaikkea kilpailutusta ohjaa EU:n lainsäädäntö. Hankinnan kohteen määrittelyssä on mahdollista esittää ympäristönäkökohtiin liittyviä teknistä määrittelyä tai suorituskykyä ja toiminnallisia ominaisuuksia koskevia vaatimuksia. [1]

> *Hankinnan kohteeseen liittyviksi voidaan katsoa sellaiset vertailuperusteet, jotka koskevat välittömästi hankinnan kohdetta. Tällaisia vertailuperusteita ovat esimerkiksi hankinnan kohteena olevan tavaran, palvelun tai rakennustyön laatu, hinta tai toimitusaika. Sitä vastoin sellaisia vertailuperusteita, joilla ei ole liittymää hankinnan kohteeseen ei voida käyttää tarjousten vertailuperusteina. Tällaisia vertailuperusteita ovat esimerkiksi tarjoajayrityksen toimintaan liittyvät tekijät. Tarjoajien ja ehdokkaiden soveltuvuusehdot tulee lähtökohtaisesti erottaa hankinnan kohteeseen liittyvistä tarjousten vertailuperusteista.*
>
> *Koska vertailuperusteiden tulee olla syrjimättömiä, sallittua ei esimerkiksi ole sellaisten vertailuperusteiden käyttäminen, jotka suosivat tiettyjä tarjoajia, edellyttävät aiempaa sopimussuhdetta hankintayksikön kanssa tai suosivat paikallista toimittajaa. Hankinnan*

[1] http://www.hankinnat.fi/fi/malleja-ja-lainsaadantoa/ymparistonakokohdat/ymparistonakokohdat-hankinnoissa/Sivut/default.aspx

kohteen sitä vaatiessa voidaan kuitenkin edellyttää esimerkiksi paikallistuntemusta. Tällaiselle perusteelle ei kuitenkaan saa antaa niin suurta painoarvoa, että se estäisi uusien yrittäjien alalle pääsyä.[2]

Hankintoja on tehty hallintopalveluiden lisäksi kuitenkin myös eri työaloilla omatoimisesti. Hankintaohjeiden noudattamisessa on ollut joitakin puutteita, esim. bussikuljetuksia on tilattu kilpailuttamatta tai toimistotarvikkeita on haettu kirjakaupoista vaikka sopimuskumppani Lyrecolta tulisi tilata kaikki toimistotarvikkeet. Myös joitain muita hankintapäätöksiä on tehty ilman kilpailutusta. Seurakunnassa kokeiltiin osto-/ hankintalupien rajoittamista joitain vuosia sitten, mutta käytäntö ei toiminut.

Kilpailutuksen tarkoitus ja luonne on vaikeaa hahmottaa siihen perehtymättömälle. Haastattelukierroksella ilmeni lähes jokaisessa haastattelussa, että yhteen hankintapaikkaan keskitettyihin elintarvikehankintoihin ei oltu tyytyväisiä. Tyytymättömyys johtui sekä kauppojen (2 kpl) etäisestä sijainnista ja valikoimien niukkuudesta. Edellisellä kilpailutuskierroksella tarjouksia tuli erittäin niukasti. Keväällä 2015 käynnissä olleessa kilpailutuksessa saatiin edelliskautta enemmän tarjouksia eri päivittäistavarakaupoilta, jolloin siirtyminen useampien hankintapaikkoihin voi olla tulevaisuudessa mahdollista.

IT-hankinnat

Laitteet kilpailutettu KL-kuntahankintojen yhteiskilpailutuksessa ja laitteilta vaaditaan Energy Star-kriteerien täyttäminen (Energy Star 2007 määritykset). IT-hankinnat ovat tehostuneet niin laitekannan kuin kustannustenkin osalta kun siirryttiin 2010 Leasing-malliin. Laitekanta uudistuu näin n. 4 vuoden välein ja myös laitteiden loppukäsittely on parantunut. Leasing sopimusosapuoli on 3 Step IT Oy.

Taulukko 3. IT-hankintojen vuosikulut 2013 ja 2014. Ohjelmistohankinnat eivät näy luvuissa.

2013			
Leasing	17 726,68 €		Leasing maksut kokonaisuudessaan vuodelta 2013
IT-laitteet	1 742,67 €		(hiiriä, näppäimistöjä, kuulokemikrofoneja, kytkimiä jne.)
IT-tarvikket	3 772,64 €		(Kaapeleita, tietosuojakalvoja jne.)
2014			
		Leasing yhteensä 2013+2014	
Leasing	11 154,88 €	28 881,56 €	Leasing maksut kokonaisuudessaan vuodelta 2014
IT-laitteet	4 746,72 €		(hiiriä, näppäimistöjä, kuulokemikrofoneja, kytkimiä jne.)
IT-tarvikkeet	2 942,03 €		(Kaapeleita, tietosuojakalvoja jne.)

Kustannukset ovat pysyneet hallinnassa. Ennen IT-aluekeskusta hankinnat ja niiden määrät olivat pienempiä, mutta toisaalta hinta oli tällöin korkeampi. Nyt leasing sopimuksen aloittamisen jälkeen (viimeisin alkoi 2014 kesällä ja sitä ennen n. 2010) kustannukset ovat laskeneet, konekanta on uusiutunut ja toiminta tehostunut. Tulevalla kaudella kehitetään edelleen etähallinta- ja sähköisiä järjestelmiä.

Käytössä olevat erillisjärjestelmät (esim. Kipa ja Katrina) ovat eri vastuuhenkilöiden takana. Esim. Katrina kuuluu Tiina Hämäläisen vastuulle. Näin ollen käyttöliittymän muutostarpeet eivät ole IT-palveluiden hallinnassa. Järjestelmät tulevat todennäköisesti pysymään erillisinä ratkaisuina, mutta rajapintatoiminnot (tietojen välitys ohjelmien kesken) on varmaan tulossa seuraavan diplomikauden aikana. Tällä hetkellä ongelmia käyttöliittymissä on esim. Kipan kanssa, kun laskut ovat henkilöliittymien eivätkä tehtävänimikkeiden takana:

[2] http://www.hankinnat.fi/fi/hankintaprosessi/tarjouspyynnon-laatiminen/tarjouspyynnon-sisalto/Sivut/default.aspx

hyväksytyt laskut on pakko tulostaa kansioon, jotta esimiehen vaihtuessa voitaisiin tarvittaessa tarkastella menneitä laskuja (jotka on hyväksynyt joku muu henkilö). (IT-haastattelu 18.3.2015)

4.3 Sijoituksissa noudatetaan kirkon vastuullinen sijoittamisen periaatteita.

Jyväskylän seurakunnassa on noudatettu ensimmäisenä kriteerinä yhteistyökumppanin (rahastosijoituksien osalta) valinnassa sitä, että tämä on vastuullista sijoitustoimintaa edistävän yhteisön, Finsif:in, jäsen. Seurakunnalla on myös kirjallinen sijoitussuunnitelma, jota noudatetaan sijoitustoiminnassa.

Sijoitusinstrumenttina seurakunnalla on käytössä myös suoraa asuntosijoittamista, eli osakehuoneistojen suoraa omistamista ja vuokrausta asunnon tarvitsijoille. Tämä katsotaan seurakunnassa myös yhteiskuntavastuulliseksi toiminnaksi. Asianmukaisella vuokralaispolitiikalla ja toimintatavalla seurakunta huomioi omassa toiminnassaan sosiaaliset ja hyvään hallintotapaan liittyvät näkökulmat, siis vastuullisuuden.

4.4 Otettu käyttöön ”Hiililaskuri”

Hiililaskuri on excel-pohjainen laskentataulukko, jonka avulla saadaan selville koko seurakunnan vuotuinen hiilijalanjälki. Hiilijalanjälki mittaa seurakunnan tuottamia hiilidioksidipäästöjä eli toiminnan vaikutusta ilmastonmuutokseen CO_2-pitoisuuden tarkasteluna. Ympäristödiplomin yhtenä tavoitteena on pienentää seurakunnan hiilijalanjälkeä.

Hiililaskurissa on kolmenlaisia sarakkeita: välttämättömät tiedot, tarkentavat tiedot ja lisätiedot. Näistä vain välttämättömät tiedot ovat pakollisia laskennan onnistumiseksi, muut tiedot täydentävät ja tarkentavat lopullista tulosta. Hiilidioksidipäästöjä tarkastellaan viiden eri toimialueen kautta. Näitä ovat sähkö, lämmitys, liikenne, hankinnat ja jätteet. Jyväskylän seurakunnassa laskuri toteutettiin ensi kerran vasta keväällä 2015. Laskurin kautta tarkasteltiin vuoden 2014 hiilidioksidipäästöjä.

Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen tarjoama ilmastolaskuri ei toiminut odotetusti, vaikka tiedot laskuriin syötettiinkin. Kirkkohallituksen sivuilta oli vaikeuksia saada ajantasaista versiota laskurista ja lisäksi 2013-vuoden laskuriversioon syötetyt tiedot eivät antaneet tuloksia tulososiossa (mm. ruokien osuus näyttä 0, vaikka tietoja oli syötetty useita. Kirkkohallitus linjasi keväällä 2015, että laskuri ei ole pakollinen sillä välin, kun he selvittävät, miten laskurin saisi jälleen kuntoon.

4.5 Sijoituksia vastuullisissa sijoitusrahastoissa.

4.6. Budjettivaroja ohjataan kansainväliseen diakoniaan ja lähetystyöhön keskimääräistä enemmän.

Jyväskylän seurakunnassa kansainväliseen diakoniaan ja lähetystyöhön ohjataan yli 3 % verotuloista.

- 2012: 3,31 % (tilinpäätös)
- 2013: 3,94 % (tilinpäätös)
- 2014: 4,16 % (tilinpäätös)
- 2015: 3,54 % (talousarvio)

Seurakunnan, hautainhoitorahaston ja testamenttirahastojen yhteenlaskettu sijoitusomaisuus on n. 20,5 milj. €. Tästä asuntosijoitusten osuus on n. 3,6 milj. €. Suoria osakesijoituksia seurakunnalla on 567.000 € ja rahoitusarvopapereiden arvo on n. 16,4 milj. €. Tästä ns. vastuullisten rahastojen osuus on n. 2,2 milj. € (taulukko 2 ja 3).

Taulukko 4. Jyväskylän seurakunnan suorat osakeomistukset 2014.

Suora osakkeenomistus	Kohde
Hautainhoitorahasto	Nordea FDR ja Elisa Oyj
Testamenttirahastot	UPM-Kymmene, Nordea, Orion, Oriola, Stora Enso

Taulukko 5. Jy-

väskylän seurakunnan sijoitusomaisuuden kohteet ja suuruudet vuonna 2014.

Rahasto	Varat
Seurakunta, hautainhoitorahasto ja testamenttirahasto kokonaisomaisuus	20 500 000 €
- Asuntosijoitusten osuus	3 600 000 €
Suorat osakesijoitukset	567 000 €
Rahoituspapereiden arvo	16 400 000 €
- Vastuullisten rahastojen osuus	2 200 000€

Asuntosijoitusten ja vastuullisten rahastojen osuus on yhteensä 5,8 milj. € ja osuus kokonaissijoitusomaisuudesta 28,3 %. Jos tarkastellaan vain vastuullisia rahastoja, on niiden osuus kokonaissummasta 10,7 % ja rahastoarvopapereista 13,4 %. (*2-3 pistettä*)

4.7 Seurakunnassa käytetään paljon ympäristömerkittyjä tuotteita.

Ympäristömerkittyjen tuotteiden käyttöä on lisätty ympäristödiplomin myötä. Siivouksessa käytettävät yleispesuaineet, käsinpesuaine ja konetiskiaine, vessa- ja talous- ja käsipyyhepaperit ovat ympäristömerkittyjä. Keittiötarvikkeissa mm. pienkahvinkeittimien suodatinpussit ovat joutsenmerkillä varustettuja.

Toimistoissa kopiointi- ja tulostuspaperi ovat joutsenmerkittyjä papereita. Lisäksi toimistoissa huomioidaan ympäristöystävälliset tuotteet mahdollisuuksien mukaan, esimerkiksi muistilappuja ja täytekyniä on tilattu ns. ekoversioina (ks. 10 Toimistot, s. 40). Hankintaohjeen mukaan tuotteiden ympäristöystävällisyyttä painotetaan (Jyväskylän seurakunnan hankintaohje, 2012).

Jyväskylän seurakunta on Reilun Kaupan seurakunta. Fair trade -sertifikaatti on uudistettu vuosille 2015–2018 (ks. 9 Ruoka ja keittiöt).

4.8 Ympäristövaikutuksia seurataan ympäristöindikaattorien avulla.

”Ympäristöjärjestelmän toimivuus tulee näkyä viime kädessä toimintojen ympäristöhaittojen pienenemisenä. Tätä tulisi kyetä seuraamaan vuosittain ja raportoimaan asiasta vuosikertomusten yhteydessä.” (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja, Kirkkohallitus 2012)

Jyväskylän seurakunnassa on määritetty ympäristöindikaattorit, mutta niitä on seurattu vaihtelevasti. Vuosina 2011 ja 2012 on tehty euromääräinen seuranta kaikille sovituille indikaattoreille. Diplomin kahtena jälkimmäisenä vuonna seurantatiedot kuitenkin puuttuivat ja ne etsittiin vasta sisäisen ympäristökatselmuksen aikana (kevät 2015). Indikaattoreiden seuranta on viime kädessä ympäristötyöryhmän vastuulla. Ongelmana indikaattorien seurannassa on erityisesti kehittymätön tiedonvälitys: seurakunnan toiminnan eri sektorit eivät vielä keskustele keskenään joustavasti ja tiedot eivät välity ympäristöseurannasta vastaavalle työryhmälle automaattisesti, välillä eivät pyydettäessäkään.

Ympäristöindikaattorit suunniteltiin opiskelija-avusteisesti, Jyväskylän yliopiston Yritysten ympäristöjohtaminen -koulutusohjelman kurssityönä vuonna 2010. Opiskelijoiden selvitystyöryhmä ehdotti neljää indikaattoria otettavaksi käyttöön heti 2010 (veden ja lämmön ominaiskulutus, paperin kulutus sekä ajokilometrit), ja lisäksi kahta muuta indikaattoria porrastetusti diplomikauden aikana (sähkön ominaiskulutus, sekajätteen määrä) (Jyväskylän seurakunnan ympäristömittarien suunnittelu, 2010). Lisäksi selvitysryhmä suotitteli asettamaan konkreettisia tavoitteita, jolla pyritään vähentämään ympäristökuormitusta. Tällaisia tavoitteita ei seurakunnassa ole asetettu.

Ensimmäistä diplomia haettaessa seurakunnalla ei ollut kunnollisia hallinnon työkaluja seurannan toteuttamiseen ja siksi porrastus asetettiin. Diplomin voimassaoloaikana seurantatyökaluja on kehitetty, mutta myös tulevalle diplomikaudelle riittää seurannan kehittämistä. Kiinteistötoimisto seuraa kattavasti vuosittain energiankulutuksen indikaattoreita, mutta erityisesti hallinnon puolella on ongelmana, että valittujen indikaattorien seuranta/ lukujen edelleenvälittäminen ei kuulu kenenkään tehtävän toimenkuvaan. Tämä ongelma on

todettu myös selvitystyöryhmän raportissa 2010. Valitut indikaattorit ja niiden vuosittainen kehittyminen on esitetty taulukossa 5.

Taulukko 6. Ympäristöindikaattorit euroina vuosina 2011–2014 Jyväskylän seurakunnassa. (lähde: väliauditointi 2012, kiinteistöpalveluiden vuosiseuranta, Kirkon palvelukeskus).

Indikaattori	2011	2012	2013	2014
Elintarvikkeet (€)	270 392	263 711	241 564	255 825
Jätehuolto (€)	55 439	62 414	50 770	52 420
Kuivajäte (t)	56	64	55	85
Paperin kulutus (€)	52 866	45 406	35 876	47 542
Matkakorvaukset (€)	187 158	192 184	289 677*	234 644**
Sähkön (kWh)	3 454 739	3 346 359	3 488 271	3 550 507
Veden ominaiskulutus (m^3)	24 878	20 363	19 198	21 025
Lämmön ominaiskulutus - Kaukolämpö (MWh) - Lämmitys öljy (l)	 6 800 286 145	 5 887 234 277	 4 933 277 015	 4 374 269 715
Lämmitys (€)	271 839	275 138	603 039	646 738

* ei sis. ulkomaanmatkoja (16 271 €) eikä muille maksettuja matkakorvauksia (118 310 €)
** ei sis. ulkomaanmatkoja (35 242 €) eikä muille maksettuja matkakorvauksia (59 401 €)

OHJELMAAN: Indikaattorit seurakunta voi päättää itse ja kaikkia ympäristövaikutuksia ei ole edes mahdollista mitata määrällisesti lukuarvoina. Tämä tulee hyväksyä, mutta silti laadullistenkin muuttujien vuosittainen kirjaaminen olisi suotavaa. Jos halutaan seurata esim. hiilidioksidipäästöjen vuosittaista kehitystä, kannattaa seuranta järjestää rakennuksiin, ruokaan ja liikkumiseen liittyvillä indikaattoreilla

4.9 Hiilidioksidipäästöjen vähentäminen ja kompensointi

Seurakunnan metsäomistus kompensoi CO_2-päästöjä. Energiasta osa tuotetaan vesi- , bio- ja tuulienergialla.

4.10 Muut toimenpiteet

Seurakunnan kiinteistöistä on laadittu kiinteistöstrategia.

Seurakuntaan on laadittu laajat hankintaohjeet ja hankinnat kilpailutettu.

5 YMPÄRISTÖKASVATUS

5.1 Seurakunnalla on ympäristökasvatussuunnitelma

Seurakunnalla on voimassaoleva ympäristökasvatussuunnitelma. Suunnitelma on laadittu 2011 ja se on ohjannut toimintaa koko diplomikauden ajan. Ympäristökasvatussuunnitelma on päivitetty ajalle 2015-2020.

Ympäristökasvatuksen vastuutyöntekijä on vaihtunut Jyväskylän seurakunnassa tiuhaan vuosien 2010–2014 välillä. Nopeiden vaihdosten vuoksi vastuut eivät ole olleet selvillä ja koko seurakunnallinen ympäristökasvatuksen ohjaus ja raportointi ovat jääneet tekemättä. Päävastuuhenkilön puuttuminen ei ole kuitenkaan vaikuttanut merkitsevästi alueseurakunnissa tapahtuvaan ympäristökasvatukseen erityisesti lapsi-, nuoriso- ja perhetyössä.

Ympäristökasvatussuunnitelma on päivitetty uutta diplomikautta varten.

5.2 Ympäristövastuu on esillä luomakunnan sunnuntaina ja jumalanpalveluksissa.

Jyväskylän seurakunnassa ympäristöasiat sisältyvät jumalanpalveluselämään vaihtelevasti. Yhteistä ohjauslinjaa ei ole ja jumalanpalveluksen ympäristösisällöt ovat käytännössä papista kiinni. Ne papit, jotka näkevät

ympäristöasioiden olevan luonteva osa kristillistä sanomaa tuovat ympäristökasvatuksen mukaan esim. saarnoihin. Myös säästämisen teema on usein esillä saarnoissa, sekä tuhlailevan elämäntavan hallinta ja siitä pois opastaminen. Haastattelukierroksen perusteella on myös alueseurakuntia, joissa ympäristöasioita ei ole jumalanpalveluselämässä huomioitu kuin vähimmässä määrin. Luomakunnan sunnuntai on ainut säännöllisesti vietetty ympäristöaiheinen jumalanpalvelus kaikissa alueseurakunnissa.

Aktiivisimmilla alueilla on järjestetty muitakin ympäristöaiheisia messuja ja tapahtumia, kuten monokirkko, pyöräilypyhiinvaellus ja Earth Hour -messu. Eräs aluekappalainen kertoi selaavansa kirkon ilmasto-ohjelmaa säännöllisesti ja poimivansa ympäristöteemoja usein mm. saarnoihin. Koko seurakunnallisesti ympäristökasvatusta on kehitetty mm. vihreiden rippikoulujen lanseeraamisen myötä. Ympäristökasvatuksen osa-alueella koetaan, että toiminnallinen johto on sitoutunut aiheeseen ja ympäristödiplomi koetaan tärkeäksi, mutta ei oikein ole annettu välineitä ympäristökasvatuksen laajempaa toteutukseen. Ympäristöasioiden huomioiminen vaatii myös taloudellista panostamista ajoittain ja sen huomioiminen on koettu kasvatuksen puolella heikoksi.

Jotkut hengellisen työn tekijät kokivat vaikeaksi liittää ympäristökasvatuksen teemoja osaksi kirkkovuoden kulkua. Koettiin myös, että työntekijöiden suuntaaminen väkisin esim. ekologiseen ajattelutapaan ei onnistu. Sen sijaan voidaan ja pitää keskustella aiheista avoimesti ja suunnata ajatuksia uudelleen, jotta toimintaa saataisiin kehitettyä. ”*Ei voida haalia vain vihreitä sertifikaatteja ja ajatella että nyt on kaikki hyvin*”.

5.3 Ympäristökasvatusta toteutetaan vähintään kolmessa hengellisen työn työmuodossa.

Ympäristökasvatussuunnitelma sisältää yleisellä tasolla suunnitelman siitä, miten ympäristökasvatus on osana eri tehtäväalueiden toimintaa. Työalakohtainen toteutus on ollut jokaisen sektorin itse päätettävissä ja toiminta on ollut niin aktiivista, kuin työalalla on katsottu mielekkääksi tai tarpeelliseksi. Vuoden 2005 diplomikäsikirjan mukaan ympäristökasvatus tuli sisällyttää kolmeen eri työmuotoon. Tämä tavoite on Jyväskylän seurakunnassa täyttynyt.

Alueilla ympäristökasvatus on ollut luonteva osa mm. lapsi- ja nuorisotyötä sekä diakoniatyötä. Erilaisia ympäristöön liittyviä tapahtumia ja projekteja ovat olleet mm.

- tuikkukeräys
- lajitteluopastus lasten kokkikerhoissa
- kokkikerhon ylijäämäleivonnaiset viety viereiseen kahvilaan tarjolle
- lapsille kierrätysaskartelua ja muita ekojuttuja
- kerran kuussa kierrätysaskarteluilta
- kierrätykseen perustuva aikuisten käsityökerho
- luontoaiheinen taideleiri kesäisin
- ruokaillat kerran kuussa kauppojen yhteisvastuulahjoituksella (lähes 200 ruokailijaa)
- tarkkaillaan leireillä biojätteen määrää; jos kokonaisia leipiä päätyy roskiin, siitä keskustellaan heti ryhmien kanssa
- kierrätysteema esillä perhekerhoissa
- kirpputoreja
- luontoretkiä lasten ja aikuisten kanssa
- diakoniassa ohjeistetaan kierrätykseen ja kirpputorilöytöihin
- aineettomia palkitsemisia esim. vapaaehtoistyöntekijöille (vapaaliput käsityömessuille)
- pihatalkoot
- ulkopuolisia keittiöiden käyttäjiä opastetaan lajittelussa ja siivouksessa

Sisäistä ympäristökasvatusta seurakunnassa on toteutettu mm. seuraavilla tavoilla:

- kimppakyyteihin on kannustettu (useat alueseurakunnat)
- jätteet lajitellaan oikein
- kotimaanmatkailua ja lähimatkailua on lisätty
- lentomatkailusta on luovuttu kokonaan (jotkin alueseurakunnat)

- hankinnoissa mietitään aina ensin kierrätysmahdollisuus ennen kuin ostetaan uutta
- kestävään liikkumiseen on kannustettu
- vähennetään hankintoja lapsi- ja nuorisotyössä, käyttävät hyödyksi vanhoja varastojen löytöjä ja välttävät uuden tilaamista

Alueseurakuntien haastattelukierroksella ympäristökasvatuksen kohdalla keskusteltiin myös muista aiheeseen liittyvistä teemoista. Joissain työyhteisöissä oli vain muutama aktiivinen ympäristön puolestapuhujaa (esim. innokas työmatkapyöräilijä tai kierrätysteeman orientoitunut lastenohjaaja), jotka omalla esimerkillään toivat ekologista ajattelua muulle työporukalle. Usein seurakuntamestari/ suntio oli hyvin ympäristöorientoitunut ja piti mm. kierrätyksen, jätteiden lajittelun ja energiansäästön aiheita yllä työyhteisössä.

Ympäristökasvatusta ei aina nähty helppona tai onnistuneena asiana. Haastattelujen perusteella on alueseurakuntia, joissa ympäristökasvatus ei sisälly kovin vahvasti seurakuntaelämään. Eri työmuotojen ja työntekijöiden arjessa ympäristöasiat kulkevat hyvin löyhästi, kun esimiestasolta ei näihin kannusteta ja rohkaista. Nähtiin myös, että ympäristö(kasvatus)arvot ovat luonnostaan mukana arkityössä, mutta esimies ei kokenut tarpeelliseksi puhua asiasta esim. työalakokouksissa. ”*Tartteeko meidän erikseen pitää asiaa kauheesti esillä, kun kouluissa ja mediassa tästä kuitenkin jo puhutaan lähes päivittäin.”* Koetaan, että ympäristötyö on jokaisen oma asia ja kirkon toiminnan pääpainopiste on enemmän hengellisen työn puolella.

Ympäristökasvatuksen integroimisen ”ongelmat” ovat vahvasti sidoksissa papiston maailmankatsomuksellisiin koulukuntiin. Myös ympäristökasvatuksen vastuuhenkilön puute on vähentänyt ympäristökasvatuksen yhdistämistä hengelliseen työhön. Papisto katsoo ja arvottaa asioita eri tavalla, ja on myös erilaisia mielipiteitä siitä, mikä on luonteva osa kirkon toimintaa ja mikä ei. Yllä mainittu kommentti, että hengellinen työ on kirkon ydintä (eikä ympäristökasvatus) sai vastineen toisessa aluehaastattelussa: ”*Papisto voisi kotiläksynä miettiä voiko maailma pelastua ja mitä sillä tarkoitetaan? Luonto ei tarvitse pelastamista, ihminen tarvitsee. Pitäisi olla lupaus paremmasta, toivon herättelyä myös ympäristöasioissa. Raamattua pitäisi lukea maailman läpi eikä siitä irrallaan: se mikä ihmisessä on vialla heijastuu luonnon liikakäyttönä.”*

Ongelmaksi nähtiin myös, että ympäristöohjelma ”*tuntuu päälle liimatulta, että nyt tehdään tämä, noudata tätä opusta nyt*”. Diplomista on puhuttu paljon ja on korostettu, että seurakunnalla tällainen on, mutta tieto diplomin (= ympäristöjärjestelmän) sisällöstä ei kuitenkaan ole välittynyt alueille.

Lisätoimista saatavat pisteet

5.4. Seurakunta järjestää ympäristöaiheisia erityisjumalanpalveluksia

- Ympäristöaiheiset erityisjumalanpalvelukset: Earth Hour Vaajakoskella 2015
- Yhteistyötä on tehty eri tahojen kanssa: Repu ry, Japa ry, Keski-Suomen ympäristökasvatuksen yhteistyöryhmä
- Julkisesti on otettu kantaa:
    - 2011 kannanotto Jyväskylän kirkkopuiston alaiseen parkkihallihankkeeseen, sekä kirkkopuiston roskaamiseen
    - 2014 kannanotto keskustan kirkkopuiston kahvilan alkoholitarjoiluun liittyen
- vapaaehtoinen ympäristötiimi toiminut edellisen ympäristöneuvojan vetämänä hetken syksyllä 2011

5.5 Seurakunta järjestää ympäristötapahtumia.

1 Earth hour -messu, latukirkko, muualla pääosin luomakunnan sunnuntai ja hautausmailla siivoustalkoita Säynätsalon hautausmaalla.

5.6. Hiljaisuuden paikaksi rauhoitettu luontokohde

Hiljaisuuden paikaksi rauhoitettuja luontokohteita on Koivuniemen leirikeskuksessa ”taivaskirkko”, hiljentymispaikka kappelin vieressä ja Lehtisaaressa hiljentymisen paikkana on niemenkärki. Hiljaisuuden paikkoja kartoitetaan, merkitään hienovaraisesti maastoon ja opastetaan kävijöille.

5.7. Seurakunta tekee yhteistyötä eri tahojen kanssa ympäristöasioissa.

Yhteistyötä tehdään seuraavien tahojen kanssa: Jyväskylän kaupunki, Päijänteen metsänhoitoyhdistys ry, Metsäkeskus, Lintutieteellinen yhdistys ry, Keski-Suomen Museo, Keski-Suomen ELY-keskus, Reilu Kauppa, Jyväskylän Pyöräilyseura ry, Japa ry, WWF sekä alalla toimivat yritykset.

5.8. Ympäristökasvatuksessa on otettu käyttöön välillisen vaikuttamisen menetelmät.

Ympäristöstä välittämisen teemaa tuodaan esiin nettisivujen, seurakunnan Facebook -tilin ja YouTube -tilin kautta.

5.9. Julisteet ja oppaat ympäristökasvatuksessa

Ympäristötyöryhmä on valmistellut julistesarjaa: Elämän vesi, Ruoka, Energia ja Liikenne. Energiansäästövinkkejä niminen opas on jaettu jokaiselle työntekijälle. Ympäristödiplomin pohjalta tehty Jyväskylän seurakunnan Ympäristöopas ohjaa käyttäytymistämme teemalla ”Ympäristötyötä ei voi ulkoistaa”. Oppaat on painettu EU-Ympäristömerkitylle paperille.

VÄLIAUDITOINNEISSA LISÄKSI MAINITUT TOIMET 2010–2014

2011

- Kesällä 2011 ympäristöaiheinen kesäleiri, jonka aiheena (tiedot Mari Tyynelä) leiriaskartelussa ja käsitöissä käytettiin kierrätysmateriaalia kuten piikkilankaa, saviruukkuja sekä ikkunan pokia. Kesäleirillä oli tietoa jätteiden käsittelyyn ja ympäristöaiheinen luontopolku.
- Alttarikynttilöiden kierrätyksestä askarteluun sovittiin Kortetuvan kautta (kehitysvammaisten päivätoimintayksikkö) 29.11.2011 Ekonistitapahtumassa
- Suurella Sydämellä - vapaaehtoistyön hanke alkoi 1.9.2011 Jyväskylän seurakunnan www-sivujen kautta ja asiaa esiteltiin Huhtasuon henkilöstöpäivän yhteydessä, asiaa esitteli Ilkka Kalmanlehto Tampereen seurakuntayhtymästä

2012

- Erityisdiakonia- Kuurojen työ, toimintasuunnitelma kehitysvammaistyössä,
- 3 ympäristöaiheista kesäleiriä askartelun ja tiedon lisäksi on luontoaiheinen leirikirkko.
- Siivoustalkoita järjestettiin seuraavasti:
    - Tikkakosken kirkko,
    - Huhtasuon kirkko,
    - Neulaskoti,
    - Säynätsalon pappila ja hautausmaa,
    - Korpilahden hautausmaa,
    - Kypärämäen kirkko
- Ympäristötapahtumakalenteri esiteltiin Huhtasuon tapahtumassa ja sovittiin että ”Ekotapahtumien vuosikello” otetaan käyttöön tapahtumien valmisteluun sekä ympäristövinkkien pohjaksi
- Tikkakoskella ympäristöasiaa pidetään esillä määräajoin työkokouksissa ja kokousmateriaali lähetetään sähköisesti
- Vuoden 2012 ympäristötyön painopiste ympäristökasvatuksessa ei toteutunut halutulla tavalla, koska tämän vastuualueen ympäristövastaavaa ei ollut nimettynä.
- Ekoteologiaan liittyviä tapahtumia ja saarnoja on pidetty osana kirkollisia toimituksia syyskuussa 2012

2013

- Ekopaasto-kampanja käynnistyi 13.2. - 31.3.2013 - tiedotus seurakunnan www-sivuilla
- 7.5. Sotkutonta päivää Japa ry, alueseurakunnat kehotettu osallistumaan
- Tehdään linnunpönttöjä Keltinmäen kirkolla 4.6.2013 klo 18.00 alkaen

6 JÄTEHUOLTO

6.1 Seurakunnan toiminnoita tehdään jätehuoltoselvitys.

Seurakunnalla on jätehuoltoselvitys, joka on tehty edellisellä diplomikaudella. Selvityksen mukaan jätehuolto oli järjestetty seurakunnalla erittäin mallikkaasti jo ennen ympäristödiplomia. Suurimmat haasteet liittyivät jätemäärien seurantaan ja raportointiin. Selvityksen oli tehnyt Lassila & Tikanoja seurakunnan pyynnöstä.

Jätehuoltoselvitys päivitettiin vastaamaan nykytilannetta diplomia uusittaessa. Päivityksen teki määräaikainen ympäristökoordinaattori Anna-Kaisa Tupala.

6.2 Jätehuoltosuunnitelmassa esitetään tavoitteet ja keinot jätteen määrän vähentämiseksi ja hyötyjätteen keräyksen tehostamiseksi.

Jätehuoltosuunnitelma päivitettiin nykytilannetta vastaavaksi. Suunnitelma on yhdistetty jätehuoltoselvitykseen. Jätehuoltosuunnitelma kattaa koko seurakunnan alueen ja sisältää Jyväskylän kaupungin jätehuoltomääräykset, seurakunnan jätehuollon järjestelyt, jäteastioiden luettelon eri toimipisteissä sekä ohjeita jätteiden lajittelua varten. Jätteiden lajittelu koettiin monessa alueseurakunnassa toimivan työntekijöiden osalta hyvin, mutta joissain paikoissa kaivattiin vielä tarkempaa ohjeistusta. esimerkiksi energiajakeet sisältö oli osalle epäselvä. Ympäristökoordinaattori Tupala teetti kuvallisia jätelajittelukylttejä, jotka voidaan teettää tarroiksi ja toimittaa alueseurakuntiin. (S:\Ympäristötyö\Anna-Kaisa Tupala 2015\Jätehuolto\Jätelajittelukyltit_UUDET)

Jätelajittelussa ei havaittu suuria puutteita haastattelukierroksen perusteella. Selkeimmät haasteet seurakunnalla ovat tällä hetkellä IT-palveluiden pakkausmateriaalit ja alueseurakuntien suurtalouskeittiöiden ulkopuolisten käyttäjien lajittelutehokkuus. IT-palveluiden nykyisissä toimitiloissa pakkausmateriaalit ovat tällä hetkellä iso ongelma. IT selvittelee laitetoimittajan kanssa, voisiko saada bulkki-toimituksia, jolloin pakkausmateriaalin määrää saataisiin vähennettyä. Nykyiset jätemäärät eivät mahdu Vapon kanssa yhteisiin roskaastioihin ja pakkaukset kertyvät Tellervonkadun kolmannen kerroksen toimistotilaan.

Aluekeittiöiden suurtalouskeittiöissä on jätelajitteluastiat kaikille jätejakeille, mutta ulkopuoliset käyttäjät lajittelevat erittäin heikosti. Pääosin kaikki jätteet menevät samaan astiaan ja kerryttävät näin turhaan sekajätettä. Tilannetta parantamaan teetettiin uudet kuvalliset jätelajitteluopasteet keväällä 2015, jotka ympäristötyöryhmä painattaa tarroiksi ja toimittaa ainakin suurtalouskeittiöihin. Haastattelukierroksella keskusteltiin sanktiomaksun mahdollisuudesta: huono lajittelu toisi 1-2 h lisävuokran. Osassa alueseurakuntia tämä koettiin kokeilemisen arvoiseksi ajatukseksi, osassa taas ajateltiin, että suu-sanallinen ohjeistus (sanktiomaksun mahdollisuudesta kertominen) olisi sopiva keino aloittaa. Lajittelua ohjaavia toimenpiteitä tulee seuraavalla diplomikaudella pohtia ja kokeilla.

6.3 Hyötyjätteiden keräys on järjestetty kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti.

Hyötyjätteet kerätään kaikissa alueseurakunnissa. Keräys on järjestetty paperille, pahville, kartongille, pienlasille ja -metallille. Myös biojäte erilliskerätään, se kuuluu Jyväskylän kaupungin jätehuoltomääräyksiin. Jätekatokset ovat toimivia ja niitä myös uudistetaan tasaisin väliajoin. Esimerkiksi Säynätsalon alueseurakunnassa jätekatos on käyttäjien mukaan erittäin toimiva ja Halssilaan rakennetaan kevään 2015 aikana uudet jäteastiasuojat (ks. kuva 1). Leirikeskuksissa kerätään palautuspullot. Kaikissa toimistorakennuksissa ei ole pienlasi- ja metallinkeräystä. Toimistot (kirkkoherranvirasto, taloushallinto, henkilöstöhallinto, kiinteistöpalvelut, hautauspalvelut ovat tällä hetkellä väistötiloissa vuokralla ja riippuu vuokranantajasta, mistä jätejakeista on tehty sopimus jätehuoltoyhtiön kanssa.

Energiajaetta kerätään vain muutamissa toimipisteissä, mm. Mäntykankaan hautausmaalla. Jyväskylän kaupunki ei ole kerännyt energiajaetta erikseen, sillä lähialueilla ei ole jätteenpolttolaitosta. Uuden jätelain mukaan hyödyntämiskelpoinen jäte on kuitenkin ohjattava hyödynnettäväksi, siirtymäaika loppuu vuoden 2016 alussa. Tällöin Jyväskylästäkin aletaan ohjata sekajäte polttoon.

Kuva 1. Jätelajittelupisteitä keittiössä ja hautausmaalla.

6.4 Vaarallisten jätteiden käsittely on järjestetty kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti ja tehtävään on nimetty vastuuhenkilö.

Vaaralliset jätteet kerätään toimipaikoilla lukollisessa varastossa (siivouskomero, sähköpääkeskus) hieman kiinteistöstä riippuen. Vaaralliset jätteet noudetaan järjestetysti 1-2 kertaa vuodessa (usein ikkunanpesujen yhteydessä) ja ne toimitetaan käsiteltäväksi Mustankorkealle. Ilkka Simonen on teknisenä isännöitsijänä vastuussa alueseurakuntien vaarallisten jätteiden varastoinnista ja niiden kuljetuksen järjestämisestä jätteenkäsittelykeskukselle.

Kuva 2. Vaarallisten jätteiden kontti Mäntykankaan hautausmaalla.

Mäntykankaan hautausmaalla, jossa on mm. koneiden huoltotilat, on hankittu vaarallisten jätteiden kontti, joka käydään pyynnöstä tyhjentämässä. Kontista vastaa erityisammattimies Jukka Utriainen. Kontissa on asianmukaiset säilytystilat erilaisille vaarallisille jätejakeille. Konttiin voivat tuoda vaarallisia jätteitä myös alueseurakuntien alueelta.

6.5 Biojätteen erilliskeräys toteutetaan kunnan määräysten mukaan. Viheralueilla syntyvä puutarhajäte kompostoidaan.

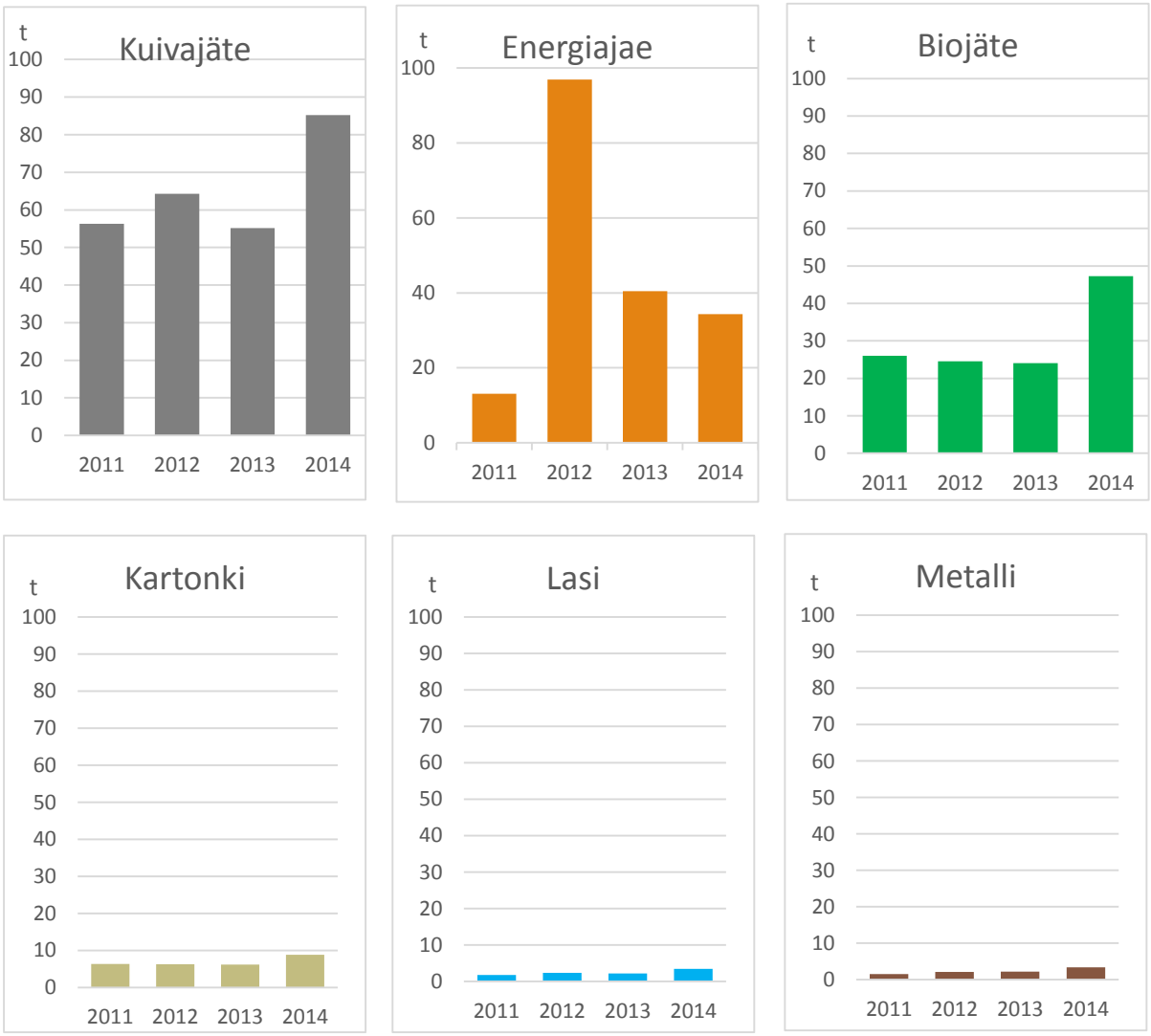
Biojäte kerätään erikseen, se on kaupungin jätehuoltomääräyksissä velvoitteena. Kompostointia on Mäntykankaan, Lahjaharjun ja Korpilahden hautausmailla ja Lehtisaaressa. Muissa toimipaikoissa ei kompostoida, vaan biojätteet kerää jäteyhtiö.

6.6 Kaatopaikkajätteen määrää seurataan.

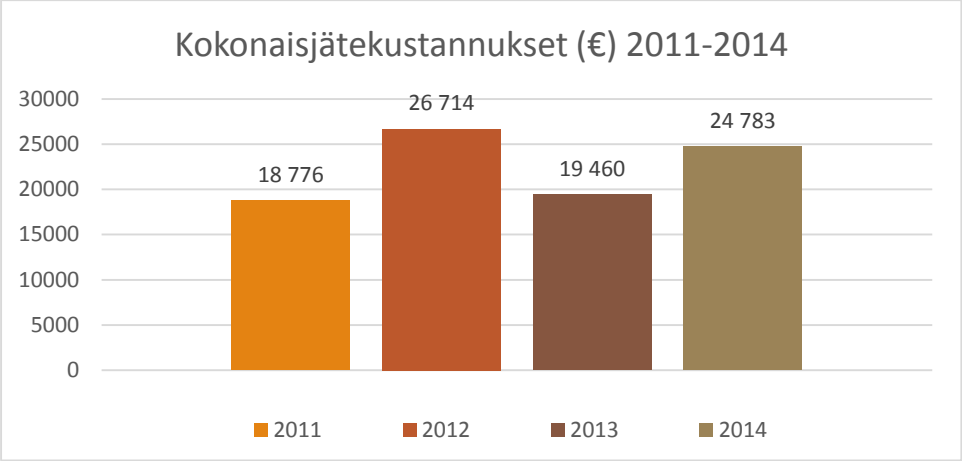
Jäteseuranta tehtiin keväällä 2015 koko diplomikauden auditoinnin yhteydessä. Jätemäärien seuranta ei ole seurakunnassa onnistunut odotusten mukaisesti. Syynä tähän on ollut tietojen saannin vaikeudet, vaihtuvat jätehuoltoyhtiöt ja niiden erilaiset raportointikäytänteet, maksulliset raportointipalvelut, Kirkon palvelukeskuksen (Kipa) tiliöinnistä johtuvat hankaluudet (vain summat näkyvät, ei palvelun toimittaja tai ainemäärät), ja vastuiden puuttuminen; jätemääräseurannan tekeminen ei kuulu varsinaisesti kenenkään työtehtäviin.

Jäteseuranta oli tarkoitus toteuttaa sekä massan että kustannusten tarkasteluna, mutta jäteyhtiöiden erilaisesta tilastoinnista johtuen massatarkastelua ei voitu tehdä. Seurannan tulosten perusteella ei havaittu jätemäärän pienenemistä, vaan runsasta vaihtelua vuosittaisissa jätemäärissä (kuva 3). Hiililaskuri antaa omalta osaltaan painoarvon jätteiden ilmastorasitteelle, mutta lukua ei voida antaa ennen kuin kirkkohallitus on saanut laskurin toimimaan (ongelmia toiminnassa keväällä 2015). *Hiililaskurin mukaan jätteiden osuus on kuitenkin koko seurakunnan koko päästöistä vain n. 5 % kaikista päästöistä.*

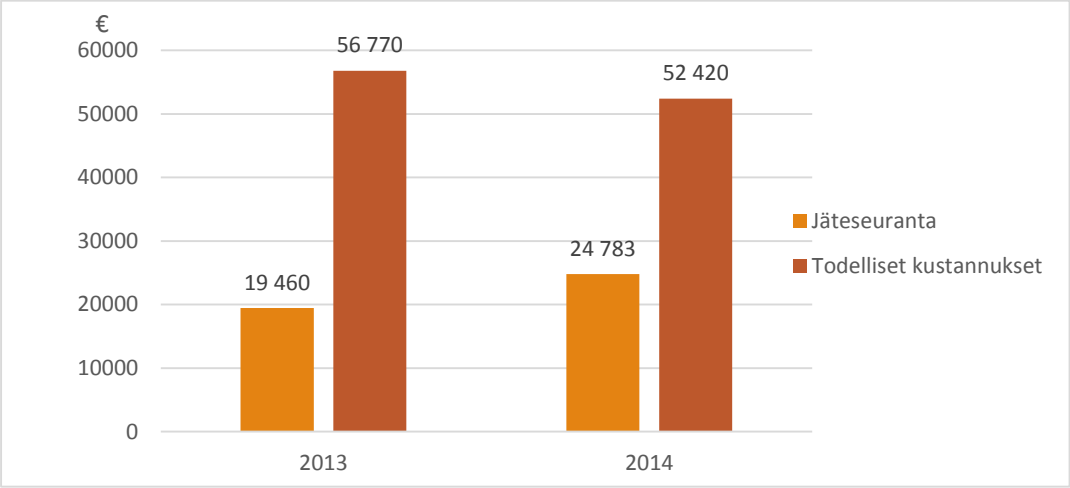
Myöskään kustannuksia tarkasteltaessa jätteet eivät ole kovin merkittävä tekijä (n. 1,4 % seurakunnan vuosibudjetista) vaikka vuotuinen jätemaksujen suuruus vaihtelee. Jäteseuranta tehtiin jäteyhtiöilta saatujen tilastojen avulla. Sen perusteella jätemaksut vaihtelivat n. 19 000–25 000 € välillä vuosina 2011–2014 (kuva 4 ja 5). Verrattaessa lukuja kuitenkin Kirkon palvelukeskuksen jätehuollon pääkirjatiliin, havaitaan että jäteyhtiöiden laskuttama osuus on n. 1/3 tai 1/2 kokonaisjätekustannuksista. Loput jätehuollon kulut ovat erillisiä jätetoimituksia Mustankorkea Oy:lle mm. vaarallisia jätteitä alueseurakunnista tai suurempia eriä kaadettuja puita hautausmailta. Ajoittain Mustankorkealle viedään myös seurakunnan maille hylättyjä jätteitä, kuten huonekaluja. Lisäksi on esimerkiksi tietosuojapaperin käsittelymaksuja.

Kuva 3. Jätemääräseuranta vuosilta 2011–2014 jätejakeittain tonneina esitettynä.

Kuva 4. Jätemäärien kustannusten seuranta menneellä diplomikaudella. Seuranta on tehty jätehuoltoyhtiöiden tilastojen mukaan.

Kuva 5. Seurannan ja todellisten jätekustannusten vertailu vuosina 2013 ja 2014. Kokonaiskustannukset saatu Kirkon palvelukeskuksesta (tili 435700).

6.7 Hautakynttilä- ja kukkalaitejätteen määrän vähentämiseen on ryhdytty.

Hautakynttilöiden muovikuoret on toimitettu energiajätteeksi kolmelta suurimmalta hautausmaalta: Mäntykankaalta, Lahjaharjusta ja Vanhalta hautausmaalta. Ihmisiä opastetaan jätteiden lajitteluun hautausmailla monin keinoin, esimerkiksi opaskyltein ja lehtiartikkelein. Seurakunta on painottanut myös kynttilöiden muovikuoren keräystä, eli metallikansien irrottamista, mutta se aina ole mahdollista, jos muovi sulaa metalliin kiinni.

Jätteen heterogeenisuudesta ja osittain ihmisten välinpitämättömän lajittelun seurauksena kynttilänkuori- ja sekajäte menevät samaan konttiin, jonka Lassila & Tikanoja tyhjentää. L & T:n lajittelupihalla kynttiläjäte sekoitetaan polttokelpoiseen jätteeseen, murskataan ja ohjataan seulojen läpi. Linjastolla oleva magneettierottelu poistaa ongelmallisen metallin. L & T noutaa kynttilänkuorijätteen kolmelta suurimmalta hautausmaalta, muualla kynttilät menevät sekajätteeseen. Osassa polttolaitoksissa (esim. Jyväskylässä) sulava metalli kertyy leijukattilan sisäseinämiin ja siksi poltto paikallisessa voimalassa ei ole mahdollista. Lassila & Tikanoja toimittaa energiajakeen sellaisiin jätteenpolttolaitoksiin, joissa tämä ei ole ongelma.

Hauta- ja puistotiimin haastattelussa keskusteltiin myös jätteiden tuottamisen lähtökohdista: seurakunta on Jyväskylässä kannustanut kynttilöiden polttoon haudoilla jo 1970-luvulta lähtien. Jätteen määrään vaikuttaa myös kauppojen kynttilätarjoukset, joissa myydään monta kynttilää samassa paketissa huokeaan hintaan. Ihmiset saattavat tuoda siis kerralla 2-3 kynttilää haudoille yhden sijaan. Kynttilänkuorijätteen vähentäminen on riippuvainen ihmisten asenteista koko kynttiläkäytäntöä kohtaan, ja tehdyistä valinnoista: ostanko muovi- vai lasikuorellisen hautakynttilän, vai kenties lyhdyn, jonne voin viedä tavallisia kuorettomia lyhtykynttilöitä? Lyhtyjä ei ole erikseen hautausmailla suositeltu, sillä ne saattavat olla haudankaivajan tiellä. Lyhtyjä saa kuitenkin vapaasti tuoda niin halutessaan.

Kesäaikana kukkalaitteet lajitellaan haudalta biojätteeseen ja muoviset kukkapohjat seppelenauhoineen menevät kuivajätteeseen. Talviajan hautauksien jäljiltä kukkalaitteet menevät kuivajätteeseen, sillä jäätyneiden ja sulaneiden kukkien rakenne vaurioituu liiaksi, jotta ne voitaisiin lajitella erikseen biojätteeseen.

Lisätoimista saatavat pisteet

6.8 Hyötyjätteiden keräys on järjestetty kattavammin kuin jätehuoltomääräyksissä edellytetään.

Jyväskylän kaupungilla on laaja jätteidenlajittelumääräys, joka kattaa esimerkiksi pienlasin ja -metallin (kuva 6). Alueseurakunnissa tehdään kuitenkin paljon erilaista tavaroiden kierrätystä, ennen kuin vuorossa on sekajäteastia. Alueilla on järjestetty esimerkiksi kirpputoritapahtumia, tavaroiden ja vaatteiden vaihtoiltoja, jolloin periaatteena on ”tuo tullessasi, ota mennessäsi”. Erilaisia kierrätyspainotteisia askartelutapahtumia tai kerhoja järjestetään useammassa alueseurakunnassa. Yhdessä alueseurakunnassa on yhteisvastuutapahtumassa ja diakoniatyössä jaettu paljon ehjää työntekijöiden lahjoittamaa tavaraa uusille tarvitsijoille. Myös lasten rikkinäisiä leluja pyritään aina ensisijassa korjaamaan ja vasta toissijaisesti ostetaan uusia.

Kuva 6 Kartonkien ja pullojen lajittelua Säynätsalossa.

6.9. Kertakäyttötuotteita on vaihdettu kestäviin.

Jyväskylän seurakunnassa on vähennetty selvästi kertakäyttötuotteiden käyttöä. Kertakäyttötuotteita on käytössä vain äärimmäisissä tilaisuuksissa, jonne ei ole mahdollista viedä kestoastioita (esim. jotkut retkeilytapahtumat). Myös taukotuvista on mahdollisuuksien mukaan poistettu kertakäyttöastiat. Käsipyyhepapereita on vain enää muutamilla toimistoilla (vuokratiloja), alueseurakunnissa on siirrytty kokonaan pestäviin käsipyyherulliin. Keittiöissä on käsipapereita vielä hygieniasyistä käytössä.

Hautausmailla kesäkukkien muoviruukut toimitetaan vuosittain takaisin puutarhalle, näin on toimittu koko viime diplomikauden ajan.

6.10 Kaatopaikkajätteen määrä on vähentynyt.

Kaatopaikkajätteen vähentäminen ei ole Jyväskylän seurakunnassa onnistunut. Tästä asiasta keskusteltiin paljon aluekierroksella ja ei saatu täyttä varmuutta, mistä kaatopaikkajätteen lisääntyminen tai vuosittainen heilahtelu johtuu. Yleisesti todettiin, että tuotteiden pakkausmateriaalit ovat lisääntyneet ja tuotteiden kestävyys huonontunut. Aina pyritään ostamaan hinta-laatu suhteeltaan paras tuote, eli yleensä ei kaikkein halvinta vaan myös tuotteen käyttöaikaa ja elinkaarta ajatellaan tarkasti. Kuitenkin esimerkiksi keittiöissä muovi- ja pahvipainotteista jätettä tulee paljon, samoin toimistoissa toimistotarvikkeita kuluu paljon.

IT-puolella nykytiloissa pakkausmateriaalit ovat tällä hetkellä iso ongelma. vanhaa laitekantaa uudistetaan jatkuvasti ja uusia laitteita tulee käyttöön, jolloin kertyvä pahvilaatikoiden ja erilaisten suojamuovien määrä on hyvin suuri. Parhaillaan selvitellään laitetoimittajan kanssa, voisiko IT-palvelut saada bulkki-toimituksia, jolloin pakkausmateriaalin määrää saataisiin vähennettyä. Nykyisissä toimitiloissa ei ole jätteille osoitettu mitään keräyspaikkaa tai astiaa, myöskään ulkona olevaan roskakatokseen jätemäärät eivät mahdu.

6.11 Bio- ja käymäläjätteet kompostoidaan omatoimisesti.

Jyväskylän seurakunnassa on painotettu biojätteen erilliskeräykseen, sillä komposti tarvitsee aina asiantuntevan ja innostuneen hoitajan. Mäntykankaan ja Korpilahden hautausmailla on aumakompostointi (kuva 7). Kompostointi toimii mainiosti. Vanhalta hautausmaalta tuodaan myös kompostoitava materiaali Mäntykankaalle.

Aumoissa kompostoidaan kesäkukkien turve, kasvijätteet (ruohontähteet ruohonleikkurista, oksat, kitkemiset ym.) ja oksat. Massa kompostoituu aumoissa 5-6 vuoden kierrolla asfalttipihalla. Kompostointi tuotti vuonna 2014 1500 m^3 valmista multaa. Tällä lannoitettiin viherkäytävät Mäntykankaan koko hautausmaalla. Kompostointi tuo selvää säästöä: maa-aineksia joudutaan kuljettamaan vähemmän ja myös hankintakustannukset laskevat.

Kuva 7. Aumakomposti Mäntykankaalla, maaliskuussa 2015 ja kesällä 2010.

Muut toimenpiteet

Hautausmailla kerätään *polttokelpoinen kuivajäte, muovikynttilät, (lisäys O.Kivi*), sekajäte, biojäte ja keräysmetalli. Henkilökunnan tiloissa on lisäksi kaikki muut vaaditut jätejakeet. Siivousaineiden osalta on siirrytty isompiin pakkauskokoihin aina kun mahdollista.

6.12 Hautausmailla on järjestetty omaisille hyötyjätteiden lajittelupisteet.

Hautausmaille on järjestetty biojätteen, kuivajätteen, metallin ja kynttilöiden jätepisteet. Suuremmilta hautausmailta biojäte kompostoidaan, keräysmetallit vaihdetaan raakateräkseen ja kaikki muu toimitetaan kierrätyskeskukseen, jossa siitä tehdään murskauksen ja magneettiseulonnan jälkeen polttokelpoista haketta.

6.13 Muut toimenpiteet jätehuollon tehostamiseksi

Jäteastioiden tyhjennykseen kaivurikiinnitteisen jätekauhan suunnittelu, valtakunnallinen prototyyppi on tehty POME´n tehtaalla.

7 SIIVOUS

7.1 Seurakunnan siivoustoiminnoista tehdään ympäristöselvitys.

Siivouksen ympäristöselvitys tehtiin keväällä 2015. Selvitys liitteessä nro 5, (S:\Ympäristötyö\Anna-Kaisa Tupala 2015\Siivous). Diplomikauden aikana pesuaineiden käyttöä on vähennetty ja liuoksia laimennettu siivoustuloksen kärsimättä. Kertakäyttöliinoja on vaihdettu mikrokuituliinoihin, näin on voitu säästää sekä kemikaalien että veden käyttöä. Tällä on vaikutusta myös kustannuksiin. Siivouksen vuosikuluissa ei ole havaittavissa säännöllistä vähenemistä, mutta keskimäärin vuosittainen siivousaineisiin ja -välineisiin käytetty summa on vähentynyt muutamalla tuhannella eurolla (taulukko 7).

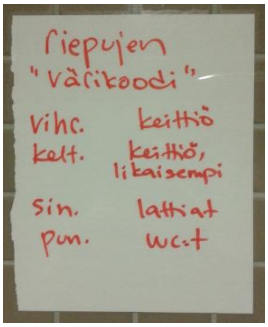
Taulukko 7. Jyväskylän seurakunnan siivoustarvikekulut euroina esitettynä. Sopimusosapuoli kilpailutettiin v. 2011 ja 2012 astui voimaan nykyinen Finntensid:n kanssa solmittu sopimus.

	2011	2012	2013	2014
Puhdistusaineet ja tarvikkeet (€)	37 388	34 810	34 209	37 306

Koulutustilaisuuksia on pidetty kerran vuodessa siivoojille ja seurakuntamestareille sekä muille kiinnostuneille. Alueseurakuntien haastattelukierroksen perusteella siivouskoulutus on koettu hyödylliseksi. Ylipäätään lisäkoulutusta arvostettiin paljon. Siivouskoulutuksessa Finntensid -sopimuskumppani ohjeistaa pesuaineiden annostelusta ja liuosten laimennussuhteesta, opastaa erilaisten siivouslaitteiden huoltoon ja kunnostukseen sekä esittelee uusia työvälineitä ja pesuaineita. Koulutuksella on ollut merkitystä myös kustannusten laskuun, kun pesuaineita osataan annostella tarkemmin tarpeiden mukaan.

> *Nykysiivous käyttää vain vähän vettä ja pesuaineita, mikrokuituliinat ovat esim. parantaneet tulosta.*

Siivous on kehittynyt päättyneen diplomikauden aikana. On siirrytty värikoodattuihin kankaisiin puhdistusliinoihin, jolloin kertakäyttörättien määrä on laskenut selvästi. Pesuaineiden kulutus on vähentynyt siivoustuloksen silti kärsimättä. Koulutuksessa kerrotaan uusista siivoustekniikoista ja -välineistä. Siivousaineissa on keskitetty hankinnat vain yhteen merkkiin, esimerkiksi yleispuhdistusainetta ei ole montaa erilaista vaan vain yksi tietty.

Siivouksessa noudatetaan koulutuksessa ohjeistettuja annosteluohjeita ja laimennussuhteita. Haastattelukierroksen (kevät 2015) perusteella vain 1-2 kohteessa komeron ovi ei ollut lukittuna. Asiasta keskusteltiin ja ohjeistettiin lukitsemaan ovet tapaturmien välttämiseksi. Erityisen tärkeää on pitää ovet lukittuina, jos tilojen käyttäjinä on paljon lapsia.

Seurakunnan tiloissa on pääosin vain omia siivoojia, muutamassa vuokrakohteessa (esim. lasten kerhotila) siivous ostetaan ulkopuolelta (ISS). Omien siivoojien jälkeen on oltu erittäin tyytyväisiä. Yhdessä alueseurakunnassa koettiin, että siivous ei ole tyydyttävällä tasolla. Voimakkaat tuoksut epäilyttävät osaa työntekijöistä eräässä toimipaikassa: annostellaanko pesuaineita oikea määrä? Välineet ovat ergonomisia, mutta vanhoissa kirkoissa tilat tuottavat paljon haasteita ergonomiselle siivoukselle. Siivousrättejä ei pestä päivittäin, vaan vain kun saadaan täysiä koneellisia. On pyritty ympäristöystävällisten pesuaineiden hankintaan. Kuokkalassa kaikki pesuaineet olivat ympäristömerkittyjä, myös erikoispesuaineet on siis mahdollista tilata biohajoavina versioina.

> *Finntensidiin liittymisen jälkeen on vaihdettu tuotteita, mutta ympäristömerkityt tuotteet eivät kauheasti ole lisääntyneet.*"

7.2 Hankinnoissa on yhtenä kriteerinä tuotteiden ympäristöystävällisyys.

Hankintaohjeessa on määritelty ympäristönäkökohtien huomioiminen. Sopimusosapuoli Finntensid on kartoittanut alueseurakuntien pesuainetarpeet ja toimittaa keskitetysti suuremmat tilaukset neljä kertaa vuodessa. Alueseurakunnilla on mahdollisuus myös tehdä täydentäviä lisätilauksia tarpeen vaatiessa.

Pääosa tilauslistalla olevista tuotteista on Berner Oy:n tuotesarjoja, esim. Heti, Calexan, Biosan, Desioil, ja LV. Heti-tuotemerkkiä on suurin osa pesuaineista. Berner Oy:n tuoteperheet täyttävät ympäristökriteerit, mutta yhtiö ei ole hakenut tuotteille ympäristömerkkiä. Itse Berner Oy:llä on Laatusertifikaatti ISO9001 ja Ympäristösertifikaatti ISO14001. Sertifikaatit kattavat tuotekehityksen, tehtaiden tuotantotoiminnan sekä valmisteiden myynnin, asiakaspalvelun ja logistiikkatoiminnot[3].

Lisätoimista saatavat pisteet

7.3 Henkilökunnan koulutuksessa on otettu ympäristöasiat huomioon.

Henkilökuntaa on koulutettu vuosittain siivousvälineiden ja -aineiden osalta. Kilpailutettaessa pesuaineiden toimittajaa sisällytettiin tarjouspyyntöön myös säännölliset koulutukset. Finntensid:n koulutukset ovat olleet säännöllisiä, havainnollisia ja tykättyjä. Koulutukseen osallistuvat vuosittain kaikki siivouksesta ja kiinteistönhoidosta vastaava henkilökunta eli siivoojat ja suntiot/ seurakuntamestarit.

Jyväskylän seurakunta on yhdessä sopimuskumppanin kanssa määrätietoisesti kehittänyt siivoustuotteiden hankintaa ympäristöystävällisempään suuntaan. Yleispesuaine, konetiskiaine ja käsisaippua ovat ympäristömerkittyjä.

7.4 Haitallisia aineita on vaihdettu turvallisempiin.

Yleisimmät siivousaineet on vaihdettu ympäristöystävällisiin tuotteisiin ja hankinnat tehdään keskitetysti.

7.5 Siivouksessa käytetään ympäristöä säästäviä tuotteita

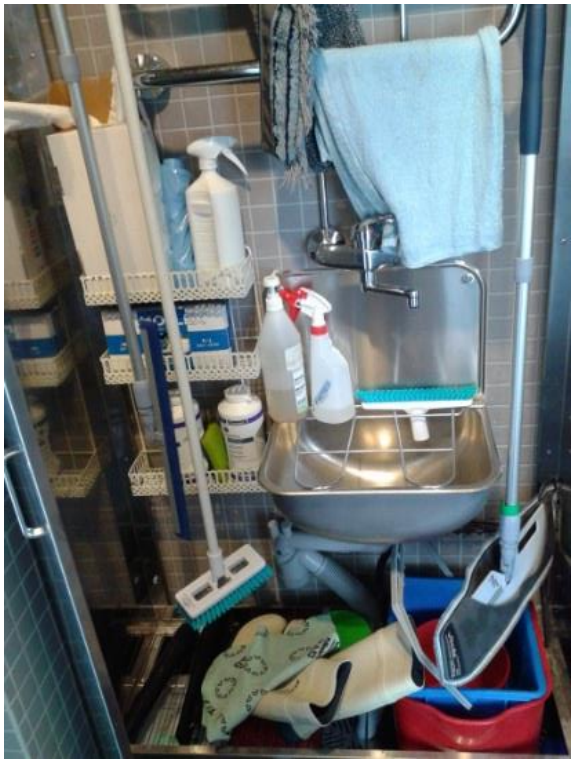
Osa pesuaineista on jätetty kokonaan pois mikrokuituliinojen ja kostean pyyhinnän ansioista.

7.4 Muut toimenpiteet ja käsipyyhkeiden vaihto

Kertakäyttöiset paperiset käsipyyhkeet WC-tiloissa on korvattu kankaisilla pyyherullilla.

Isot pakkauskoot ja keskitetty toimitus yhteistyöyritys Finntensid:ltä 4 kertaa vuodessa.

[3] http://www.berner.fi/berner-oy/laatu-ja-ymparistojarjestelmat

Kuva 8. Suurtalouskeittiön siivouskomero Säynät-salossa.

8 ENERGIA JA RAKENTAMINEN

8.1 Rakentamisen ja maankäytön suunnittelussa noudatetaan rakennuslain, metsälain, luonnonsuojelulain ja muiden lakien ympäristösäädöksi.

Jyväskylän seurakunta noudattaa rakentamista ohjaavaa lainsäädäntöä. Rakentamista ohjaa useat eri lait, tärkeimpänä Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999). Lisäksi rakentamista ohjaavat Kirkkolaki (1054/1993), Laki rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010), Kiinteistörekisterilaki (392/1985), Kiinteistömuodostamislaki (554/1995) ja Kiinteistönmuodostamisasetus (1189/1996). Seurakunnan toimintaa ohjaava muu lainsäädäntö on esitetty listauksena liitteessä 6, (S:\Ympäristötyö\Anna-Kaisa Tupala 2015\Energia ja rakentaminen).

8.2 Seurakunta huolehtii kulttuuriperintöomaisuuden hoidosta.

Seurakunnan omistuksessa on viisi varsinaista kirkkorakennusta: Keskustan kirkko, Taulumäen kirkko, Kuokkalan kirkko, Korpilahden kirkko ja Säynätsalon kirkko. Näistä neljä on Maankäyttö- ja rakennuslain sekä Kirkkolain nojalla suojeltuja rakentamisvuotensa perusteella.

> *Kirkollinen rakennus, joka on rakennettu ennen vuotta 1917, on suojeltu suoraan lain nojalla. Kirkkohallitus voi määrätä tätä myöhemmin käyttöön otetun kirkollisen rakennuksen suojeltavaksi, jos suojelu on perusteltua rakennushistorian, rakennustaiteen, rakennustekniikan tai erityisten ympäristöarvojen kannalta. Kirkkohallitus päättää suojelusta omasta, seurakunnan, tuomiokapitulin tai Museoviraston aloitteesta.*
>
> *Rakennuksen suojelu käsittää myös sen kiinteän sisustuksen, siihen liittyvät maalaukset ja taideteokset sekä rakennuksen pihapiirin.* (Kirkkolaki 14 luku 5 §, muutos: 30.12.2013/895)

Kuokkalan kirkko on uudisrakennus, valmistunut vuonna 2010. Kirkon arkkitehtuuri on saanut monia kansainvälisiä kunniamainintoja ja edustaa 2000-luvun näkemystä kirkkorakennuksesta. Rakennus ei ole ikänsä puolesta suojeltu, mutta sen arkkitehtoninen arvo on merkittävä.

Suojeltavia tai suojeluun soveltuvia kirkollisia kulttuuriperintökohteita seurakunnalla on viisi kappaletta: neljä kappelia (Vanhan hautausmaan kappeli, Mäntykankaan hautausmaan kappeli, Lahjaharjun hautausmaan kappeli, Korpilahden ja Säynätsalon ruumishuone), sekä Mutasen leirikeskuksessa oleva hirsinen kappeli.

Lisäksi seurakunnan omistuksessa on perinnetorpparitila Syvälahti, joka on rakennettu arviolta 1800-luvun alkupuolella. Keski-Suomen museoviraston amanuenssi Saija Silen on käynyt arvioimassa tilan vuonna 2011 ja tehnyt tarkastuksen perusteella kulttuuri-inventointikortin. Inventointikorttia on kysytty museovirastolta seurakunnalle uudelleen arkistoitavaksi, vanhaa korttia ei seurakunnan arkistoista toistaiseksi ole löytynyt. Lisäksi Riitta Juvonen on tehnyt opinnäytetyönä selvityksen Syvälahden kulttuurihistoriallisista arvosta 2009, liite 7, (S:\Ympäristötyö\Anna-Kaisa Tupala 2015\Energia ja rakentaminen).

Syvälahden tila on harvinaisen hyvin säilynyt torppariajan asuinrakennuskokonaisuus Vesalan leirikeskuksen lähellä Vähä-Vesanka järven rannalla. Pihapiiriin kuuluvat päärakennus, vanha aitta, riihi, läpiajettava lato, maakellari ja sauna. Tilaa käyttävät tällä hetkellä partiolaiset, jotka ovat muokanneet mm. torpan sisätiloja omiin tarpeisiinsa sopivaksi. Mikäli torpan suojelupäätös tehdään, tulee torpan pihapiiri ja rakennukset palauttaa vastaamaan alkuperäistä tyyliä. Kiinteistötoimi on vastuussa torpan suojelupäätöksistä ja tilan kunnon seurannasta.

8.3 Uudis- ja korjausrakentamisessa huomioidaan ympäristökriteerit

Jyväskylän seurakunnassa noudatetaan lainsäädäntöä kaikessa uudis- ja korjausrakentamisessa. Seurakunnassa ratkotaan parhaillaan sisäilmaongelmia useassa eri toimipaikassa ja korjausrakentamista tehdään eri-

tyisesti sisäilmakysymykset huomioiden. Uudisrakennuksia seurakunnalla on muutamia: Säynätsalon seurakuntakodin peruskorjaus ja laajennus (2014), Korpilahden uusi seurakuntakeskus (2012), krematorion laajennus (2011), Kortepohjan seurakuntakeskuksen peruskorjaus (2010) ja Kuokkalan kirkko (2010). Palokan seurakuntakeskuksen peruskorjaus on meneillään 2015. Uudiskohteet rakennetaan terve talo -kriteerien mukaan, esimerkiksi rakennusvaiheessa noudatetaan P1-luokan puhtauskriteerejä. Peruskorjauksia tehdään n. yksi kohde vuodessa, lisäksi pieniä kunnostuksia ja remontteja tehdään aina tarvittaessa. Tulevia saneerauskohteita ovat keskusseurakuntatalo ja Vesalan leirikeskus. Myös Korpilahden kirkko vaatii korjausta, mutta korjaus ei tavoittele energiatehokkuutta vaan tehdään kulttuurihistoriallisten arvojen säilyttämiseksi.

Seurakunta on vähentänyt rakennuskantaansa menneen diplomikauden aikana. Myytyjä kohteita on kaikkiaan 8 kappaletta (Tikan seurakuntakeskus, Majaniemen partiomaja Säynätsalossa, Kypärämäen kirkko, Keljon seurakuntakeskuskeskus, Lohikosken ja Halssilan rivitalot, Halssilan asuinkerrostalo, sekä Keltinmäen asuinkerrostalo). Seurakunnan omistuksessa olevia kerrosneliöitä on saatu näin vähennettyä menneen diplomikauden aikana yhdellä hehtaarilla (10 000 m^2). Lisäksi myynnissä on edelleen Korpilahden ja Säynätsalon pappila sekä osakehuoneistot Jyskässä ja Huhtasuolla (á n. 300 m^2).

Tilankäyttöastetta on tutkittu tilojen varauskalenterin ja pistokäyntien kautta. Kiinteistötoimi on havainnut selkeän epäsuhdan varauskalenterin ja todellisen käyttöasteen välillä: käyttäjiä on hyvin vähän tai ei ollenkaan varatuissa tiloissa. Seurakunnan eri toimialat saavat tehdä vapaasti varauksia seurakunnan omistuksessa oleviin tiloihin. Kiinteistötoimi toivoo varauskäytäntöihin muutosta: sanktiomaksut perumattomasta tilan varaamisesta. Sisäiset tilavuokrat olisivat toinen mahdollisuus, mutta kiinteistötoimen tämänhetkisellä työntekijämäärällä tähän ei ole mahdollista siirtyä. Sanktiomaksun uhalla uskotaan todellisen tilantarpeen selviävän tehokkaasti ja vapautuvia tiloja voitaisiin esimerkiksi vuokrata ulkopuoliseen käyttöön huomattavasti nykyistä enemmän. Päätös tilavarausten sanktiomaksuista on hallintojohtajan ja kirkkoherran päätöksen takana.

Sisäilmaongelmat

Osa käytössä olevista seurakunnan sekä kirkkoneuvoston tiloista on testattu sisäilmamittauksilla ja ne ovat testitulosten perusteella turvallisia käyttää. Tästä huolimatta on jouduttu etsimään väistötiloja n. 30 %:lle työntekijöistä sisäilmaoireilun vuoksi. Sisäilmaongelmakohteissa on tehty tutkimus viherkasvien vaikutuksesta huoneilmaan ja testattu aktiivivi herseinää. Viherkasvitutkimuksessa selvisi, että tietyt bakteerit elävät kukkaruukkujen mullassa ja saattavat aiheuttaa herkimmille oireilua. Seurakunnan toimitilakiinteistöistä on tästä syystä poistettu lähes kaikki viherkasvit.

Sisäilmatyöryhmä on päättänyt, että seurakunnan eri tiloihin hankitaan viherseiniä. Pilottikohteiksi on valittu seuraavat seurakunnan tilat: kirkkoherranvirasto, hautauspalvelut toimisto, Halssilan kirkko, Palokan kirkko, Vaajakosken kirkko ja Vesalan leirikeskus.

Sisäilmaongelmiin vaikuttaa ratkaisevasti myös toimistojen siisteys: jos pöydillä lojuu paljon tavaraa, eivät siivoojat pääse siivoamaan ja pölyä kertyy. Sisäilmatyöryhmä on pohtinut keinoja terveellisempien ja turvallisempien työtilojen löytämiseksi. Haasteena on myös Kirkkoneuvoston ohje, jonka mukaan ennen väistötilojen etsintää on tehtävä täydelliset tutkimukset sisäilman laadusta. Tutkimukset saattavat viedä usean kuukauden ja mahdolliset korjaukset myös kuukausia. Nopeimmillaankin sisäilmaongelmien korjaus vie puoli vuotta: hidas ja kallis korjaus näkyy vuosittaisessa menojen kehityksessä selvästi.

8.4 Energian ja veden kulutuksen säännöllinen seuranta on järjestetty.

Jyväskylän seurakunnan omistuksessa on 38 omaa kiinteistöä ja lisäksi käytössä on vuokratiloja 18 kpl. Nämä ovat kirkkorakennuksia, seurakuntakeskuksia, pappiloita, kappeleita ja leirikeskuksia. Lisäksi seurakunnan omistuksessa on n. 100 asuntoa.

Kiinteistötoimi tekee vuosittaisen energian ja veden kulutuksen seurannan. Seurantatietoja kerätään niin etäohjattavista järjestelmistä automaattisesti ja osin käsityönä alueseurakunnista (mm. veden kulutus). Suntiot keräävät tiedot mittareista ja kirjaavat ne U- ja N-verkkolevyille kiinteistötoimiston energiankulutuskansioon jokaisesta toimipaikan omaan kansioon.

Suntiot eivät aina osaa kirjata ylös oikeita lukemia, MWh:t ja KWh:t saattavat mennä sekaisin, luetaan luvut väärästä mittarista ja tuuraajan ollessa töissä ei muisteta perehdyttää mitä lukemia ja mistä piti katsoa.

Energiatehokkuus on tärkeä asia seurakunnalle, sillä tiloja on käytössä paljon. Useat rakennukset ovat myös kuutiotilavuudeltaan suuria ja mm. lämmityskustannukset nousevat tällöin helposti korkeaksi. Energiatehottomimpia rakennuksia on suljettu jo pois käytöstä (Lohikosken seurakuntakeskus ja keskusseurakuntatalo) ja peruskorjausta odottavat erityisesti Rysä-rakennus Vesalan leirikeskuksessa ja Halssilan seurakuntakeskus. Myös Huhtasuon seurakuntakeskus on kiinteistötoimen tarkkailussa energiankulutuksen osalta ja jatkotoimenpiteitä mietittäessä. Rakennusten energiatehokkuus voidaan karkeasti luokitella: 25 % hyvällä tasolla, 25 % korjausta vaativia ja 50 % keskivertoja.

Energiatehokkuuden parantaminen on kiinteä osa nykyisiä rakennusmääräyksiä ja -ohjeita, eikä seurakunta ole siksi erikseen painottanut esim. urakoita kilpailuttaessaan energiatehokkuutta tai ympäristövaikutuksia. Rakennussuunnitelmat ovat konsulttien käsialaa ja tarjouskilpailun perusteella on valittu sopivimmat yritykset toteuttamaan rakennusurakat. Kiinteistöpäällikön mukaan julkisten tilojen energiatehokkuuden parantaminen (peruskorjauksella) on mahdollista tehdä lisäämällä rakenteiden tiiveyttä, yläpohjan eristystä sekä käyttämällä uutta talotekniikkaa. Lämpöeristeitä ei esimerkiksi yleensä päästä peruskorjauksessa vaihtamaan.

20 rakennuksessa on käytössä ilmanvaihdon ja lämmityksen etäohjausjärjestelmä. Etäohjaus perustuu mm. huoneilman hiilidioksidipitoisuuksien mittaamiseen ja läsnäolotunnistimiin. Etäohjauksen avulla saadaan pienennettyä ilmanvaihtoa esimerkiksi öiden ajaksi. Pääsääntöisesti ilmanvaihto sammuu kiinteistöissä kokonaan öiden ajaksi: varoaika tilaisuuksien päättymisen jälkeen ja aamuisin, ennen työntekijöiden saapumista, on 1–1,5 h. Myös patteriverkoston lämpötila pudotetaan öisin 5 °C. Ilmanvaihdolla on merkittävä osuus energiankulutuksen kustannuksista.

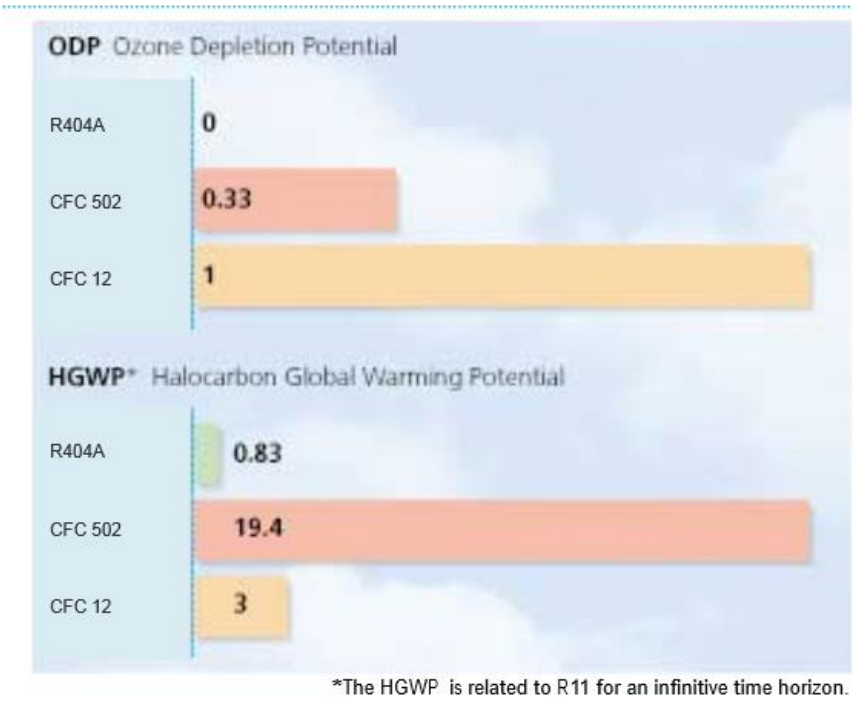
Huonelämpötiloista tulee työntekijöiltä varsin paljon palautetta kiinteistötoimelle. Ajoittain on ollut kyse ilmanvaihtolaitteistojen epäkunnosta, mutta monet palautteet liittyvät henkilöstön omiin tuntemuksiin huonelämpötiloista. Kiinteistötoimi on hankkimassa lämpömittarit jokaiseen työhuoneeseen ja tilaan, josta voidaan tarvittaessa seurata tavoitelämpötilojen toteutumista (sisällä + 21 °C).

Ilmanvaihdon ja lämmityksen etäohjausjärjestelmä on toiminut hyvin, mutta käyttäjätyytyväisyyskyselyä ei ole järjestetty. Kiinteistötoimen mukaan tyytyväisyyskyselyn toteuttamisen este on resurssikysymys (ajanpuute). Kyselyn toteuttamisessa voisi mahdollisesti hyödyntää muita kanavia seurakunnan sisältä, jolloin kiinteistötoimi saisi tulokset valmiiksi analysoituna. Myös ulkopuolista kyselyn toteuttajaa voi miettiä.

Krematorio

Mäntykankaan krematoriolla on ympäristölupa, joka uusittiin 2011. Krematorion vanhemman uunin tiiliverhous peruskorjattiin ja viereen muurattiin toinen tuhkausuuni. Tällöin krematorion toinen tuhkausuuni otettiin käyttöön. Krematorion raportti tehdään kerran vuodessa kaupungin ympäristövirastolle (paljonko lämmitysöljyä kuluu, paljonko vainajia, metallijäännösten määrä ja niiden hävittäminen [Kuusakoski Oy] jne.). Suodattimia ei krematoriossa ole, niitä ei ympäristöluvassa vaadittu.

Krematoriossa on käytössä uudet laitteet ja jäähdytysaineet. Kaikki tekniikka uusittiin 2011 laajennuksen yhteydessä. Tikkakoskellakin on uudet vainajien säilytystilat, Lahjaharjussa on käytössä vuoden 1997 laitteet. Laiteasennukset ja huollot tekee laillistettu toimija (yrittäjä), joka pitää huolta siitä, että jäähdytysaineet ovat nykykäytäntöjen mukaiset. Jäähdytyskompressoreissa jäähdytysaineena käytetään fluorattuja hiilivetyjä, myyntinimike R404A (kuva 9 ja 10).

Kuva 9. R404A-jäähdytysaineen ympäristöindikaattorit. Kaaviosta nähdään, että otsonikerros ei kärsi R404A -yhdisteestä ja aineen ilmastoa lämmittävä vaikutus on varsin pieni. (http://www.agas.com/upload/product/071113041030_996.pdf)

Physical Properties

Chemical Name		Pentafluoroethane/ 1,1,1-Trifluoroethane/ 1,1,1-Tetrafluoroethane
Chemical Formula		$CHF_2–CF_3/CH_3–CF_3/CF_3–CH_2F$
Molecular Weight	kg/kmol	97.60
Boiling Point at 1.013 bar bubble point/dew point	°C	–46.4/–45.7
Critical Temperature	°C	72.07
Critical Pressure	bar	37.32
Critical Density	kg/m^3	485
Critical Volume	m^3/kg	2.06×10^{-3}
Density Liquid[1)]	kg/m^3	1045
Density Saturated Vapour[1)]	kg/m^3	64.033
Heat of Vaporization[1)]	kJ/kg	143.68
Specific Heat Capacity[1)] (Liquid)	kJ/kgK	1.64
Specific Heat Capacity[2)] (Vapour)	kJ/kgK	1.03

[1)] at 25 °C
[2)] at 25 °C and 1.013 bar

Kuva 10. R404A-jäädytysaineen fysikaaliset ominaisuudet. Taulukosta nähdään, että yhdiste on fluorattu hiilivety. (http://www.agas.com/upload/product/071113041030_996.pdf)

Tuhkauksessa käytetään kevyttä lämmitysöljy. Sitä kuluu 80 000 l vuodessa, luvussa on mukana myös muiden rakennusten lämmityskulut. Maakaasu olisi toinen vaihtoehto, mutta sen käyttöön pitäisi olla infrastruktuuri: Jyväskylässä ei ole maakaasulinjastoa.

8.5 Seurakunnan kiinteistöissä on tehty energiakatselmus tai vastaava kuntokartoitus.

Energiakatselmusta ei ole toteutettu erillisenä projektina. Kiinteistötoimi tekee kuitenkin pitkän tähtäimen suunnitelmia ja seuraa rakennusten kuntoa jatkuvasti. Seurakunnassa tiedetään rakennusten peruskorjausten tarve ja suuremmat urakat on jaksotettu eri vuosille. Jaksottaminen tehdään sekä kustannussyistä että tasapuolisuuden nimissä: jokainen alue on vuorollaan peruskorjaus tai kunnostusprojektien kohteena. Teknisessä ja hankesuunnittelussa ja strategiatason tarkastelussa kiinteistökantaa pidetään silmällä tarkasti.

8.6 Kiinteistönhoitoon on nimetty energiavastuuhenkilö.

Energiavastuuhenkilönä aloitti 2010 tekninen isännöitsijä Ilkka Simonen. Vuonna 2011 hänen tilalleen valittiin isännöitsijä Reijo Kähkönen. Kähkönen on saanut mm. energiatodistuskoulutuksen vuonna 2011 (ks. koulutuskalenteri liite nro 32).

8.7 Säästävästä energiankäytöstä annetaan ohjeet ja koulutusta henkilöstölle.

Kiinteistön hoitohenkilökunnalle on asioita julkituotu. Energiatehokkuus ja taloudellinen säästö ovat pääagendoja. Ympäristötyöryhmä on tehnyt myös energiansäästöoppaan. Henkilökunnan haastattelun perusteella erityisesti muissa kuin kiinteistönhoidollisissa tehtävissä työskentelevät kaipaisivat enemmän energiansäästöön liittyvää keskustelua. Kiinteistötoimi voisi miettiä esimerkiksi omaa pientä teemapäivää vaikkapa kerran puolessa vuodessa, jolloin käytäisiin esimerkiksi kertomassa energiansäästöön ja jätehuoltoon liittyvistä asioista alueseurakuntien työntekijäkokouksissa tai suuremmissa tapahtumapäivissä esim. työyhteisöpäivässä kerran vuodessa. Tämän lisäksi kiinteistöistä vastaavan aluehenkilökunnan tehtävänä on muistuttaa energiansäästön merkityksestä omassa työyhteisössään.

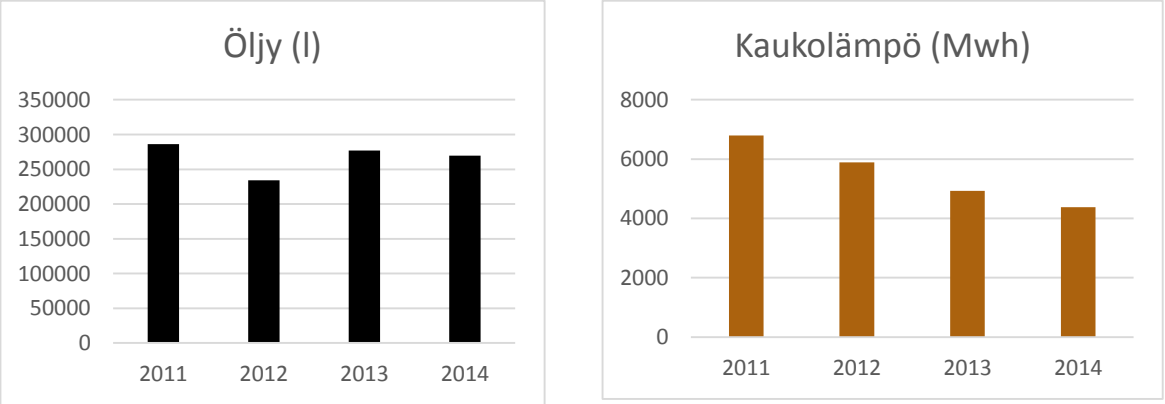
Lisätoimista saatavat pisteet

8.8 Seurakunta toteuttaa ekologisia rakennushankkeita ja investointeja.

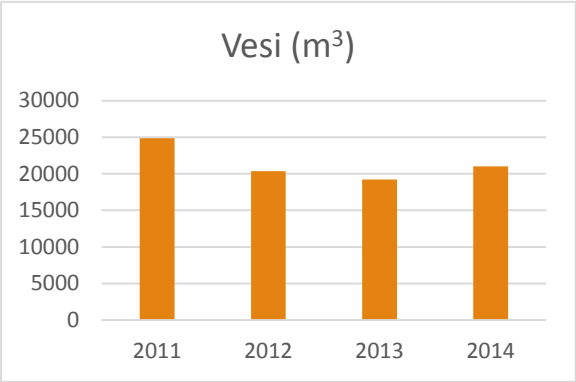
Uudis- sekä peruskorjauskohteet rakennetaan terve talo -kriteerien mukaan, esimerkiksi rakennusvaiheessa noudatetaan P1-luokan puhtauskriteerejä.

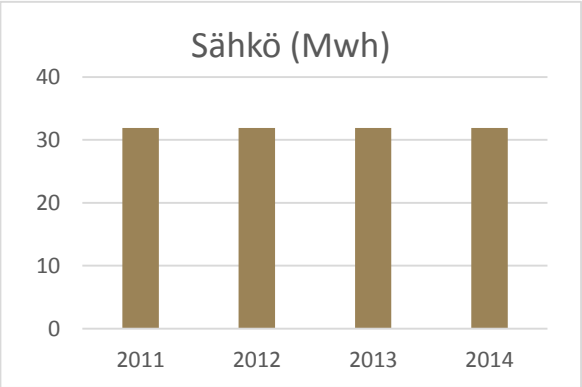
8.9 Sähkön, lämmön ja veden ominaiskulutus vähenee vuositasolla.

Kiinteistötoimi kuitenkin seuraa tarkasti vuositasolla energiankulutusta (kuvat 11 ja 12), jotta se olisi taloudellisesti järkevää. Kustannusten hillintä on pysyvä osa koko seurakunnan toimintaa, eli säästö on tärkeä tekijä myös kiinteistöpuolella vaikka erillisiä yksittäisiä tavoitteita ei olekaan asetettu.

Kuva 11. Energiankulutuksen seuranta: öljy ja kaukolämpö.

Kuva 12. Energiankulutuksen seuranta: vesi ja sähkö.

8.10 Seurakunta käyttää uusiutuvaa energiaa.

Jyväskylän seurakunnalla on käytössään kaukolämpöä, sähköä ja polttoöljyä. Kaukolämpö ostetaan Jyväskylän energialta, sähkö Kokkolan energialta ja polttoöljy St 1:ltä. Jyväskylän energian kaukolämmöstä n. 44 % tuotetaan puulla ja 1% biokaasulla, loput 15 % hiilellä ja öljyllä 2% ja loppu turvetta 38% (kuva 13).

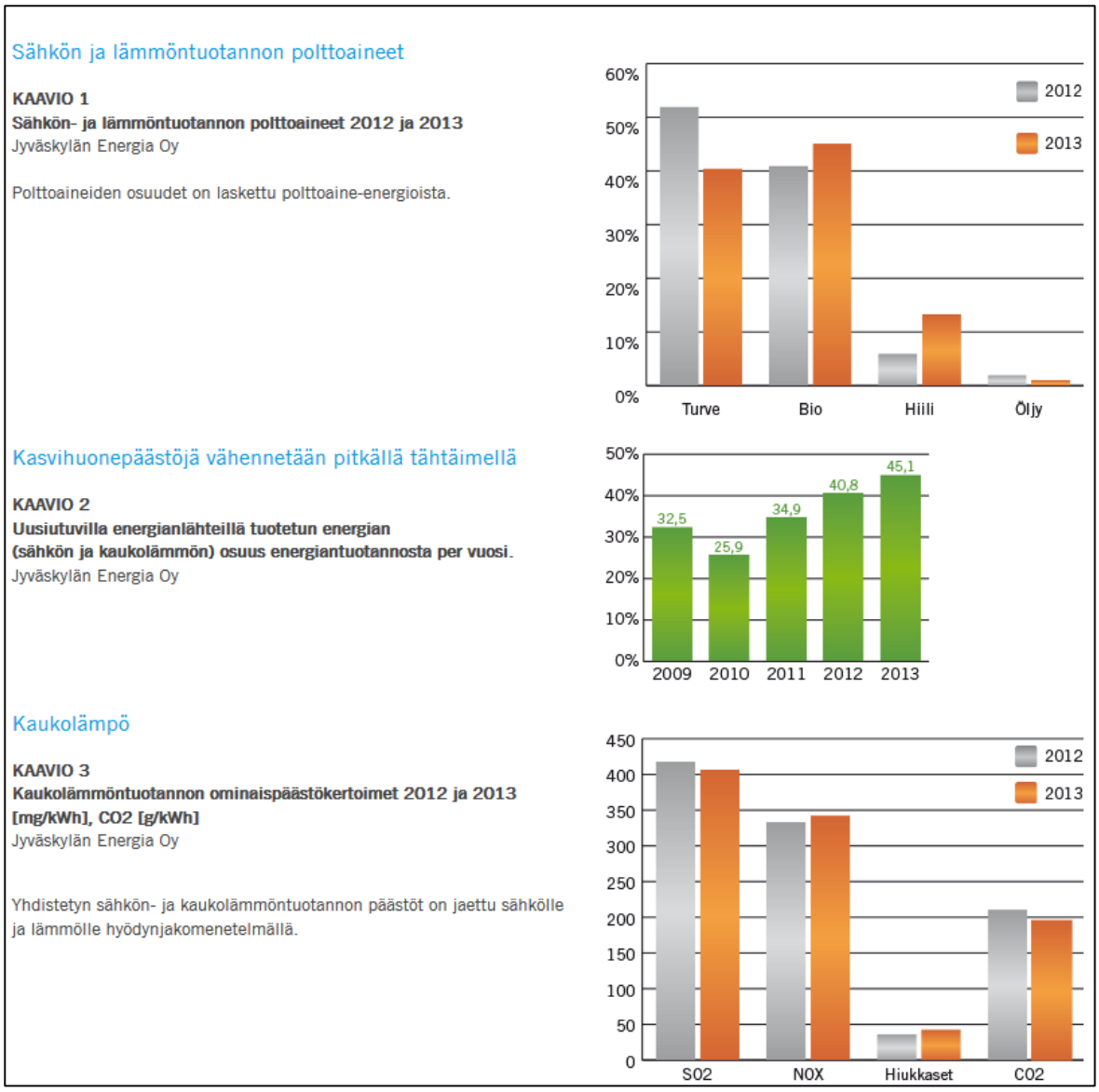
Kokkolan energian sähkö koostuu seuraavista energialähteistä:

- 28 % ydinvoima
- 12 % kivihiili
- 15 % turve
- 0 % muu
- 0 % teollisuuden prosessihöyry
- 11 % vesivoima
- 32 % bioenergia
- 2 % tuulivoima (http://www.kokkolanenergia.fi/fi/sahkonmyynti_alkupera.htm)

Voidaan todeta, että sähköstä on 45% uusiutuvaa energiaa.

Polttoöljy ei myöskään lukeudu ympäristöystävällisiin lämmöntuotantolähteisiin. Taulumäen kirkko, Mäntykankaan hautausmaan rakennukset ja krematorio, Korpilahden kirkko ja kappeli, Vesalan leirikeskuksen Rysärakennus, Koivuniemen leirikeskus ja Korpilahden pappila (myynnissä) ovat öljylämmitteisiä. Kiinteistötoimi on pohtinut siirtymistä muihin lämmitystapoihin, esimerkiksi hybridi-ilmanlämpöpumppuihin, mutta päätöstä lämmitysjärjestelmien uusimisesta ei kuitenkaan ole tehty.

Seurakunnan hankintaohjeessa on ympäristökriteerit mainittu, eli niitä voi käyttää painotuksena tarjouspyynnöissä. Tätä ei energian hankinnan osalta ole kuitenkaan tehty, vaan sähkön osalta määräävä tekijä on ollut kiinnitetty pörssihinta, kaukolämpö on sidottu kahteen yhtiöön (joko Jyväskylän energiaan tai Elenia Oy:hyn), ja polttoöljyn osalta kriteereitä ei ole järkevä käyttää.

Kuva 13. Jyväskylän Energian kaukolämmöntuotannon polttoaineet ja niiden päästökertoimet. (Jyväskylän Energia 2015: http://www.jyvaskylanenergia.fi/je-yhtiot/yhteiskuntavastuu/ymparistovaikutukset)

8.11 Seurakunta käyttää ympäristömerkittyä energiaa.

Seurakunnalla ei ole käytössään ympäristömerkittyä energiaa. Ekoenergian käyttöönottoon ei nähdä kiinteistötoimessa kuitenkaan mitään estettä, jos siihen osoitetaan varoja. Tällä hetkellä hinta on määräävä tekijä, ja vain sähkön laatuun voidaan käytännössä vaikuttaa, sillä seurakunnan kiinteistöt ovat paljolti kaukolämpöverkon varassa.

8.12 Seurakunta osallistuu energiansäästöviikkoon.

Jyväskylän seurakunta on osallistunut Earth Hour -tapahtumaan vuosittain. Kiinteistötoimen osuus on ollut sammuttaa ulkovalaistus kirkoista ja seurakuntakeskuksista maaliskuisen illan teema-tunniksi. Energiansäästöviikon (lokakuussa) tapahtumia kiinteistötoimi ei ole toteuttanut. Henkilöstön työyhteisöpäivässä on tiedotettu energiansäästöviikosta ja jaettu Energiansäästöopas henkilöstölle n. 300 kpl. Ympäristötyöryhmä on valmistellut energiansäästöoppaan ja energiajulisteen osaksi kasvatusta.

8.13 Tilojen käyttöastetta on tehostettu.

Seurakunnalla on kiinteistöstrategia ja sitä valmisteleva ja ohjaava työryhmä. Strategia on toiminut pääosin suunnitellusti menneellä diplomikaudella. Myytävistä kohteista valtaosa on saatu kaupaksi, kaksi pappilaa ja muutama liikehuoneisto odottavat vielä myymistä. Kustannusten nousun hallinta on keskeinen osa myös

kiinteistötoimintaa. Kaikkia seurakunnan hallussa olevia kohteita ei voida korjata, joten myös uudella diplomikaudella on tiedossa rakennusten myyntiä.

8.14 Muut energiansäästötoimenpiteet.

Ilmanvaihdon ja lämmityksen etäohjauksen käyttöönotto kiinteistöjen osalta, jolloin säätöä ja valvontaa tehdään tarvittaessa kiinteistötoimistosta käsin.

9 RUOKA JA KEITTIÖT

9.1 Ruokahuollosta tehdään ympäristöselvitys.

Jyväskylän seurakunnassa on neljä ympärivuotisesti toimivaa suurkeittiötä: Emäntäpalvelu Palokassa sekä Koivuniemen ja Vesalan leirikeskukset Vaajakoskella ja Vesangalla ja Mutasen leirikeskus Korpilahdella. Keittiöt ovat itsenäisiä toimijoita, niiden välillä on vain vähän yhteistyötä, vastuun jakoa tai resurssien tasaamista. Tämä johtuu historiallisista syistä: seurakunnat ovat aiemmin olleet itsenäisiä ja keittiöt ovat palvelleet kunkin kaupunki- ja maalaisseurakuntien alueella yksin. Yhdistymisen myötä perustettiin Emäntäpalvelu, mutta leirikeskuskeittiöt jäivät itsenäisiksi toimijoiksi. Kehittämisen varaa olisi paljonkin, esimerkiksi tilausten ruuhkautumista voitaisiin välttää kun esim. työvoimaa voitaisiin jakaa eri keittiöihin. Käytäntöjen yhtenäistäminen toisi myös yhtenäisyyttä ruokien laatuun keittiöiden kesken.

Emäntäpalvelu toimii koko seurakunnan alueella ja toimittaa tarvikkeita sekä tarjoilupalvelua kaikille alueille. Emäntäpalvelusta tilataan pääosin kahvitustarvikkeita, mutta jonkin verran myös pääruokia esim. kokouksiin ja koulutuksiin. Myös peruselintarvikkeita ja raaka-aineita toimitetaan mahdollisuuksien mukaan varsinkin kaukaisempiin alueseurakuntiin, joille sopimusruokakauppa M-kotiväylä on kaukana. Ruokailijamäärät ovat keskimäärin 30–50 henkilöä, joissain yksittäisissä tilaisuuksissa 100–200 henkilöä.

Emäntäpalvelusta kerrotaan, että tilausten määrä vaihtelee paljon viikoittain. Kiireisin aika on joulun tienoilla, marraskuun puolivälistä joulukuun loppuun. Kevät taas on hyvin hiljainen, poikkeuksen tuovat lomaviikot esim. hiihtoloma, jolloin ruokatarvetta on esim. leireille. Toukokuussa kaikki piirit ja kerhot loppuvat, silloin myös tilaukset hiipuvat.

Leirikeskuksissa ruuhkaisin kausi osuu kesälle: toukokuun alusta syyskuun loppuun. Muun muassa kesäleirit ja -tapahtumat työllistävät kesällä. Esimerkiksi Vesalassa hiljaisinta on joulu-, tammi ja huhtikuussa (pääsiäinen). Viikonloput leirikeskuksissa ovat pääsääntöisesti varattuja.

Keittiöemännät tekivät ympäristöselvityksen keväällä 2015. Selvitys löytyy liitteestä 8, (S:\Ympäristötyö\Anna-Kaisa Tupala 2015\Ruoka ja keittiöt).

9.2 Ympäristömerkittyjä tuotteita valitaan aina kun mahdollista.

Emäntäpalvelut hoitaa keskitetysti ruokien tilaamisen toimitus- ja noutotukuista (Kespro, Kesko Oyj). Ostot tehdään pääsääntöisesti 8 päivää ennen tilaisuuksia, joten toiminta on hyvin suunniteltua ja ennakoitua. Luomutuotteita on ollut käytössä jo ennen ympäristödiplomia ja niiden asemaa on pyritty taloudellisten mahdollisuuksien puitteissa parantamaan ja vakiinnuttamaan. Emäntäpalvelu käyttää luomuna mm. liemijauheita, kaurahiutaleita, osaa vehnäjauhoista, ruokaleipää, pastaa ja joskus erikoisempia tuotteita, kuten tomaattimurskaa.

Koivuniemen leirikeskuksessa luomutuotteita ovat kahvi, tee ja osa viljatuotteista. Hankinnoissa mietitään myös paljon ilmastoystävällisyyttä: naudanlihaa pyritään välttämään. Koetaan kuitenkin, että luomutuotteiden käyttöön ei ole johdonmukaisesti ohjeistettu tai kannustettu. Vesalassa vain vihreä tee on luomua. Leirikeskuksissa koetaan kuitenkin, että luomutuotteita on mahdollista joiltakin osin ottaa käyttöön, mutta hinta nähdään ratkaisevaksi tekijäksi.

Emäntäpalvelut on ollut mukana luomun portaat ohjelmassa. Kuusiportaisessa ohjelmassa emäntäpalvelut olivat portaalla kolme. Nyt ei enää olla kuitenkaan mukana, sillä ohjelma muuttui maksulliseksi. Vesala on ollut myös mukana ohjelmassa, portaalla yksi.

Emäntäpalvelut on kokeillut lähituotteita, mutta hankitakanavat ja yhteistyö tavarantoimittajien kanssa eivät ole toimineet. Keittiöissä ei voida esim. käsitellä multaperunaa, eikä toisaalta ehditä kuorimaan suuria määriä kasviksia. Tilausta olisi paikalliselle jakelukanavalle, joka hoitaisi juuresten pesun, kuorinnan ja ammattimaisen toimituksen.

Vesalan työntekijät totesivat, että lähituotteita olisi hienoa käyttää, jos ne saisi kuljetuksella paikan päälle. Myös tarvittavat volyymit sanelevat ehtoja: kaikilla pien- ja lähituottajilla ei ole tarjota niin suuria määriä raaka-aineita kuin isossa leirikeskuksessa tarvitaan. Koivuniemessä aikanaan kananmunat ja perunat tulivat lähituottajalta, mutta nyt kilpailutuksen jälkeen ei ole enää ollut mahdollisuutta tilata pientuottajilta. Negatiivinen kehä alkaa muodostua: pientuottajat häviävät alueelta hiljakseen, kun tuotteiden tilaajia ei enää ole. Kauppa painottuu enenevästi tukkuliikkeisiin.

9.3 Seurakunnan kahvi- ja teehankinnoista osa on Reilun kaupan tuotteita.

Jyväskylän seurakunta on Reilun Kaupan seurakunta. Fair trade -sertifikaatti on uudistettu vuosille 2015–2018. Tämän myötä seurakunta on sitoutunut käyttämään reilun kaupan tuotteita. Emäntäpalvelun tukusta tilaamat teet ja kahvi ovat reilun kaupan tuotteita. Työntekijöiden tekemistä pienostoista sopimuskaupoissa (M-kotiväylä) ei ole täyttä varmuutta.

Vuonna 2015 on hankittu mm. reilun kaupan aamiaisia seurakunnan tilaisuuksiin.

9.4 Seurakunnan joukkoruokailussa noudatetaan ravitsemussuositusten tavoitteita.

Ravintosuositukset ohjaavat ruokalistojen suunnittelua. Emäntäpalvelusta kerrotaan, että ruokailun järjestelyssä suositukset on helppo huomioida, mutta kahvitilaisuuksissa luonnollisesti haastavampaa. Tuoreutta tavoitellaan aina, mutta esimerkiksi viikonlopulle tilatut tuotteet täytyy saada säilymään, jolloin tuoreus joustaa tässä kohdin.

Koivuniemessä ravitsemussuositukset ovat hallussa. Kasvisruokailijoille tehdään ruoat erikseen mutta varsinaista kasvisruokapäivää ei ole lanseerattu. Vesalassa nähdään, että ravitsemussuositusten toteutuminen riippuu paljolti asiakkaan valinnoista. Vesalassa on kuitenkin pyritty tekemään isoille ryhmille kasvislaatikkoa, jos aterioita on useampia. Kaikki leivotaan itse, esim. kuitupitoinen ruisleipä tehdään hapanleipäjuureen, joka on 1970-luvulta. Marjoja on paljon tarjolla jälkiruoissa ja hedelmiä kahvin kanssa. Vesalassa lautasmallin saa toteutettua, kun sen osaa itse koota.

Lisätoimista saatavat pisteet

9.5 Peruselintarvikkeista merkittävä osa on lähituotteita.

Lähi- ja luomutuotteiden osalta katso 9.2 Ympäristöystävälliset tuotteet. Keittiöhenkilökunnalla ei ole ympäristöpassia.

9.6 Elintarvikkeista osa on luomutuotteita

Mahdollisuuksien mukaan hankitaan kananmunat ja vihannekset luomutuotteina.

9.7. Tarjolla on kasvisruokavaihtoehto.

Emäntäpalvelu kertoo, että kasvisruoan tarjontaa on lisätty ja ne ovat olleet tykättyjä. Toki yksittäisiä kielteisiäkin palautteita on tullut. Kysyttyjä ruokia ovat kasviskiusaus ja perinteinen kasvissosekeitto, myös tomaattinen linssikeitto on ollut pidettyä. Kokolihaa käytetään emäntäpalveluissa varsin vähän, vain jos erityisesti tilataan tällaista ruokaa. Kalan kanssa on ongelmana se, että monet luulevat sen yleisesti allergisoiva, vaikka tämä ei pidä paikkaansa (vain pienellä osalla ihmisistä kala-allergia). Emäntäpalveluista kerrotaan myös, että vaikka tilattaisiin ehdottomasti lihapitoista ruokaa, aina lähtee pieni kasvisvaihtoehto myös mukaan.

Vesalassa kasvisruokaa on tarjolla salaattipöydän muodossa, lämpimän ruuan lisänä käytetään höyrykasviksia tai kasvislaatikkoa. Leireillä on kokeiltu kasvisruokapäivää, tulokset ovat olleet vaihtelevia. Tarjouksia tehtäessä asiakkaille tarjotaan kasvisruokia ruokalistalle; pääsääntö on että aikuisille kelpaa, mutta nuorille ei.

Koivuniemessä tarjotaan yksittäisiä kasvisruokia esim. leireillä. Kasvisruokailijoille tehdään omat ruoat erikseen, mutta varsinaista kasvisruokapäivää (jolloin molemmat lämpimät ateriat ovat kasvisruokaa) ei ole lanseerattu. Koivuniemessä nähdään, että jos esim. rippikoulutyö päättäisi kasvisruokapäivästä, se voitaisiin helposti toteuttaa. Nyt ei vielä ole kokeiltu, sillä jännittää syövätkö nuoret erilaista ruokaa. Koivuniemessä oltiin kuitenkin erittäin vihkiytyneitä terveellisen ja maistuvan kasvisruuan saloihin, keittiö on myös saanut hyvää palautetta ruuistaan.

Kaikissa kolmessa keittiössä tehdyssä haastattelusta keskusteltiin kasvisruokien asemasta: niitä tilataan edelleen suhteellisen vähän ja niitä kohtaan ollaan epäluuloisia. Keskusteltiin myös siitä, että kasvisruoka pitää osata maustaa hyvin ja sen proteiinipitoisuudesta pitää huolehtia. Nämä ovat usein syitä, miksi kasvisruoan tilaamista arastellaan.

9.8 Reilun kaupan tuotteita käytetään runsaasti.

Jyväskylän seurakunta on Reilun Kaupan seurakunta ja FairTrade – sertifikaatti on uudistettu vuosille 2015 - 2018. Seurakunta sitoutuu jatkossakin käyttämään Reilun Kaupan tuotteita.

9.9 Keittiöhenkilökunnalla on ympäristöpassi.

Ei ole.

10 TOIMISTOT

10.1 Toimistoissa tehdään ympäristöselvitys.

Toimistojen ympäristöselvitys tehtiin kyselytutkimuksella keväällä 2015. Kysely lähetettiin 31 toimistossa pääasiallisesti työskentelevälle työntekijälle. Heistä 14 vastasi kyselyyn, eli kyselyn kattavuus oli 45 %. Vastaajia oli tasaisesti kaikista lähes kaikista toimipaikoista, niin keskustoimistolta Tellervonkadulta kuin Innovastakin. Myös alueseurakunnista saatiin mukavasti vastauksia.

Kyselyssä tiedusteltiin työtapoja ja -tottumuksia, sammutetaanko esimerkiksi tietokoneet öiden ajaksi, kuinka paljon tulostetaan ja ovatko tulosteet kaksipuoleisia, minkälaisia toimistotarvikkeita toimistoihin tilataan ja kuinka usein, ja ovatko energiansäästöasiat tuttuja. Kysely kartoitti myös, mitä jätteitä toimistoissa muodostuu ja miten ne käsitellään. Toimistotyöntekijöiltä kysyttiin tilojen käyttökokemuksia; ovatko valaistus riittävä ja kohdistettu oikein ja tuuletetaanko toimistoja talvikaudella ikkunoiden kautta. Työntekijät saivat arvioida myös esimiestyöskentelyn tasoa ympäristöasioissa.

Toimistojen ympäristöselvitys löytyy liitteestä nro 9, (S:\Ympäristötyö\Anna-Kaisa Tupala 2015\Toimistot).

10.2 Energiatehokkuutta on parannettu muuttamalla käyttötapoja.

Toimistojen lämpötila on sopivalla tasolla pääosassa toimistoja, vain harva toimistotyöntekijä koki tilojen olevan liian kylmiä (ks. Toimistojen ympäristöselvitys 2015). Energiaa kuluttavia laitteita on toimistoissa lähinnä tietokoneet ja näytöt, omia tulostimia ei enää ole kuin muutamalla sitä erikseen tarvitsevalla työntekijällä, pääosin on siirrytty käyttämään monitoimilaitteita. Käyttäjäkyselyn mukaan tietokoneet ja näytöt sammutetaan öiksi. Koko seurakunnallisella tasolla tietokoneiden sammuttaminen on merkittävä ympäristöteko, johon kaikkien tulee kiinnittää huomiota: yli 300 tietokoneen työpaikassa päälle jääneiden laitteiden energiankulutus on huomattava.

IT-palvelujen mielestä parantamisen varaa on edelleen tietokoneiden käyttötavoissa. IT-palveluiden mielestä kyse on lähinnä ajankäytön hallinnasta. Oma työskentely tulisi suunnitella siten, että olisi mahdollista käyttää yhteisiä tietokoneita. Eli oma työ tulisi jaksottaa sen mukaan, jolloin yhteiskäyttötietokone on vapaana. IT-

palvelut myös painotti, ettei ole voimassaolevaa ohjetta jättää koneita päivityksien vuoksi yöaikaa päälle. (IT-johdon haastattelu 18.3.2015)

Aluekappalaisella voi olla merkittävä rooli sähköiseen käytäntöön siirtymisessä, kappalainen voi olla esimerkiksi auttaa vanhempia alueneuvoston jäseniä luomaan sähköpostitilin, jotta esityslistat voidaan lähettää kaikille sähköisesti. Kokouksessa tulisi suosia videotykin käyttöä, ja paperisista esityslistoista voitaisiin näin luopua. Useissa alueseurakunnissa tämä onkin jo rutiinia.

Jyväskylän seurakunnan ympäristötyöryhmä on tehnyt energiansäästöoppaan vuonna 2014, joka on jaettu kaikille työntekijöille ja kaikkiin toimipisteisiin. Oppaassa annetaan käytännönneuvoja energian säästön omassa toiminnassa. Valaistus oli kohdennettu toimistoissa sopivasti (ks. tarkemmin toimistojen ympäristöselvitys 2015). Tarkemmin energia-asioista voi lukea kappaleesta 8 Energia ja rakentaminen.

10.3 Hankintoja tehtäessä ja valmistajia kilpailutettaessa tuotteiden yhtenä valintakriteerinä ovat ympäristöominaisuudet.

Toimistotarvikkeita tilataan jokaiseen alueseurakuntaan keskitetysti Lyreco Finland Oy:ltä. Tilaukset hoitaa usein määrätty toimistovirkailija sen mukaan, mitä tuotteita häntä on pyydetty tilaamaan. Toimistossa pääsääntöisesti työskenteleville tehdyn kyselyn mukaan ympäristömerkittyjä tuotteita suosii 50 % vastaajista, osittain suosii 36 % ja 14 % ei huomioi tilauksessaan erityisesti ympäristömerkittyjä tarvikkeita (vastaajia kyselyssä 14 kpl). Samassa kyselyssä tiedusteltiin tilataanko tarvikkeita tarpeeseen vai varastoon ja vastaajista 64 % tilasi tarpeeseen, 35 % varastoon. Aluehaastattelukierroksella selvisi, että vaikka halua ympäristömerkittyjen tuotteiden tilaamiseen olisi, usein hinta on ratkaiseva kysymys: taloushallinto huomauttaa herkästi kalliimpien tuotteiden hankinnoista.

Varaston vaihtuvuutta tiedusteltiin myös: pääosin vaihtuvuus oli hyvää (86 %:ssa oli vaihtuvuutta) ja vain 14 % vastaajista ilmoitti vaihtuvuutta olevan vain jonkin verran. Tavoitteena on tehdä tilauksia vain silloin kun tarvitsee, ettei tavaroita kerry varastoihin turhaan. Tilaukset hoidettiin kuitenkin kootusti: kaikilta toimialan työntekijöiltä kyseltiin aina ennen yhteistilauksen tekoa.

Vuosina 2010–2012 vähennettiin radikaalisti henkilökohtaisten mustesuihkutulostimien määrää toimistoissa, nyt käytössä on pääsääntöisesti yhteisiä isoja monitoimilaitteita. (IT-johdon haastattelu 18.3.2015)

Lisätoimista saatavat pisteet

10.4 Käytössä on uusiopaperia ja muita uusiotuotteita.

Grano painotalon tuotteet ovat erikseen tilattaessa ympäristömerkittyjä. Aluesihteerit ovat avainasemassa muiden uusiotuotteiden tilaamisessa ja niiden suosittelemisessa muille työntekijöille. Suosittelusta keskusteltiin kaikissa alueseurakunnissa haastattelukierroksella, ja ajatus otettiin hyvin vastaan.

Kuva 14. Kiinteistötoimiston arkistokansioista osa on ympäristömerkittyjä. Kuvan mapit on valmistettu 100 %:sta uusiosellusta ja lisäksi ne kantavat Der Blaue Engel -ympäristömerkin, joka takaa ettei tuotteesta vapaudu sisäilmalle haitallisia yhdisteitä.

10.5 Paperin kulutuksen vähentäminen on tietoinen tavoite.

Paperin kulutusta on pyritty vähentämään menneen diplomikauden aikana. Seurantaa paperin kulutuksesta ei ollut seurakunnassa tehty, eli numeroarvoja ei paperin kulutuksen vähentämisestä ole esittää. Haastattelukierroksen perusteella toimialoilla on onnistuttu tässä vaihtelevasti: jossain asiat vaikuttavat olevan hyvällä mallilla, ja haastateltavat myös kertoivat käyttävänsä kaksipuoleista tulostusta. Paljon monitoimilaitteita käyttävät kertoivat usein löytävänsä unohdettuja tulosteita laitteen vierestä, joita kukaan ei koskaan tullut hakemaan.

Ympäristökoordinaattori lähetti kaikille toimipaikoille kysymykset etukäteen ja kertoi, että tuo itse mukanaan muutaman tulostetun version, jotta kaikkien ei tarvitse tulostaa kysymyksiä. Näin kysymyspapereita olisi voitu käyttää usealla eri alueella. Kuitenkin lähes kaikki haastatteluun kutsutut työntekijät tulivat yksipuolisten tulosteiden kanssa, vaikka vakuuttivat vähentäneensä paperin kulutusta ja tulostavansa aina kaksipuoleisesti.

Paperin kulutuksen vähentämiseen pitää edelleen kiinnittää huomiota. Sähköisten menetelmien kehittäminen on yksi seurakunnan päätavoitteista seuraavana kahtena vuotena. Myös työntekijöiden on määrätietoisesti itse toimittava yhteisen tavoitteen eteen ja tietoisesti vähennettävä tulostamista. Jokainen voisi esimerkiksi miettiä aina kuun viimeisenä päivänä, onnistuinko tässä kuussa tulostamaan vähemmän kuin aiemmin?

10.6 Seurakunnan toimistolle on hankittu Green Office –tunnus.

Jyväskylän seurakunnalla ei ole Green Office sertifikaattia, eikä sitä olla toistaiseksi hakemassa.

10.7 Muut toimenpiteet

Kertakäyttöisistä kynistä on luovuttu osittain. Tilalle on otettu täydennettävät lyijykynät sekä kuulakärkikyniin vaihdettavat säiliöt (Ympäristöohjelma 2010). Kokoustarjoiluista yli jäävät tuotteet laitetaan jakoon. Näin jätettä syntyy vähemmän (Ympäristöohjelma 2010).

VÄLIAUDITOINNEISSA LISÄKSI MAINITUT TOIMET 2010–2014

2011

Monistamon paperin käytön seuranta kuuluu ympäristöindikaattoreihin ja seurantaa tehdään vuosittaisten tilausten perusteella.

- Tilinauhat lähetetään sähköisesti palkkalaskelmana suoraan työntekijään pankkiin

- Seurakunta on kilpailuttanut toimistotarvikehankinnat ja tarvikkeet tilataan netin kautta keskitetysti Lyreco´lta
- Hallintopalvelut on antanut tiedoksi, että kokousasioiden valmistelijoita pyydetään tarkoin harkitsemaan ympäristönäkökohdat huomioon ottaen mitä kannattaa toimittaa luottamushenkilöille paperisena ja milloin riittää pelkkä maininta tai linkitys asiakirjaan mistä aineisto löytyy.
- Paperin seuranta tehdään Kopijyvän, Lyrecon tilausten perusteella

11 HAUTAUSMAAT JA VIHERALUEET

11.1 Hautausmaiden ja viheralueiden ympäristövaikutuksista tehdään selvitys.

Hautausmaiden ympäristöselvitys on tehty vuonna 2011. Työ oli tilausselvitys ja sen teki Mikko Petäjäniemi osana lopputyötään Hämeen ammattikorkeakouluun. Raportissa selvitetään Jyväskylän seurakunnan hautausmaiden (6 kpl) sekä kirkkopihojen (15 kpl) kulttuuri- ja luontoarvot, ylläpidossa syntyvien jätteiden käsittely sekä vuosittain käytetyt kasvinsuojeluaineet ja lannoitteet. Lisäksi raportissa selvitetään hautausmaiden ja kiinteistöjen hoitoluokitukset ja -käytännöt. Hautausmaiden ympäristöselvitys, liite 10, (S:\Ympäristötyö\Anna-Kaisa Tupala 2015\Hautausmaat)

Veden kulutus

Veden kulutukseen vaikuttaa oleellisesti kesän säät: mitä kuumempi ja kuivempi kesä, sitä enemmän vettä kuluu kasteluun. Myös hautausmaan maaperällä on suuri merkitys veden kulutuksessa: jos pohja on hiekkamaata, se imee veden hetkessä pois pintakerroksesta, kun taas muilla maannoksilla vesi pidättyy helpommin pintakasvien saatavissa. Keskimääräinen veden kulutus kolmella suurimmalla hautausmaalla on esitetty taulukossa 7.

Nurmet sadetetaan tarvittaessa öisin, kukkia kastellaan päivisin. Hautausmailla ei sadeteta turhaan, esim. sateisella viikolla automaattikastelu kytketään pois päältä. Myöskään kukat eivät kestä liikaa kastelua. Ratkaisevaa kastelun aloittamiselle on kuivan jakson päivien lukumäärä, ei yksittäisten päivien lämpötilat. Sadetuksella estetään nurmikoiden palaminen. Mäntykankaalla kulutus on kirjattu tarkasti ylös jo 80-luvulta lähtien, vertailua voi tehdä säiden aiheuttamasta vaihtelusta esimerkiksi vuosien 2004 ja 2006 välillä: ensimmäiselle vettä kului 2243 m^3 ja jälkimmäisellä 14 800 m^3.

Tikkakoskella sadetusvesi tulee lähijoesta, siellä sadetus toimii käsiohjauksella. Korpilahdella ei ole sadetuslaitteistoa ollenkaan, mutta laitteiden pitäisi tulla viiden vuoden sisällä (hankinnat riippuvaisia taloustilanteesta). Laiteohjattu kastelu säästää kustannuksia. Myös henkilökunnan vähentäminen on siirtänyt kastelun yöaikaan: päivisin ei ole muiden töiden ohella aikaa käydä kastelemassa kasveja.

Kiinteistöjen pihoilla ei ole automaattikastelua. Kesäisin piha-alueilla kierretään joka toinen viikko hoitamassa kunnostustyöt.

Veden käytön tehostamista on toteutettu sadetusautomatiikan asentamisella hautausmaille. Työnjohtajat seuraavat veden tarvetta tarkasti suurimmilla hautausmailla.

Taulukko 8. Veden kulutus Jyväskylän seurakunnan suurimmilla hautausmailla (vuoden 2014 vedenkulutus).

Hautausmaa	Veden kulutus m^3	Suhteellinen osuus koko srk:n veden kulutuksesta
Mäntykangas	n. 9000	43 %
Vanha hautausmaa	n. 5000	34 %
Lahjaharju	n. 4000	19 %

Lannoitteet

Vanhalla hautausmaalla ollaan siirtymässä 2015 vuoden aikana kokonaan hidasliukoisiin lannoitteisiin (ei enää peltolannoitteita). Käytössä olevien lannoitteiden käyttömäärät ovat pieniä, hautausmailla ei toteuteta lannoitteiden valmistajien (suurehkoja) käyttösuosituksia. Peltolannoitteita (nopealiukoisia) on käytetty Mäntykankaalla n. 40 vuotta, mutta määrät pieniä. Hautaus- ja puistotiimin esimiehet tarkentavat, että käytössä on nurmilannos (mm. heinän kasvatuksessa käytetty) eikä nurmikkolannos, joka on voimakkaampi. Ilman lannoitteita nurmikko ei pysy siistinä.

Kukkaravinnemääriä ja lannoituksen tarvetta mitataan kesäisin indikaattoriliuskoilla (tarkkuus millisiemens, mS). Kukat lannoitetaan pitkävaikutteisella lannoitteella. Mäntykankaalla esimerkiksi keväisin pitkävaikutteinen lannoite riittää, eikä kasvukaudella tarvita muuta lannoitusta.

Lahjaharjussa käytetään 2000 kg lannoitteita vuodessa nurmelle. Kukkalannoitetta käytetään vain keväisin, mutta tarvittaessa kastelulannoitetta käytetty ”täsmäkohteisiin”. Täysin liukeneva kukkalannoite on kallis, mutta se on käytössä kaikilla hautausmailla ja hyväksi havaittu: lannoite menee täysin kukan käyttöön ja tällöin ravinnehuuhtoumia ei tule.

11.2 Hoito-ohjeissa on otettu huomioon ympäristöasiat.

Hoito-ohjeita on uudistettu tasaisesti diplomikauden aikana. Viimeisin päivitys tehtiin vuonna 2014 osastonhoitajien kansioon: Kasvinsuojelukortti no 13, Bayleton kauppanimike poistettiin käytöstä ja ohjeista.

11.3 Kesäkukkien vaihtoehtona on tarjolla perennahoito.

Kukkaluettelossa vaihtoehtoina ovat Hosta-kuunlilja suvun matalat perennalajikkeet perinteisten hautakukkien lisäksi. Hautainhoitorahaston hoidettavana on vain osa haudoista. Lois- ja kasvitautiherkkiä lajeja on tietoisesti vähennetty menneen diplomikauden aikana, näin voidaan vähentää myös haitallisten torjunta-aineiden käyttöä. Jyväskylän hautausmailla suositaan kotimaisia ja kestäviä puulaleja.

Lisätoimista saatavat pisteet

11.4 Hautausmaiden kulttuurihistorialliset arvot on inventoitu.

Kulttuurihistorialliset arvot on arvioitu hautausmaiden ympäristöselvityksessä (liite 10).

11.5 Osa hautausmaasta tai puistoalueesta on luonnonmukaisesti hoidettua aluetta.

Hautausmaiden reuna-alueita hoidetaan yhtä siististi kuin hauta-alueitakin (Hauta- ja puistotiimin työnjohdon haastattelu 26.3.2015). Luonnonmukaisen hoidon alueita on Korpilahden kirkonmäki, jossa on kartoitettu myös luonnonlajit. Siellä metsän raivausta tehdään kantovesojen poistona, muutoin alueeseen ei kosketa. Korpilahdella on myös käytävien vierellä n. 1 m suojakaistat ennen luonnonmaaston alkua.

11.6 Istutuksissa suositaan perennoja kesäkukkien sijaan.

Kukkaluettelossa vaihtoehtoina ovat Hosta-kuunlilja suvun matalat perennalajikkeet perinteisten hautakukkien lisäksi. Hinnastot uusitaan vuosittain ja perennahoidoksi tarjotaan 5 tai 10 vuoden hoitoa sen pitkäkestoisuuden vuoksi. Puulajeja uudistettaessa on käytetty kotimaisia puulajeja. Istutukset perustuvat vihersuunnitelmiin, joissa noudatetaan kohteiden mukaan myös kulttuuriarvoja vanhojen puukujanteiden osalta.

11.7 Haitallisista torjunta-aineista on luovuttu.

Hautausmailla ja puistoalueilla on hyvin vähän tarvetta käyttää haitallisia torjunta-aineita. Ruusujakaan ei juuri enää ole, jotka ovat alttiita kasvitaudeille ja hyönteisille. Torjunta-ainekortti on uusittu 2014, se löytyy työnjohtajien ohjekansiosta. Käytävien rikkaruohoihin ja laatoituksen välikasvustoon käytetään muurahaishappo- tai etikkahappopohjaisia torjunta-aineita. Hautausmailla yleistyy myös käytävien asfaltointi, jolloin mekaaninen kitkeminen tulee vähenemään. Tulevaisuudessa torjutaan myös maaperää vaihtamalla, eli vaihdetaan kasvin multa ja aloitetaan kasvatus uudelleen. Männynkuorikatetta käytetään myös paljon, se

estää hyvin rikkaruohojen kasvua. 2014 kesällä kuorikatetta käytettiin 120 m^3 (rekkalavallinen), katteen vaikutus kestää n. 2 vuotta. Lisäksi joissakin kohteissa käytetään suodatinkangasta estämään rikkakasvien kasvua.

11.8 Kasteluveden vähentämiseksi on ryhdytty toimiin.

Hautausmaille on rakennettu automaattiset sadetusjärjestelmät yöaikaan ajastetulle kastelulle.

11.9 Hautausmaalla käytetään vähäpäästöisiä koneita.

Työkoneet ovat mahdollisimman vähäpäästöisiä. Hankinnoissa painotetaan laitteiden toimintavarmuutta ja huollettavuutta, tämä tietää pitkää käyttöikää ja vähentää ympäristövaikutuksia. Suurimmilla hautausmailla (Mäntykangas, Vanha hautausmaa ja Lahjaharju) kerätään tarkat käyttötunnit jopa ruohonleikkureista. Myös muiden koneiden, laitteiden ja autojen käytöstä on järjestetty tarkka seuranta. Uusissa ruohonleikkureissa on myös ympäristömerkki. Koneiden kesto ja käyttöikä on kasvanut, kun seurantaa on tehty ja huollot tehdään tämän pohjalta säännöllisesti. Myös Tikkakoskella, Säynätsalossa ja Korpilahdella seurataan koneiden käyttötunteja. Pienillä hautausmailla koneet huolletaan kesäkaudella paikan päällä, syksyisin kootusti Lahjaharjun huoltotiloissa.

11.10 Tehty lajistokartoituksia ja kunnostuksia kulttuurihistoriallisesti arvokkaissa kohteissa.

Korpilahden kirkon piha-alueilla on tehty luontokartoitus, samoin Koivuniemen leirikeskuksen piha-alueilla.

Vanhalla hautausmaalla on tehty laaja ympäristöselvitys, jossa kartoitettiin puiden ikäluokat (+ kuntokartoitus) sekä liito-oravaselvitys. Selvityksen pohjalta aloitettiin lehmuskujanteiden ja vanhan puuston entistäminen ja uudistaminen maisematyöluvan mukaisesti.

Liito-oravaselvitys tehtiin Mäntykankaan hautausmaan puuston harventamisen yhteydessä.

11.11 Muut toimenpiteet

Hautakynttiläjätteen määrää on saatu vähennettyä toimittamalla ne energiakäyttöön. Hautausmaille järjestetään omat keräysastiat kesäisin biojätteelle ja talvisin hautakynttiläjätteelle.

Opastetut ympäristökierrokset vanhalla hautausmaalla kesäisin sekä virtuaalinen kierros katsottavissa srk:n www-sivuilla.

VÄLIAUDITOINNEISSA LISÄKSI MAINITUT TOIMET 2010–2014

2011

- Hautojen ja viheralueiden hoitokortteihin lisättiin Perennahoitokortti nro 15
- www-sivuille on lisätty sähköisiä lomakkeita kukkahoitojen ja muistomerkkien oikaisun tilaamista varten.
- Osastonhoitajien kansioon on lisätty perennahoitokortti nro 15 ja hautausmaille tehtiin tilaus vuodelle 2012 erikoismullasta perennaryhmiä varten.
- Mäntykankaan lahovikainen ja ränsistynyt sembramäntypuusto (44 kpl) kaadettiin ja vaihdettiin paremmin ympäristörasitusta kestävään Serbian kuuseen, Picea omorika. Kaadetut sembramännyt haketettiin polttoaineeksi, koska puuaines on niin pihkaista, että tukki ei sovellu sahaukseen.
- Haitallisten ja vaarallisten kasvien torjuntaa on tehty kiinteistöjen tonteilla, lähinnä Halssilan kerrostalon läheisyydessä. Ympäristöön on levinnyt haitallinen Jättiukonputki, jota joudutaan torjumaan vuosittain glyfosaattipohjaisella torjunta-aineella. Työn on tehnyt kiinteistöjen vihertyöryhmä.
- Vihertyöryhmä toimitti kirkkopihoille 2011 seurakunnan kerhojen lasten istutettavaksi kukkasipuleita, asiasta tiedotettiin ja tilauspyynnöt tehtiin intran kautta, samaan tapahtumaan liitettiin kirkkopihojen syysharavointi talkoilla tehtäväksi
- Hautausmaille on asennettu maastoon osastokohtaiset opastetaulut, joista ilmenee vesipisteiden sijainti sekä hautojen rivi- ja paikkanumerointi omaisia varten helpottamaan hautojen löytymistä

2012

- Vanhan hautausmaan hulevesien ohjaaminen viemäriin ja Tourujokeen hallitusti toteutettiin 2012 ja samalla asfaltoitiin osa hiekkakäytävistä, hautaosastoja nurmetettiin sekä uudistettiin maa-ainesten käsittelyalue.
- Haudanhoitolaskut lähetettiin E-kirjeenä keväällä 2012
- Krematorion toiminta ja tuhkahautaus vähentävät hautausmaana käytettävän pinta-alan käyttöä ja edistävät vanhojen arkkuhautojen uusiokäyttöä. Aiheesta pidettiin 2012 krematorion avoimet ovet tapahtuma, jolloin kahden päivän aikana pääsi tutustumaan yli 300 henkilöä. Tapahtuma liittyi Maassa taivaassa tapahtumasarjaan, jossa käsiteltiin hautaamiseen liittyviä asioita.
-

2013
- Linnunpönttöjä sekä liito-oravalle pesäpöntöt hautausmaille asennettiin 2013 / Lintutieteellinen yhdistys – aiheesta uutisoitiin radiossa ja H&E-lehdessä, KSML:ssa ja TV:n maakuntauutisissa.
- 15.3. sovittu Keski-Suomen lintutieteellisen yhdistyksen sihteerin kanssa linnunpönttöjen asentamisesta, lintujen seurannasta hautausmailla - srk hankkii pöntöt ja tarvikkeet ja KSLY-hoitaa käytännön järjestelyt ja lintukierrokset, retket
- Liito-oravaselvitys FCG Oy tehtiin 15.4.2013 liittyen vanhojen puiden kaatotyöhön, Vanha hautausmaa, Mäntykankaan hautausmaa
- Perennahoidon sopimuksen kesto 5 ja 10 vuotta hinnastomuutoksella vuoden 2012 jälkeen
- Perennahoidon lajikkeet on määritelty Hosta-kuunliljaksi 2013
- Jäteastiasuojat hankittiin 2013 Säynätsalon, Tikkakosken, Lahjaharjun ja Vanhan hautausmaan keräyspisteisiin ja niille tehtiin kivetyt tai asfaltoidut pohjatyöt
- Säynätsalon hautausmaalle rakennettiin eloperäisen maa- aineksen varastoalue niiden käsittelyä varten
- Torjunta-aineiden valikoimasta on poistettu myyntiluvaltaan vanhentuneita tuotemerkkejä ja tilalle on hankittu hyväksyttyjä ja ympäristöystävällisempiä tuotteita, josta työntekijöille on annettu kirjalliset työohjeet osastonhoitajien kansioon

2014
- Hautausmaiden suunnittelussa lisätään uurna-alueita, jolloin Lahjaharjun hautausmaan laajennus otettiin käyttöön 2014 ja Mäntykankaan osastojen 81 ja 82 mitoitus toteutetaan uurnahautauksia varten.
- Maisematyöluvat hankittiin Vanhan hautausmaan lehmuskäytävien uudistamiseen, Mäntykankaan käytävien leventämiseen ja Korpilahden hautausmaan tekniseen uudistamista varten
- Maisematyölupien mukaiset hakkuut toteutettiin Vanhalla hautausmaalla ja Mäntykankaan hautausmaalla.
- Vanhalle hautausmaalle istutettiin lehmukset ja koivut poistettujen tilalle maisematyöluvan mukaisesti.
- Osastonhoitajien kansio - Kasvinsuojelukortti no 13, Bayleton kauppanimike on poistettu käytöstä ja ohjeista

12 LEIRI- JA KURSSIKESKUKSET

Minimi

12.1 Leiri- ja kurssikeskusten ja kesäkotien toiminnoista tehdään ympäristöselvitys.

Leirikeskuksista ja partiomajoista on tehty ympäristöselvitys keväällä 2015. Selvitys löytyy liitteistä 11 ja 12, (S:\Ympäristötyö\Anna-Kaisa Tupala 2015\Leiri- ja kurssikeskukset).

12.2 Ympäristöselvityksen pohjalta laaditaan leirikeskuksen tai kesäkodin ympäristöohjelma.

Leirikeskusten ympäristöohjelma on yhdistetty koko seurakunnan ympäristöohjelmaan tulevalle diplomikaudelle.

12.3 Jätevedet käsitellään niin, että niistä ei aiheudu valumia vesistöihin eikä pohjaveteen.

Kaikki leirikeskukset kuuluvat viemäriverkoston piiriin. Kesäkäytössä oleva Lehtisaari on jätevesien käsittelyn kannalta poikkeustapaus: saaressa ei ole viemäröintiä tai mustien vesien pienkäsittelylaitteistoa. Kuivakäymälöiden suotonesteet johdetaan ponttoniin kiinnitettyihin muovintankkeihin ja kuljetetaan hinauksella pois saarelta tankkien täyttyessä. Rannalla lieteauto käy tyhjentämässä säiliöt ja kuljettaa suotonesteet edelleen käsiteltäviksi jätevedenkäsittelylaitokselle. Sarpatin leirimajalla on käytössä kuivakäymälät, joissa jätteet ja suotonesteet kompostoituvat paikan päällä.

12.4 Arvokkaat luontokohteet on suojelu tai luontoarvojen säilyminen on turvattu hoito-ohjeissa.

Leirikeskusten alueella ei ole erityisiä suojeltavia luontoarvoja. Vesalan leirikeskuksen läheisyydessä sijaitsee Syvälahden perinnetorpparitila, joka ei toistaiseksi ole suojelukohde. Syvälahti on käsitelty kohdassa 8 Energia ja rakentaminen.

Ympäristö on leirikeskuksille kuitenkin tärkeä asia. Kaikki keskukset sijaitsevat järvenrantamaisemassa, ja luonnon virkistys- ja viihtyisyysarvot ovat merkittäviä. Vesalassa ja Koivuniemi sijaitsevat mäntykankaisessa maastossa, Mutanen Vaaruvuoren kupeessa jylhissä maisemissa myöskin mäntymetsäisellä vyöhykkeellä.

Vesalan alueella on luontopolku, jota kunnostetaan (opasteet ja nuolien suunnat) keväällä 2015. Vesalan pihan alueelta löytyy myös kiintorastiverkosto. Reitti on karttamerkitty ja se turvallinen, sopii näin ollen myös pienemmille lapsille.

Koivuniemestä ja Mutasesta löytyy myös hiljentymiskappelit.

Lisätoimista saatavat pisteet

12.5 Alueella on hyvin hoidettuja pesäpönttöjä ja luontopolkuja.

Vesalassa on asennettu pesäpönttöjä linnuille, viimeisin pönttölisäys tuli kesällä 2014. Pöntöt tehtiin paikallisella nuorten taidetyöpajalla tilaustyönä. Myös Koivuniemeen on asennettu linnunpönttöjä.

12.6 Seurakunta on vapaaehtoisesti suojellut arvokkaita rantoja tai muita luontokohteita.

Leirikeskusten alueella ei ole suojelukohteita, Syvälahden (ks. 8 Energia ja rakentaminen) tilanne selviää vasta tulevina vuosina. Myöskään erityisiä ympäristöohjeita ei leirikeskuksilla ole, asiakkaiden kanssa käydään kuitenkin aina sanallisesti läpi leirikeskusten ympäristöasiat, kuten lajitteluohjeet, ruokailukäytännöt ja esimerkiksi valojen säästeliäs käyttö.

12.7. Leirikeskukselle on laadittu ympäristöohjeet.

Ei ole laadittu, toteutetaan seuraavalla diplomikaudella.

13 METSÄT

13.1 Seurakunnan metsiä hoidetaan metsälain mukaisesti ja lain luettelemat erityisen tärkeät elinympäristöt on kartoitettu ja säästetty.

Jyväskylän seurakunta noudattaa metsälainsäädäntöä ja muita ympäristölakeja metsänhoidossaan. Seurakunnan metsäohjelman on tehnyt ja seurantaa sekä toteutusta hoitaa Päijänteen metsänhoitoyhdistys. Antti Paajanen on seurakunnan yhteyshenkilö metsänhoitoyhdistyksestä.

Seurakuntien yhdistyessä Jyväskylän alueella 2009, metsäsuunnitelmassa yhdistettiin kolmen seurakunnan metsäalueet yhdeksi kokonaisuudeksi. Metsäsuunnitelma valmistui ensimmäisen ympäristödiplomikauden alussa ja kattaa vuodet 2009–2018. Ympäristötyöryhmän lausunto kirjattiin metsäsuunnitelman liitteeksi

15.9.2009 ja lausunnossa on lista toimenpide-ehdotuksista. Valmistelussa olivat mukana Keski-Suomen Ympäristökeskuksen ylitarkastaja Auvo Hamarus ja biologi Johanna Hallmania. Metsäsuunnitelmaa valmisteli Ari Saarivaara Päijänteen Metsänhoitoyhdistyksestä.

Hakkuiden valmistelussa Metsäkeskukselle tehdään metsänkäyttöilmoitus, jolloin kartoitetaan ja otetaan huomioon hakkuuseen liittyvät Metsälain tärkeät elinympäristöt ja luonnonsuojelualueet. Myös Vesalan leirikeskuksen puistometsien kuviolla 160 sijaitsevan Syvälahdenniemen tilan kulttuuriarvot ja tuleva käyttötarkoitus tulee selvittää ennen hakkuiden tekemistä.

Arvokkaat metsäkohteet on seurakunnan mailla kartoitettu 2009 ja jätetty jo suunnitteluvaiheessa metsäkuvioiden ulkopuolelle. Metsissä tehdään myös säännöllisiä käyntejä ja tarkastetaan esimerkiksi hakkuualueet ennen puiden kaatoa. Näissä tarkastuksissa havaitut mahdolliset petolintujen pesäpuut merkitään ja jätetään kaatamatta. Inventoinneissa ei ole löydetty pesiviä rauhoitettuja lintulajeja.

13.2 Luonnonsuojelulakien ja –ohjelmien mukaiset kohteet on kartoitettu ja suojeltu tai suojelu pantu vireille.

Seurakunta noudattaa myös luonnonsuojelulakia. Pääosin metsät ovat talousmetsiä, mutta myös yksi METSO-suojelualue löytyy Korpilahdelta. Hanslammin rauhoitusalue on reilun 5 hehtaarin kokoinen suojelualue. Alueella on iäkäs- ja järeäpuustoinen metsikkökokonaisuus. Metsäkuvioiden väliin jää kosteapohjainen saniaisnotkelma, jossa on piilopuro ja lähteisyyttä.

Korpilahdella sijaitsevilla metsäpalstoilla on suuret suoalueet metsälammen ympäristössä. Lampi ja sen ympäristö ei päässyt METSO-alueeksi 2012, mutta tulevissa hakkuissa metsäsuunnitelmaan on jätetty suojavyöhykkeet lampien ympärille. Vyöhykkeen leveys lammen ympärillä n. 15–20 m, kasvillisuus on pääasiassa risukkoa. Varsinainen tukkipuusto (vanha metsä) lammen ympäriltä on harvennettu. Soita ei seurakunnan mailla ojiteta.

Petolinnun pesiä ei ole löydetty Jyväskylän seurakunnan metsistä. Liito-oravia on havaittu ja nämä havaintoalueet on jätetty toimenpidealueiden ulkopuolelle. Kaikki puronvarret ja muut mahdollisesti arvokkaat kohteet on tarkistettu vuoden 2011 alussa, norojen ja purojen ympärille on jätetty suojakaistaleet hakkuissa. Keväällä 2015 on tarkastettu tulevat hakkuualueet ja hakkuusuunnitelmiin tehdään tarvittaessa muutoksia, jos suojeltavia kohteita löytyy. Tällaisia alueita ovat esimerkiksi teerien ruokailupuut.

Seurakunnan metsissä on tehty myös uhanalaisten ja silmällä pidettävien lajien kartoitus (ks. 13.11)

13.3 Seurakunnan metsät on sertifioitu PEFC tai FCS järjestelmän mukaan.

Jyväskylän seurakunnan metsillä on PEFC-sertifikaatti. PEFC on kansainvälinen metsäsertifiointijärjestelmä, joka edistää ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävää metsätaloutta kaikkialla maailmassa[4].

Nykyiset hakkuutavoitteet (keväästä 2015 eteenpäin) ovat paljon korkeammat, kuin mitä puuston kannalta on pitkällä tähtäimellä kestävää (ks. Metsätalousarvio 2015). Nykyisillä hakkuusuunnitelmilla voidaan edetä vain muutama vuosi, jonka jälkeen hakkuutavoitteita pienennettävä ja metsien riittävästä kasvusta on huolehdittava.

> *Metsäsuunnitelman mukainen päätehakkuualueiden hakkuuehdotus on pinta-alaltaan 4,4 hehtaaria vuodessa. Päätehakkuuikäisten lepokuvioiden määrä metsäsuunnitelman aikajaksolla 2009–2018 on 53,7 hehtaaria. Mikäli hakkuutuloa halutaan lisätä 100 000 € vuodessa, olisi päätehakkuualuetta lisättävä vuodessa 7,5 hehtaarilla. Päätehakkuiden lisääminen 7,5 hehtaarilla kuluttaa lepokuvioiden puumäärän 7 vuodessa. Tämä tarkoittaa tietenkin sitä, että metsäsuunnitelmakaudelle laskettu puuston määrän lisääntyminen jää toteutumatta.*

[4] http://www.pefc.fi/pages/fi/pefcn-esittely/pefc-lyhyesti.php

Tavoitteen saavuttamiseksi metsämyynnin tuotto-odotus toteutetaan päätehakkuun kokonaismäärällä noin 12,0 hehtaaria vuodessa. Tämä tarkoittaa sitä, että vuosittain hakataan päätehakkuualueita 7,5 hehtaaria yli metsän tuoton. (Lausunto metsätalousarviosta 2015, Antti Paananen, Päijänteen metsänhoitoyhdistys)

Lisätoimista saatavat pisteet

13.4 Seurakunnan toteutetaan osallistuvaa metsäsuunnittelua.

Osallistuvalla metsäsuunnittelulla tarkoitetaan prosessia, jossa metsäpalstojen suunnittelussa huomioidaan seurakunnan metsien hoidosta ja käytöstä kiinnostuneet tahot, esimerkiksi luonnonsuojelujärjestöt ja metsäpalstojen lähialueiden asukkaat.

Jyväskylän seurakunnassa ei ole toteutettu osallistuvaa metsäsuunnittelua pienkohteilla. Vuonna 2010 Palokan puistometsien siistimisessä ja raivauksessa asukkaiden mielipiteet otettiin huomioon ja talkootyöhön osallistui myös koululaisia. Vesalantien tiehoitokunnan kanssa toteutettiin yhteistyössä tien levennyshanke 2010 ja siihen liittyvä hakkuu.

Seurakunnan metsäpalstat sijaitsevat ylipuutarhuri Olavi Kiven mukaan asumattomilla alueilla muiden metsäpalstojen keskellä. Hakkuusuunnitelmat menevät arvioitavaksi paikalliseen Päijänteen metsäkeskukseen. Hautausmailla puiden kaatoa ohjaa ja rajoittaa ympäristölupa.

13.5 Metsänhoidosta vastaavat ovat saaneet lisäkoulutusta metsänhoidon ympäristöasioissa.

Metsäsuunnitelmia on hoitanut Päijänteen metsänhoitoyhdistyksen metsäneuvoja Antti Paananen. Seurakunnan puolelta metsäasioita hoitaa ylipuutarhuri Olavi Kivi.

Antti Paananen on suorittanut Tikka-tutkinnon (2010), joka on metsäalan ympäristönhoitokoulutus. Koulutus sisältää mm. uusinta tietoa metsälainsäädännöstä, luonnonhoitosuosituksista, metsäsertifioinnista, metsämaiseman hoidosta ja metsäluonnon monimuotoisuudesta.

2011 Olavi Kivi osallistui METSO-kohteisiin liittyvään koulutukseen Toivakassa. Maastokierroksella opastivat Seija Tiitinen-Salmela (Metsäkeskus), Ari Nikkola (Keski-Suomen Metsäkeskus) tiedotuspäällikkö ja Auvo Hamarus (ELY-keskus). Koulutustilaisuus ja maastokävely toteutettiin 26.8.2011 Toivakan alueen metsissä. Reitin varrella oli kohteena lakisääteiset purot, norot, suot ja kalliorinteet sekä mahdollisena suojelu- ennallistamiskohteena lehmusmetsiköt Keski-Suomessa. Lehmusmetsiköt ovat peräisin jääkauden aikaisen vesistökorkeuden tasolta.

13.6 Seurakunta on vapaaehtoisesti rauhoittanut alueitaan luonnonmuistomerkiksi tai luonnonsuojelualueeksi.

Seurakunnalla on muutamia luonnonsuojelualueen tapaisia käsittelystä vapautettuja metsäkohteita. Alueita ei ole virallisesti rekisteröity vapaaehtoiseen suojeluun, mutta ne on jätetty metsänkäsittelytoimine ulkopuolelle. Korpilahdella suojavyöhykkeet on jätetty arvokkaan metsälammen ympärille.

13.7 Metsissä on tehty METSO-kartoitus ja kohteita on liitetty METSO-ohjelmaan.

METSO -ohjelmalla tarkoitetaan Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmaa 2008–2016, jonka tarkoituksena on turvata monimuotoiset elinympäristöt uhanalaisille metsälajeille nyt ja tulevaisuudessa. Jyväskylän seurakunnalla on yksi METSO-ohjelman mukainen suojelualue. Hanslammin suojelualue sijaitsee Korpilahdella, Raidanlahden kylässä, Mutasen tilalla. (ks.13.2. Luonnonsuojelulain noudattaminen).

13.8 Seurakunnan metsiä on ilmoitettu WWF:n Perintömetsiksi.

Ei ole, tavoitteena on ollut Metso-kohteen nimeäminen.

13.9 Metsiä, soita, ketoja tai vastaavia on ryhdytty ennallistamaan luonnontilaan.

Tällaisia kohteita ei erikseen ole, vaan Metsäsuunnitelmassa on huomioitu soiden tai soistuvien metsäalueiden rajaaminen hakkuualueista.

13.10 Seurakunta on vapaaehtoisesti siirtänyt metsien kesähakkuut lintujen pesimäajan ulkopuolelle.

Metsähakkuissa huomioidaan lintujen pesimäajat, mutta muutoin hakkuuajankohtaa ei ole rajattu. Hakkuuajankohtaan vaikuttaa eniten hakkuukohde, tiestö ja muut olosuhteet. Hautausmailla tapahtuvat pensaiden ja puiden kaadot ja alas leikkuut sijoittuvat lehdettömään aikaan varhaiskevääseen ja myöhäiseen syksyyn.

13.11 Metsissä on tehty uhanalaisten lajien täydennysinventointeja.

Antti Paananen Päijänteen metsänhoitoyhdistyksestä sekä ylipuutarhuri Olavi Kivi ovat kartoittaneet uhanalaiset lajit vuonna 2011. Lisäksi tarkastukset tehdään metsäkuvioilla aina ennen hakkuita (esim. keväällä 2015). Arvokkaiden luontokohteiden listaus löytyy liitteestä 13 ja Metsät -kansiosta (S:\Ympäristötyö\Anna-Kaisa Tupala 2015\Metsät\Arvokkaat luontokohteet_Paananen_Mhy2011)

Uhanalaisten, silmällä pidettävien ja vaarantuneiden lajien elinympäristöjä on turvattu seurakunnassa seuraavilla tavoilla

- Havaitut pöllöjen tai haukkojen pesäpuut säästetään
- Suuria puita on jätetty hakkuiden reunaan / metso ja teeri
- Liito-oravan ja suurten petolintujen esiintymistä seurataan ja otetaan huomioon hakkuiden suunnittelussa.

Luontoarvoiltaan tai lajistollisesti tärkeät kohteet huomioidaan metsänhoidossa, kohteet on myös liitetty metsäsuunnitelmaan:

- Kuvio 67: liito-oravan havainnot
- Kuvio 15: esiintyy rauhoitettua hajuheinää
- Kuvio 38: esiintyy rauhoitettua suovalkkua
- Korpilahden Haukkavuoren metsäalueet sisältyvät valtakunnalliseen kallioalueselvitykseen
- Kuvio 99: tavattu isokelokärsäkäs
- Kuviot 97–98: hytysukkulainen, haapajäärä, kyrmysepikkä, monipistehaapsanen
- Kuvio 96: tavattu nätkelmäpunatäplä
- Kuvion 99: vieressä havainto kääpiäisestä ja haapasyöksykkäästä
- Kuvioiden 110–111 Keski-Suomen maakuntakaavan luonnonsuojeluvaraus tutkitaan ja otetaan huomioon. Metsäsuunnitelmaa korjataan tältä osin
- Korpilahden alueelta on myyty metsää valtiolle 10,3 ha luonnonsuojelutarkoituksiin v. 2005

13.12 Otettu käyttöön erirakenteinen metsänhoito.

Suurimmalta osin metsäalueet eivät sovellu erirakenteisen metsänhoidon piiriin, lukuun ottamatta leirikeskusten lähialueiden metsien hoitoa.

Muut toimenpiteet:

13.13 Muut toimet

Vesalan leirikeskuksen alueella metsien hakkuutähteet on korjattu (ja toimitettu energiantuotantoon) maiseman siisteyden vuoksi, muissa kohteissa hakkuutähteet on jätetty luontoon. Hautausmaiden puustonharvennus ym. puujäte haketetaan ja myydään paikalliselle energiantuotantolaitokselle.

Haitalliset lajit on metsistä torjuttu lainsäädännön vaatimalla tavalla. Käytössä on myös metsälaidunnus Korpilahden Ellinniemen alueella, palstalla 115 metsä on nuorta taimikkoa ja rantakaistalla kookasta mäntyä. Laidunnus hoitaa luontoa ja pitää rikkakasvit ja sekä vadelmapensaikon siistinä. Ellinniemessä on lampaita

varten aidattu alue sekä kesäruokintapiste. Metsälaidunnus on myös maisemanhoitoa järveen rajoittuvalla metsäkaistaleella. Raidanlahden, Mutasen tilan metsäkuvio rajautuu ranta-asutuksen ja vesistön väliin. Alueella tehdään tarpeelliset metsänhoitotyöt raivauksineen nuoren metsän hoitosuunnitelman mukaisesti.

Seurakunnan mailla on paljon puistometsiä ja kymmeniä linnunpönttöjä on laitettu esim. leirikeskusten lähimetsiin ja hautausmaille.

Metsien virkistyskäyttöä edistetään. Haukkojen ja pöllöjen pesäpuut säästetään sekä suuria puita jätetään hakkuiden reunaan metsojen ja teerien pesintäalueille. Otetaan huomioon lausunnossa mainitut kohteet (liite 11).

VÄLIAUDITOINNEISSA LISÄKSI MAINITUT TOIMET 2010–2014

2011

- Metsoasiat, Päijänteen mhy:n tekemä selvitys mahdollisista metsäkohteista. Antti Paananen toimitti 12.9.2011 Olavi Kivelle kartat ja metsäpalstatiedot, joita voi tarkastella mahdollisina luontokohteina Metso-ohjelmassa
- Maastokatselmus pidettiin 1.11.2011, Auvo Hamarus ELY-keskus, Antti Paanan Pmhy, Olavi Kivi Jyvsrk
- Metso-kohteet, ympäristötyöryhmän kokous 3.11.2011 Ympäristötyöryhmän pöytäkirjan mukaan Metsokohteeksi valittiin palstat 49-51, noin 8,8 hehtaaria Korpilahti Mutanen, Hanslampien alue

2014

- Metso-ohjelman mukainen suojelu 8,8 hehtaaria hyväksyttiin ELY-keskuksen tarjouksen perusteella 20 vuoden ajalle ja tämä alue palstoitettin voimassa olevaan metsäsuunnitelmaan.
- Sopimus Metso-ohjelman mukaisesta metsäalueen määräaikaisesta rauhoittamisesta allekirjoitettiin 22.5.2012 Jyväskylässä
- PEFC-sertifikaatti Jyväskylän seurakunnalle 31.5.2012, todistus metsäsertifiointiin osallistumisesta
- Liito-oravaselvitykset tehtiin Vanhalla ja Mäntykankaan hautausmaalla liittyen maisematyölupiin.

14 LIIKENNE

14.1 Seurakunnan liikenne- ja kuljetuskäytäntöjen ympäristövaikutuksista tehdään selvitys.

Ks. opas s. 112: *”kartoitetaan matkustamisen tarpeellisuutta sekä sitä, onko matkustaminen ja liikennetarpeet hoidettu ymp. ja myös toimintojen kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. - -tulee selvittää, miten liikennettä ja kuljetuksia voitaisiin tehostaa ja lisätä ymp.säästävien kulkumuotojen osuutta. - - Selvitys tehdään paikallisten olosuhteiden mukaisesti keskittyen oleellisiin seikkoihin ja toimiin, joilla on merkittävimmät vaikutukset"*

Matkustaminen: km ks. s. 15

Määre	2011	2012	2013	2014
Matkakorvaukset (€)	187 158	192 184	289 677*	234 644**
Matkakustannukset (juna, €)				

* ei sis. ulkomaanmatkoja (16 271 €) eikä muille maksettuja matkakorvauksia (118 310 €)
** ei sis. ulkomaanmatkoja (35 242 €) eikä muille maksettuja matkakorvauksia (59 401 €)

Matkustamisen tarve, työalat:

- papit: paljon
- kiinteistötoimen isännöitsijä, tekninen isännöitsijä ja kiinteistöpäällikkö: erittäin paljon
- hautaustoimen päällikkö, ylipuutarhuri, vihertyöryhmä: paljon
- emäntäpalvelut: jonkin verran
- seurakuntamestarit: kohtalaisesti
- varhaiskasvatustyöntekijät: vähän
    - muskariopettajat: paljon
- nuorisotyöntekijät paljon
- diakonit
- IT-tuki: paljon

Toimintojen logistiikka: alueseurakunnissa mietitään hyvinkin tarkkaan, kun välimatkat ovat usein pitkiä. Esim. keskustoimistolla asioinnin yhteydessä hoidetaan monta muutkin juoksevaa asiaa, kuten pesulapalvelut ja pienet hankinnat. Keskusta-alueen toimialat ja -pisteet eivät välttämättä ole niin selvillä omista liikkumisistaan, esim. varhaiskasvatuksen työntekijät eivät ole tulleet asiasta puhuneeksi.

14.2 Seurakunnan omien ajoneuvojen energiankulutuksen seuranta ja huollot on järjestetty.

Seurakunnan omistuksessa olevat autot

Emäntäpalvelulle on ostettu pakettiauto 8peugeot Partner N1 vuonna 2004 ruokakuljetuksia varten. Autolla ajetaan vuosittain n. 9000–10 000 km. Auto huolletaan normaalien katsastuskäytäntöjen mukaisesti määrätyin väliajoin.

Vesalan leirikeskuksessa sekä hautaus- ja puistotiimillä on auto käytössään. Vesalassa on vuoden 2008 Toyota Corolla verso ja puistotiimillä vuoden 2004 Fiat Ducato.. Kilometriseuranta tehdään autoista vuosittain ja katsastusväli on säännöllinen. Vesalan Toyotaan kertyy kilometrejä vuosittain n. 6000–11 000, puistotiimin Fiatiin n. 7000 km-10000 km ja Mäntykankaan hautausmaan Opeliin n. 6000 km.

Seurakunnan hautauspalveluilla on myös vuoden 2002 Opel pakettiauto, jolla ajetaan vuosittain n. 6000 km.

Ajoneuvoista seurataan mittarilukemat ja mallin sekä valmistusvuoden perusteella on mahdollista laskea vuosikulutukset. Toistaiseksi kulutuksia on laskettu vain osasta hautausmaiden työkoneita.

Koneet ja ajoneuvot hautausmailla

Suurimmilla hautausmailla (Mäntykangas, Vanha hautausmaa ja Lahjaharju) kerätään tarkat käyttötunnit jopa ruohonleikkureista. Uusissa ruohonleikkureissa on ympäristömerkki. Myös muista koneista, laitteista ja autoista on tarkka seuranta. Koneiden kesto ja käyttöikä on kasvanut, kun seurantaa on tehty ja huollot tehdään tämän pohjalta säännöllisesti. Myös Tikkakoskella, Säynätsalossa ja Korpilahdella seurataan koneiden käyttötunteja. Pienillä hautausmailla koneet huolletaan kesäkaudella paikan päällä, syksyisin kootusti Lahjaharjun huoltotiloissa.

Polttoaineiden varastointi hoidetaan säiliöissä.

Mäntykankaalla alle 10v. vanhat säiliöt, tarkistukset tehdään määräajoin.

- Diesel: maanalainen säiliö turvakaukalolla
- Bensiini 200 l tynnyri

Lahjaharjussa dieselsäiliöt on rakennettu sen aikaisten määräysten mukaan. Jos pitäisi uusia säiliöitä hommata, määräykset olisivat paljon tiukemmat.

- Diesel: kaksi maanpäällistä säiliöitä betonilattialla, ei suojakaukaloita

- Bensiini 200 l tynnyri

Vanha hautausmaa

- dieselsäiliö + ylivuotokaukalo/ turvakaukalo
- Bensiini ja kaksitahtibensiini ovat tynnyreissä

Korpilahdella

- diesel 200 l tynnyri
- bensiini kanistereissa

Hautausmailla käytössä olevista koneista on tarkka käyttötuntien vuosiseuranta, johon perustuen laitteen myös säännöllisesti huolletaan. Käyttötunnit on esitetty S:/Hautaustoimi/hthautausmaat/Koneet/Koneitten käyttötunnit.xls-tiedosto.

Osa pienkoneille käytettävästä polttoaineesta on puhdasta bensiiniä. Ongelmajätekontissa on myös valuma-altaat mahdollisen vuodon varalle. Kunnan palotarkastaja käy säännöllisesti tarkastamassa säiliöt.

Nelitahtiset moottorit pienkoneissa (parempi moottoritekniikka, pienemmät päästöt) ovat erittäin kalliita ja akun kesto on todella lyhyt. Hautaustoimi odottaa teknologian kehittymistä ja sen myötä hintojen laskua.

14.3 Autoja ja muita kulkuvälineitä hankittaessa ympäristöominaisuudet ovat yksi valintakriteeri.

Ympäristöominaisuudet on huomioitu koneita ja kulkuvälineitä hankittaessa. Laitehankinnoissa huomioidaan laitteiden laatu, pitkäikäisyys ja korjausmahdollisuus. Nämä seikat palvelevat myös ympäristöä. Riippuen laitteen mallista ja moottoritekniikasta vaihtelee, voidaanko niissä käyttää esim. bioetanolia polttoaineena.

14.4 Ajoneuvoissa ja työkoneissa käytetään puhtaimpia markkinoilla olevia polttoaineita ja öljyjä.

Konekohtaisesti on määritelty mitä polttoainetta ja seosta koneissa käytetään.

Lisätoimista saatavat pisteet

14.5 Seurakunnan työntekijöille on annettu taloudellisen ajotavan koulutusta.

Koulutusta ei ole tehty. Jatkossa koulutusta tehdään tarpeen mukaan avainhenkilöille.

14.6 Kimppakyydit ja yhteiskuljetukset toimivat hyvin.

Kimppakyytejä on suositeltu kokouksiin kulkemiseen aina kun mahdollista. Yhteiskuljetuksista rippikoululeireille leirikeskuksiin on luovuttu säästösyistä. Työntekijöiden pidemmät virkamatkat tehdään junalla VR-sopimuksen alennukset huomioiden ja pienten ryhmien matkat tehdään vuokrabussilla tai omalla autolla kimppakyytinä.

14.7 Seurakunta on edistänyt kävelyn, pyöräilyn ja julkisen liikenteen käyttöä työmatka- aja muussa liikenteessä.

Matkakortteja ei toistaiseksi ole myönnetty kuin yhdelle henkilölle. Hallintopalvelut katsovat, että työntekijän tulisi itse ensi osoittaa julkisen liikenteen käyttö, ennen kuin kortin voi myöntää. Miten km-korvauksien suuruutta seurataan ja miten niistä ”luopumista” kannustetaan (kevyen / julkisen liikenteen käyttö)?

Korvauksien suuruutta seurataan matkalaskujen kautta, oma esimies avainroolissa. Annettu vain suosituksia käyttää julkista liikennettä, ei sen suurempaa kannustusta.

14.8 Toimintojen logistiikkaa on kehitetty vähemmän liikennettä vaativaksi.

Toimistojen hajasijoituksen myötä on sisäisen postin jakelu tehty kuriiripalveluna eri toimipisteiden välillä.

14.9 Auton vaihtaminen vähäpäästöiseen malliin.

Hankintoja ei ole toteutettu.

14.10 Muut toimenpiteet

VR-kanssa on tehty sopimus lippujen hankkimisesta ja käytössä olevasta alennuksesta.

Tutustuminen biokaasulaitoksen toimintaan Laukaassa sekä biokaasuautojen tankkauspisteeseen.

Liite 1

Ympäristökatselmuksen pistetaulukko 2015

3. YMPÄRISTÖJÄRJESTELMÄN LAADINTA-PROSESSI	**Auditoijan merkinnät**	**VASTUUHENKILÖ**	**TOTEUTETTU**
MINIMIKRITEERIT			
3.1 Kirkkoneuvosto käynnistää ympäristö-diplomin hakuprosessin ja asettaa valmistelevan työryhmän.		Anu Lajunen	Kyllä Kirkkoneuvoston päätös 22.10.2014
3.2 Seurakunnan toiminnoista tehdään sisäinen ympäristökatselmus.		Ympäristökoordinaattori, Ympäristötyöryhmä	Kyllä Anna-Kaisa Tupala laati raportin keväällä 2015
3.3 Ympäristökatselmuksessa ilmenneiden ongelmien ratkaisemiseksi asetetaan tavoitteet ympäristöohjelmassa.		Ympäristökoordinaattori, Ympäristötyöryhmä	Kyllä Ympäristöohjelma
3.4 Ympäristöohjelman toteutuman seuranta.		Olavi Kivi	Kyllä vuosittain
3.5 Kirkkoneuvosto hyväksyy ympäristöohjelman		Anu Lajunen	
3.6. Kirkkoneuvosto valitsee seurakunnan ympäristövastaavat ja -työryhmän.		Anu Lajunen Arto Viitala	Kyllä
3.7 Seurakunnan työntekijöille järjestetään ympäristökoulutusta.		Ympäristötyöryhmä	Kyllä
3.8. Pisteiden laskeminen ja tarkistustaulukon täyttäminen.		Anna-Kaisa Tupala	Kyllä
3.9 Tuomiokapitulin nimeämät auditoijat tarkastavat seurakunnan ympäristöjärjestelmän.		Auditoijat	Kyllä Elina Linnove, Jyväskylä Eija Leskinen, Heinola

Pisteet	**Auditoijan pisteet**	**Vastuuhenkilöt**	**Srk:n pisteet**	**Toteutettu**
3.10 Tehtäväalueille ja alueseurakuntiin nimetään ympäristövastaavat.		Ymp.työryhmä	5	Kyllä

3.11 Työntekijöille annetaan lisäkoulutusta ympäristöasioista.		Ymp.työryhmä	5	Kyllä
3.12 Ympäristöjärjestelmästä ja seurakunnan ympäristötoiminnasta tiedotetaan julkisuudessa.		Ymp.työryhmä, Marjo Rönnkvist, Kaarina Heiskanen	5	Kyllä www-sivut ja H&E-lehti
3.13. Oma väliauditointi.		Olavi Kivi	7	Kyllä Vuosittain
3.14 Muut toimenpiteet:				
Ympäristöasenteiden kartoitus www-sivujen kautta seurakunnan työntekijöille.		Ymp.työryhmä	2	Kyllä 2010 ja 2013
Tehdään viestintäsuunnitelma ja koulutussuunnitelma		Ymp.työryhmä, Anu Lajunen, Marjo Rönnkvist, Antti Pekuri, Kaarina Heiskanen	1	Kyllä 2011
Keskustan ymp.työryhmässä edustajat JKL kaupungin ymp.virastosta ja Keski-Suomen ELY-keskuksesta 2011			1	Kyllä 2011
Jyväskylän yliopiston ympäristöjohtamisen opiskelijoilta tilattu ympäristömittarien suunnittelu 2011.		Ympäristötyöryhmä	1	Kyllä 2011
Etäkokoustekniikka Live Meeting				Kyllä 2012
Älä osta mitään -päivän ”älä osta muovikassia” -haaste seurakuntalaisille		Ympäristöryhmä	1	Kyllä 2013 ja Ympäristötyön vuosikellon tapahtumat
		Yhteensä	28	

4. TALOUDEN JA TOIMINNAN SUUNNITTELU	**Auditoijan merkinnät**	**VASTUUHENKILÖ**	**TOTEUTETTU**
MINIMIKRITEERIT			
4.1 Ympäristötavoitteet kirjataan talous- ja toimintasuunnitelmaan ja niiden toteutumisen raportointi on järjestetty.		Johtavat viranhaltijat	Kyllä, saatiin pakoll. kohdaksi TTS:iin 2013
4.2 Hankinnoista tehdään ympäristöselvitys ja hankintaohjeissa ja tarjouspyynnöissä huomioidaan tuotteiden ympäristövaikutukset.		Markku Laitinen, Veikko Toivakka, Antti Pekuri	Kyllä, hankintaohjeeseen on kirjattu ja hankinnat kilpailutettu

4.3 Sijoituksissa noudatetaan kirkon vastuullisen sijoittamisen periaatteita.		Anu Lajunen, Markku Laitinen	Kyllä
4.4 Otettu käyttöön hiililaskuri		Johtavat viranhaltijat	Hiililaskuri otetaan käyttöön kun laskurin ohjelmisto on toimintakunnossa

Pisteet	**Auditoijan pisteet**	**Vastuuhenkilöt**	**Srk:n pisteet**	**Toteutettu**
4.5 Sijoituksissa vastuullisissa sijoitusrahastoissa.		Anu Lajunen, Markku Laitinen	7	Kyllä Vuosittain
4.6 Budjettivaroja ohjataan kansainväliseen diakoniaan ja lähetystyöhön keskimääräistä enemmän.		Kirkkovaltuusto & -neuvosto, Anu Lajunen, Markku Laitinen	10	Kyllä Vuosittain
4.7 Seurakunnassa käytetään paljon ympäristömerkittyjä tuotteita.		Ymp.työryhmä, Ymp.vastaavat	4	Jonkin verran
4.8 Ympäristövaikutuksia seurataan ympäristöindikaattorien avulla.		Ymp.työryhmä, Ymp.vastaavat	0	Ei vuosittaista seurantaa
4.9 Hiilidioksidipäästöjen vähentäminen ja kompensointi		Antti Paananen, Olavi Kivi	5	Seurakunnan metsäomistus kompensoi CO_2-päästöjä
4.10 Muut toimenpiteet Seurakunnan kiinteistöistä on laadittu kiinteistöstrategia. Seurakuntaan on laadittu laajat hankintaohjeet ja hankinnat kilpailutettu		Anu Lajunen Markku Laitinen	2 4	Kyllä
		Yhteensä	32	

5. YMPÄRISTÖKASVATUS	**Auditoijan merkinnät**	**VASTUUHENKILÖ**	**TOTEUTETTU**
MINIMIKRITEERIT			
5.1 Seurakunnalla on ympäristökasvatussuunnitelma.		Ymp. työryhmä, Ymp.kasvatustyöryhmä	Kyllä On laadittu ja on mukana arkityössä
5.2 Ympäristövastuu on esillä Luomakunnan sunnuntaina ja jumalanpalveluksissa.		Hengellisen työn vastuuhenkilöt, Ympäristötyöryhmä	Kyllä Luomakunnan sunnuntai -jumalanpalveluksia on toteutettu useiden vuosien ajan ja toteutetaan jatkossakin.

5.3 Ympäristökasvatusta toteutetaan vähintään kolmessa hengellisen työn muodossa.		Ymp. työryhmä, Ymp.kasvatustyö-ryhmä, Ulla-Maija Grönholm, Riikka Klar, Johanna Liukko-nen	lapsityössä, nuorisotyössä ja rippikoulutyössä

Pisteet	**Audi-toijan pisteet**	**Vastuuhenkilöt**	**Srk:n pis-teet**	**Toteutettu**
5.4 Seurakunta järjestää ympäristö-aiheisia eritysjumalanpalveluksia.		Hengellisen työn vastuuhlöt, ymp.työryhmä	2	Vaihtelevasti: 1 Earth hour -messu, latukirkko, muualla pääosin luomakunnan sun-nuntai
5.5 Srk järjestää ympäristötapahtu-mia		Ymp.työryhmä, ymp.vastaavat, alu-eell. ymp.työryh-mät	5	Kyllä: seurakuntamestarit/ kiinteistötoimi, yleinen toi-minta (mm. siivoustalkoot), partio, diakonia, ks. liite 2 ja 3
5.6 Hiljaisuuden paikaksi rauhoi-tettu luontokohde		Pekka Kirjavainen, Pasi Bom	2	Kyllä
5.7 Srk tekee yhteistyötä eri taho-jen kanssa ympäristöasioissa.		Ymp.työryhmä, ymp.vastaavat	2	Kyllä Vuosittain (esim. Japa ry, Reilu kauppa, ELY-keskus KYKY-työryhmä)
5.8 Ympäristökasvatuksessa on otettu käyttöön välillisen vaikutta-misen menetelmät		Ymp.työryhmä, ymp.vastaavat, Marjo Rönnkvist, Arto Viitala	4	Kyllä www-sivujen käyttö, HE-lehti sekä kannanotot ra-kentamiseen tai kaavoituk-seen. Parkkihallihanke ja kirkkopuiston roskaaminen 2011, kirkkopuiston kahvi-larakennuksen alkoholitar-joilu 2014
5.9 Muut toimenpiteet: Perustetaan vapaaehtoinen ympä-ristötiimi		Ymp.työryhmä,	0	Mahdollisuus on annettu, mutta heikon kiinnostuk-sen vuoksi ei jatkettu 2011 jälkeen enää.
		Yhteensä	15	

6. JÄTEHUOLTO	Auditoijan merkinnät	VASTUUHENKILÖ	TOTEUTETTU
MINIMIKRITEERIT			
6.1 Seurakunnan toiminnoista tehdään jätehuoltoselvitys.		Ymp.työryhmä, Ymp. vastaavat, Veikko Toivakka, Antti Pekuri	Kyllä 2011 yhteistyössä Lassila & Tikanojan kanssa
6.2 Jätehuoltosuunnitelmassa esitetään tavoitteet ja keinot jätteen määrän vähentämiseksi ja hyötyjätteen keräyksen tehostamiseksi.		Ymp.työryhmä, Ymp.vastaavat	Kyllä
6.3 Hyötyjätteiden keräys on järjestetty kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti.		Veikko Toivakka, Antti Pekuri, Pekka Kirjavainen	Kyllä yhteistyössä Lassila & Tikanojan kanssa
6.4 Vaarallisten jätteiden käsittely on järjestetty lain ja kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti.		Veikko Toivakka, Antti Pekuri, Ymp. työryhmä, Ymp.vastaavat	Kyllä Ilkka Simonen, Jukka Utriainen
6.5 Biojätteen erilliskeräys tai kompostointi on järjestetty kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti. Viheralueilta syntyvä puutarhajäte kompostoidaan.		Ymp.työryhmä, Ymp.vastaavat	Kyllä Ari Leppämäki, Olavi Kivi
6.6 Kaatopaikkajätteen määrää seurataan.		Ymp.työryhmä, Ymp. vastaavat, Ymp.vastaavat aluesrk:ssa	Kyllä Vuosittain kerätään jätemääristä tiedot
6.7 Hautakynttilä- ja kukkalaitteiden määrän vähentämiseen on ryhdytty.		Hautaustoimen vastuuhenkilöt (Kivi, Leppämäki)	Kyllä Ohjeistettu työntekijöitä, omaisia ja lehtiartikkelit aiheesta

Pisteet	Auditoijan pisteet	Vastuuhenkilöt	Srk:n pisteet	Toteutettu
6.8 Hyötyjätteiden keräys on järjestetty kattavammin kuin jätehuoltomääräyksissä edellytetään.		Ari Leppämäki, Olavi Kivi	2	Kyllä Kompostointi ja energiajakeen keräys polttohakkeeksi
6.8.1 Ongelmajätteille on yhteinen jätekontti sijoitettuna Mäntykankaan hautausmaalle. Ongelmajätteet toimitetaan tähän pisteeseen tai kuljetetaan suoraan jatkokäsittelyyn Mustankorkealle.		Veikko Toivakka, Antti Pekuri, Hautaustoimen vastuuhlöt, Kiinteistötoimen vastuuhlöt, Ympäristövastaavat	2	Kyllä Ongelmajätekontti on hankittu.
6.8.2Loisteputkille ja energialampuille on varattu lukollinen tila ja säilytysastiat.		Veikko Toivakka, Ilkka Simonen	1	Kyllä Jätteet säilytetään lukollisissa varastoissa ja erillisissä säilytysastioissa.
6.9 Kertakäyttötuotteita on vaihdettu kestäviin.			(4)	Kyllä, on vaihdettu

6.9.1 Taukotilojen kertakäyttömukit poistetaan.		Ymp. vastaavat, alueelliset ymp.työryhmät	2	Kyllä
6.9.2 Käsipyyhepaperit korvataan kankaisilla käsipyyherullilla.		Veikko Toivakka	2	Kyllä Pääosin korvattu pyyherullilla, keittiöt usein poikkeus
6.10 Kaatopaikkajätteen määrä on vähentynyt.		Veikko Toivakka, Antti Pekuri, Pekka Kirjavainen	0	Ei Asiaa ei voi päätellä, koska jätelaskelmissa käytetään ka tyhjennyskertojen mukaan.
6.10.1 Tehostetaan jätteiden lajittelua ja koulutetaan henkilökuntaa työyhteisöpäivässä.		Ymp.työryhmä, Ymp. vastaavat	2	Kyllä Vuosittain
6.10.2 Tarkistetaan, että kaikissa tiloissa on jätteenkeräysastiat kaikille jätejakeille. Tarvittaessa hankitaan niitä lisää toimipisteisiin.		Ymp.työryhmä, Ymp. vastaavat, Reijo Kähkönen, Olavi Kivi	1	Kyllä Toimipaikat ovat muuttuneet paljon, isot jäteastiat ulkona
6.11 Bio- ja käymäläjätteet kompostoidaan omatoimisesti.				Kyllä Lehtisaari, Sammalisen partiomaja
6.12 Hautausmaalla on järjestetty omaisille hyötyjätteiden lajittelupisteet.		Antti Pekuri, Olavi Kivi	2	Kyllä Jäteastiasuojat hankittu, lajittelu tehdään
6.13 Muut toimenpiteet jätehuollon tehostamiseksi.		Ari Leppämäki, Olavi Kivi	5	Jäteastioiden tyhjennykseen kaivurikiinnitteisen jätekauhan suunnittelu, valtakunnallinen prototyyppi
		Yhteensä	19	

7. SIIVOUS	**Auditoijan merkinnät**	**VASTUUHENKILÖ**	**TOTEUTETTU**
MINIMIKRITEERIT			
7.1 Seurakunnan siivoustoiminnoista tehdään ympäristöselvitys.		Ymp. työryhmä, Ymp.vastaavat	Kyllä, keväällä 2015
7.2 Hankinnoissa on yhtenä kriteerinä tuotteiden ympäristöystävällisyys		Markku Laitinen, Veikko Toivakka	Kyllä Hankintaohjeessa on mainittu ympäristönäkökulmat

Pisteet	Audi-toijan pisteet	Vastuuhenkilöt	Srk:n pis-teet	Toteutettu
7.3 Henkilökunnan koulutuk-sessa on otettu ympäristöasiat huomioon		Ymp.työryhmä, Ymp. vas-taavat, Anu Lajunen, Marjo Rönnkvist, ymp. neuvoja, Kaarina Heiska-nen	2	Kyllä ks. koulutuskalenteri liite 2 ja 3
7.4 Haitallisia aineita on vaih-dettu turvallisempiin.		Ymp. vastaavat koko srk ja toimialoittain, ymp. työryhmät alueilla	1	Kyllä yleisimmät siivousai-neet on vaihdettu ymp.ystävällisiin tuot-teisiin
7.5 Siivouksessa käytetään ym-päristöä säästäviä tuotteita.		Ymp. vastaavat koko srk ja toimialoittain, ymp. työryhmät alueilla	3	Kyllä Osa pesuaineista on jätetty kokonaan pois mikrokuituliinojen ja kostean pyyhinnän an-sioista
7.6 Muut toimenpiteet Siivousaineiden hankinnoissa kiinnitetään huomiota aineiden pakkauskokoon ja vähennetään syntyvää jätettä.		Ymp. vastaavat koko srk ja toimialoittain, ymp. työryhmät alueilla	1	Kyllä Isot pakkauskoot ja keskitetty toimitus yh-teistyöyritys Finnten-sid:ltä 4 kertaa vuo-dessa
		Yhteensä	7	

8. Energia ja rakentaminen	Auditoi-jan mer-kinnät	VASTUUHEN-KILÖ	TOTEUTETTU
MINIMIKRITEERIT			
8.1 Rakentamisen ja maankäytön suunnit-telussa noudatetaan rakennuslain, metsä-lain, luonnonsuojelulain ja muiden lakien ympäristösäädöksiä.		Veikko Toivakka, Antti Pekuri	Kyllä Kiinteistö ja hautaustoi-men johtokunta huomioi säädökset rakentamisessa ja päätöksiä tehdessä.
8.2 Seurakunta huolehtii kulttuuriperintö-omaisuuden suojelusta		Veikko Toivakka, Antti Pekuri	Kyllä Kirkot, kappelit, ruumis-huoneet
8.3 Uudis- ja korjausrakentamisessa huo-mioidaan ympäristökriteerit.		Veikko Toivakka	Kyllä

8.4 Energian ja veden kulutuksen säännöllinen seuranta on järjestetty.		Veikko Toivakka, Reijo Kähkönen	Kyllä
8.5 Seurakunnan kiinteistöissä on tehty energiakatselmus tai vastaava kuntokartoitus		Veikko Toivakka, Reijo Kähkönen	Kyllä Energiakatselmukset ja kuntokartoitus toteutetaan korjausrakentamisen yhteydessä.
8.6 Kiinteistönhoitoon on nimetty energiavastuuhenkilö		Ymp. työryhmä, Anu Lajunen, Veikko Toivakka	Kyllä Energiavastaavana on toiminut Reijo Kähkönen
8.7 Säästävästä energiankäytöstä annetaan ohjeet ja koulutusta henkilöstölle.		Ymp. työryhmä, Ymp. vastaavat	Kyllä Energiansäästöopas

Pisteet	**Auditoijan pisteet**	**Vastuuhenkilöt**	**Srk:n pisteet**	**Toteutettu**
8.8 Seurakunta toteuttaa ekologisia rakennushankkeita ja investointeja		Veikko Toivakka	4	Kyllä
8.9 Sähkön, lämmön ja veden ominaiskulutus vähenee vuositasolla (asetetut indikaattorit toteutuu) L= lämpö, S= sähkö, V= vesi		Ymp.työryhmä, Ymp. vastaavat	0	Ei ole vähentynyt Sähkön ja öljyn kulutus on lisääntynyt, kaukolämmön ja veden vähentynyt
8.10 Seurakunta käyttää uusiutuvaa energiaa.		Veikko Toivakka, Reijo Kähkönen	6	Sähkösopimuksen mukaan
8.11 Seurakunta käyttää ympäristömerkittyä energiaa		Veikko Toivakka, Reijo Kähkönen	0	Ei
8.12 Seurakunta osallistuu energiansäästöviikkoon		Reijo Kähkönen, Marjo Rönnkvist, Ymp. työryhmä	3	Kyllä HE-lehti, tapahtumaviikon pysyvä jäsen
8.13 Tilojen käyttöastetta on tehostettu.		Veikko Toivakka	2	Kyllä Kiinteistöstrategia

8.9 Muut energiansäästötoimenpiteet - Kiinteistöstrategian mukainen kiinteistöjen myynti - Sisälämpötilaa laskettu 2 °C - Ilmanvaihdon ja lämmityksen etäohjauksen käyttöönotto - Korpilahden hautausmaalla suojeltu entinen vainajien säilytysrakennus		Kiinteistöstrategiatyöryhmä, Veikko Toivakka	3	- Kyllä - Kyllä - Kyllä - Kunnostettu 2015
			Yhteensä	18

9. Ruoka ja keittiöt	**Auditoijan merkinnät**	**VASTUUHENKILÖ**	**TOTEUTETTU**
MINIMIKRITEERIT			
9.1 Ruokahuollosta tehdään ympäristöselvitys		Ymp.työryhmä, Ymp. vastaavat, Pekka Kirjavainen, Tiina Heikkinen	Kyllä Tehty keväällä 2015
9.2 Ympäristömerkittyjä tuotteita valitaan aina kun mahdollista.		Pekka Kirjavainen, Tiina Heikkinen, Ulla-Maija Grönholm	Kyllä Mahdollisuuksien mukaan
9.3 Seurakunnan kahvi- ja teehankinnoista osa on Reilun kaupan tuotteita.		Pekka Kirjavainen, Tiina Heikkinen, Ulla-Maija Grönholm	Kyllä Seurakunta hankkii ainoastaan Reilun kaupan kahvia ja teetä
9.4 Seurakunnan joukkoruokailussa noudatetaan ravitsemussuositusten tavoitteita		Pekka Kirjavainen, Tiina Heikkinen, Ulla-Maija Grönholm	Kyllä Ravitsemussuosituksia noudatetaan

Pisteet	**Auditoijan pisteet**	**Vastuuhenkilöt**	**Srk:n pisteet**	**Toteutettu**
9.5 Peruselintarvikkeista merkittävä osa on lähituotteita.		Pekka Kirjavainen, Tiina Heikkinen, Ulla-Maija Grönholm	1	Kyllä Mahdollisuuksien mukaan, usein tarvittavat volyymit esteenä käytölle
9.6 Elintarvikkeista osa on luomutuotteita.		Pekka Kirjavainen, Tiina Heikkinen, Ulla-Maija Grönholm	1	Kyllä Mahdollisuuksien mukaan, kananmunat, vihannekset

9.7 Tarjolla on kasvisruokavaihtoehto.		Pekka Kirjavainen, Tiina Heikkinen, Ulla-Maija Grönholm	2	Kyllä
9.8 Reilun kaupan tuotteita käytetään runsaasti.		Pekka Kirjavainen, Tiina Heikkinen, Ulla-Maija Grönholm	10	Kyllä
9.9 Keittiöhenkilökunnalla on ympäristöpassi.		Pekka Kirjavainen, Tiina Heikkinen, Ulla-Maija Grönholm	0	Ei
9.10 Jätteiden lajittelu on tehty jätehuoltomääräyksiä perusteellisemmin.				Kyllä ks. jätehuolto
9.10.1 Keittiöissä joissa syntyy runsaasti keräyspahvia, se erilliskerätään keräyspahvina.		Ymp.työryhmä, Ymp. vastaavat, Tiina Heikkinen	1	Kyllä
9.11 Muut toimenpiteet				
9.11.1 Ekocentrian tarjoamaan Luomun portaat -ohjelman käyttöönotto.		Pekka Kirjavainen, Tiina Heikkinen, Ulla-Maija Grönholm	2	Emäntäpalveluissa kyllä, Vesala hyväksytty portaalle 1, muissa keittiöissä ei
9.11.2 Reilun kaupan seurakunnaksi hakeminen.		Ymp. työryhmä, Anu Lajunen	0	On haettu ja sertifikaatti uusittu 2015
		Yhteensä	17	

10. TOIMISTOTYÖ	Auditoijan merkinnät	VASTUUHENKILÖ	TOTEUTETTU
MINIMIKRITEERIT			
10.1 Toimistoissa tehdään ympäristöselvitys.		Ymp.työryhmä ja ymp.vastaavat	Kyllä Tehty keväällä 2015
10.2 Energiatehokkuutta on parannettu muuttamalla käyttötapoja.		Veikko Toivakka, Reijo Kähkönen	Kyllä Verkkotulostimet, energiansäästöopas
10.3 Hankintoja tehtäessä ja valmistajia kilpailutettaessa tuotteiden yhtenä valintakriteerinä ovat ympäristöominaisuudet.		Ymp.työryhmä, ymp.vastaavat, alueell. ymp.työryhmät, Markku Laitinen	Kyllä Ympäristönäkökohdat on huomioitu hankintaohjeissa, esim. IT-laitteissa leasing-sopimus varmistaa ymp. näkökohtien täyttymisen

Pisteet	Auditoijan pisteet	Vastuuhenkilöt	Srk:n pisteet	Toteutettu
10.4 Käytössä on uusiopaperia.		Ymp.työryhmä, ymp.vastaavat, alueell. ymp.työryhmät	3	Kaikki tulostuspaperi on ympäristömerkittyä, tilauksista vastaavista aluesihteereistä valtaosa suosii uusiotuotteita. Painatuksia EU-ympäristömerkillä.
10.5 Paperin kulutuksen vähentäminen on tietoinen tavoite		Toimisto- ja aluesihteerit	2	Kyllä Kaksipuolinen tulostus, sähköiset palvelujärjestelmät
10.6. Seurakunnan toimistolle on hankittu Green Office-tunnus			0	Ei
10.6 Kertakäyttötuotteita vähennetään entisestään.		Ymp.työryhmä, ymp.vastaavat, alueell. ymp.työryhmät	1	Kyllä On vähennetty
10.7 Muut toimenpiteet				
10.7.1 Henkilökunnalle annetaan energiansäästöohjeita		Ymp.työryhmä, ymp.vastaavat, Reijo Kähkönen	0	Kyllä On tehty energiansäästöopas
10.7.2 Tulostimien ja kopiokoneiden värikasetit toimitetaan valmistajalle pakkauksen ohjeiden mukaan.		Ymp.työryhmä, ymp.vastaavat, alueell. ymp.työryhmät	1	Kyllä Toimitetaan täytettäväksi

10.7.3 Toimistotilojen biojätteen lajittelun tehostaminen		Ymp.työryhmä, ymp.vastaavat, alueell. ymp.työryhmät	1	Kyllä On tehostettu
10.7.4 Hankinnat ja tilaaminen		Markku Laitinen, toimistosihteerit	1	Kyllä Keskitetty kilpailutuksen perusteella
		Yhteensä	9	

11. HAUTAUSMAAT JA VIHERALUEET	**Auditoijan merkinnät**	**VASTUUHENKILÖ**	**TOTEUTETTU**
MINIMIKRITEERIT			
11.1 Hautausmaiden ja viheralueiden ympäristövaikutuksista (YVA) tehdään selvitys.		Olavi Kivi ja Antti Pekuri	Kyllä Työnjohtajien tekemät selvitykset 2011, YVA:n kirjoittanut Mikko Petäjäniemi
11.2 Hoito-ohjeissa on otettu huomioon ympäristöasiat.		Hautaustoimen vastuuhenkilöt	Kyllä Ympäristöasiat selvitetty 2010 ja jatkettu ohjeiden yhtenäistämistä joka vuosi.
11.3 Kesäkukkahoidon vaihtoehtona on tarjolla perennahoito		Antti Pekuri, Olavi Kivi	Kyllä

Pisteet	**Auditoijan pisteet**	**Vastuuhenkilöt**	**Srk:n pisteet**	**Toteutettu**
11.4 Hautausmaiden kulttuurihistorialliset arvot on inventoitu.		Antti Pekuri, Olavi Kivi	5	Kyllä Löytyvät YVA-selvityksestä (Petäjäniemi)
11.5 Osa hautausmaasta ja puistoalueesta on luonnonmukaisesti hoidettua aluetta.		Hautaustoimen vastuuhenkilöt	2	Kyllä Reuna-alueita ja joitain osia hautausmaista
11.6 Istutuksissa suositaan perennoja kesäkukkien sijaan.		Olavi Kivi	3	Kyllä Perennat ja muut kotimaiset lajit käytössä
11.7 Haitallisista torjunta-aineista on luovuttu.		Hautaustoimen vastuuhenkilöt	4	Kyllä

11.8 Kasteluveden vähentämiseksi on ryhdytty toimiin.		Hautaustoimen vastuuhenkilöt	2	Kyllä Sadetuslaitteistoja automatiikalla on asennettu.
11.9 Hautausmaalla käytetään vähäpäästöisiä työkoneita.		Antti Pekuri, Ari Leppämäki	2	Kyllä Huomioidaan hankinnoissa.
11.10 Tehty lajistokartoituksia ja kunnostuksia kulttuurihistoriallisesti arvokkaissa kohteissa.		Antti Pekuri, Olavi Kivi	2	Kyllä Vanhan hautausmaan lehmuskujanteet
11.11 Muut toimenpiteet Hautakynttiläjätteen määrää on saatu vähennettyä toimittamalla ne energiakäyttöön.		Hautaustoimen vastuuhenkilöt, Kaarina Heiskanen (tiedotus)	2	Kyllä Kynttiläkeräys jätepisteissä talviaikana ja tiedotus.
11.11.1 Hautausmaille järjestetään omat keräysastiat kesäisin biojätteelle ja talvisin hautakynttiläjätteelle.		Hautaustoimen vastuuhenkilöt	3	Kyllä Ovat käytössä
11.11.2 Opastetut ympäristökierrokset vanhalla hautausmaalla kesäisin sekä virtuaalinen kierros katsottavissa srk:n www-sivuilla.		Hautaustoimi	2	Kyllä
		Yhteensä	27	

12. LEIRI- JA KURSSIKESKUKSET	**Auditoijan merkinnät**	**VASTUUHENKILÖ**	**TOTEUTETTU**
MINIMIKRITEERIT			
12.1 Leiri- ja kurssikeskusten ja kesäkotien toiminnoista tehdään ympäristöselvitys.		Ymp.työryhmä, Ymp. vastaavat, Pasi Bom	Kyllä, tehty keväällä 2015
12.2 Ympäristöselvityksen pohjalta laaditaan leirikeskuksen tai kesäkodin ympäristöohjelma.		Ymp.työryhmä, Ymp. vastaavat, Pasi Bom	Ei ole tehty Laaditaan tulevalla diplomikaudella
12.3 Jätevedet käsitellään niin, että niistä ei aiheudu valumia vesistöihin eikä pohjaveteen.		Pekka Kirjavainen, Veikko Toivakka	Kyllä Kyllä, leirikeskukset kuuluvat kunnalliseen viemäröintiin - Lehtisaaressa jätevesien käsittely on järjestetty poikkeustoimin
12.4 Arvokkaat luontokohteet on suojeltu tai luontoarvojen säilyminen on turvattu hoito-ohjeissa.		Pekka Kirjavainen, Olavi Kivi, Veikko Toivakka, Ymp.työryhmä	Kyllä (ks.Metsät) Arvokkaita lainmukaisia luontokohteita ei leirikeskusten alueella ole, perinnetorpparitila Syvälahti odottaa hoito- ja kunnostussuunnitelmaa.

Pisteet	Audi-toijan pisteet	Vastuuhenkilöt	Srk:n pis-teet	Toteutettu
12.5 Alueella on hyvin hoidettuja pesä-pönttöjä ja luontopolkuja		Ymp.työryhmä, Ymp. vastaavat	2	Pesäpönttöjä on runsaasti. Lehti-saaressa ei ole luontopolkuja, mutta leirikeskuk-sissa on
12.6 Seurakunta on vapaaehtoisesti suojel-lut arvokkaita rantoja tai muita luontokoh-teita.		Pekka Kirjavainen	0	Arvokkaita luon-tokohteita ei leiri-keskusten alu-eella ole.
12.7 Leirikeskukselle on laadittu ympäristö-ohjeet.		Pekka Kirjavainen	0	Ei ole
12.10 Muut toimenpiteet				
12.10.1 Lehtisaaressa järjestetään ns. avoi-mien ovien päivä, jossa on esillä saaren luonto, saaren jätehuolto ja ympäristöystä-välliset tuotteet.		Pasi Bom	1	Kyllä
12.10.2 Vesalan leirikeskuksen yhteydessä olevan Syvälahdenniemen torppatilan kult-tuuriympäristöllinen arvo selvitetään ja sen mukaan laaditaan kunnostus- ja hoitosuun-nitelma ja käyttötarkoitus määritellään (ku-vio 160).		Ymp. työryhmä, ymp. neuvoja (09–11)	3	Arvio tehty, kun-nostamissuunni-telmaa ei
12.10.3 Lehtisaaren biojätteet kompostoi-daan omatoimisesti.		Ymp. vastaavat, Pasi Bom	2	Kyllä
		Yhteensä	8	

13. METSÄNHOITO	Auditoi-jan mer-kinnät	VASTUUHEN-KILÖ	TOTEUTETTU
MINIMIKRITEERIT			
13.1 Seurakunnan metsiä hoidetaan metsä-lain mukaisesti ja lain luettelemat erityisen tärkeät elinympäristöt on kartoitettu ja sääs-tetty.		Antti Pekuri, Olavi Kivi, Antti Paananen (Mhy Päijänne)	Kyllä Metsäsuunnitelmaan 2009-2018 tehty kartoi-tukset ja lisäykset

13.2 Luonnonsuojelulakien ja -ohjelmien mukaiset kohteet on kartoitettu ja suojeltu tai suojelu pantu vireille.		Antti Pekuri, Olavi Kivi, Antti Paananen (Mhy Päijänne)	Kyllä Metso-kohde Hanslammin rauhoitusalue
13.3 Seurakunnan metsät on sertifioitu PEFC- tai FSC- järjestelmien mukaan.		Olavi Kivi, Antti Paananen (Mhy Päijänne)	Kyllä

Pisteet	**Auditoijan pisteet**	**Vastuuhenkilöt**	**Srk:n pisteet**	**Toteutettu**
13.4 Seurakunnassa toteutetaan osallistuvaa metsäsuunnittelua.		Olavi Kivi	0	Ei
13.5 Metsänhoidosta vastaavat ovat saaneet lisäkoulutusta metsänhoidon ympäristöasioista.		Olavi Kivi, Antti Paananen (Mhy Päijänne)	1	Kyllä Tikka-tutkonta AP
13.6 Seurakunta on vapaaehtoisesti rauhoittanut alueitaan luonnonmuistomerkiksi tai luonnonsuojelualueeksi.		Olavi Kivi, hengellisen työn vastuuhenkilöt	0	Ei
13.7 Metsissä on tehty METSO-kartoitus ja kohteita on liitetty METSO-ohjelmaan. Seurakunnan METSO-kohde Hansalmmilla		Olavi Kivi, Antti Paananen, Ymp.työryhmä	3	Kyllä, 2011
13.8. Seurakunnan metsiä on ilmoitettu WWF:n Perintömetsiksi			0	Ei
13.9 Metsiä, soita, ketoja tai vastaavia on ryhdytty ennallistamaan luonnontilaan.		Olavi Kivi, Antti Paananen	0	Ei Hakkuiden reuna-alueita on rajattu luonnontilaisiksi.
13.10 Seurakunta on vapaaehtoisesti siirtänyt metsien kesähakkuut lintujen pesimäajan ulkopuolelle.		Olavi Kivi, Antti Paananen	1	Kyllä Hakkuut tehdään pesinnän jälkeen.
13.11 Metsissä on tehty uhanalaisten lajien täydennysinventointeja.		ELY, Olavi Kivi, Antti Paananen, Ymp.työryhmä	1	Kyllä Metsäsuunnitelman lisäliite.
13.12 Otettu käyttöön erirakenteinen metsänhoito.			0	Ei
13.13 Muut toimenpiteet: Metsien virkistyskäyttöä edistetään. Haukkojen ja pöllöjen pesäpuut säästetään sekä suuria puita jätetään hakkuiden reunaan metsojen ja teerien pesintäalueille. Otetaan huomioon lausunnossa mainitut kohteet (liite 11).		Ymp.työryhmä, Olavi Kivi, Antti Paananen	4	Kyllä

13.13.1 Lammaslaidunnus		Olavi Kivi	1	Kyllä Ellinniemen aluella on sopimus alueen käytöstä.
			Yhteensä	11

14. LIIKENNE	**AIKATAULU**	**VASTUUHENKILÖ**	**TOTEUTETTU**
MINIMIKRITEERIT			
14.1 Seurakunnan liikenne- ja kuljetuskäytäntöjen ympäristövaikutuksista tehdään selvitys.		Ynpäristötyöryhmä	Kyllä Liikenneseuranta maksettujen km ja VR-käytöstä tehty
14.2 Seurakunnan omien ajoneuvojen energiankulutuksen seuranta ja huollot on järjestetty.		Ympäristövastaavat, Ari Leppämäki, Pekka Kirjavainen	Kyllä Säännöllisesti vuosittain
14.3 Autoja ja muita kulkuvälineitä hankittaessa ympäristöominaisuudet ovat yksi valintakriteeri.		Markku Laitinen, Veikko Toivakka, Antti Pekuri	Kyllä
14.4 Ajoneuvoissa ja työkoneissa käytetään puhtaimpia markkinoilla olevia polttoaineita ja öljyjä.		Markku Laitinen, Veikko Toivakka, Antti Pekuri	Huomioidaan hankinnoissa.

Pisteet	**Auditoijan pisteet**	**Vastuuhenkilöt**	**Srk:n pisteet**	**Toteutettu**
14.5 Seurakunnan työntekijöille on annettu taloudellisen ajotavan koulutusta		Ymp.työryhmä, ymp.vastaavat	0	Ei
14.6 Kimppakyydit ja yhteiskuljetukset toimivat hyvin.		Ymp.työryhmä, ymp.vastaavat, alueell. ymp.työryhmät	1	Kyllä
14.7 Seurakunta on edistänyt kävelyn, pyöräilyn ja julkisen liikenteen käyttöä työmatka- ja muussa liikkumisessa.		Ymp.työryhmä, ymp.vastaavat, alueell. ymp.työryhmät	0	Ei Työntekijöiden oman aktiivisuuden varassa
14.8 Toimintojen logistiikka on kehitetty vähemmän liikennettä vaativaksi.		Anu Lajunen, Mari Huikari	2	Kyllä Sisäinen kirjepostin kuljetus ja siirrytty sähköisiin järjestelmiin.

14.9 Auton vaihtaminen vähäpäästöiseen malliin.		Markku Laitinen	0	Ei Ei ole tehty hankintoja
14.10 Muut toimenpiteet				
14.9.1 Oman auton käyttöä ja lentämistä vältetään työmatkoilla.		Arto Viitala, Anu Lajunen, Markku Laitinen	1	Kyllä Julkiset liikennevälineet VR-sopimus ja virkamatkat kotimaassa.
14.9.2 Tutustuminen biokaasulaitokseen		Ymp.työryhmä, Olavi Kivi		Kyllä Työntekijöille osoitettu tutustuminen biokaasulaitokseen Laukaassa.
		Yhteensä	4	